

SUD BOSNE I HERCEGOVINE СУД БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Broj: S1 1 014263 13 Krž

Dana: 23.01.2014. godine

U Apelacionom vijeću u sastavu: sudija Lukes Tihomir, predsjednik vijeća
sudija Miletić Azra, sudija izvjestilac
sudija Mirko Božović, član

TUŽILAŠTVO BOSNE I HERCEGOVINE

protiv

Trifunović Milenka, Džinić Brane, Radovanović Aleksandra, Jakovljević
Slobodana i Medan Branislava

DRUGOSTEPENA PRESUDA

Tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine: Bulić Ibro

Branioци podnosioca žalbe Trifunović Milenka: Golić Rade i Pavlović Petko

Branioци podnosioca žalbe Džinić Brane: Tomanović Suzana i Ilić Boriša

Branioци podnosioca žalbe Radovanović Aleksandra: Gotovac Dragan i Mandić
Nada

Branioци podnosioca žalbe Jakovljević Slobodana: Čegar Boško i Aščerić Slavko

Branioци podnosioca žalbe Medan Branislava: Jamina Borislav i Kisin Zorna

SADRŽAJ

I. TOK POSTUPKA	8
A. PRESUDE SUDA BIH I ODLUKA USTAVNOG SUDA BOSNE I HERCEGOVINE	8
B. POSTUPAK PRED APELACIONIM VIJEĆEM.....	12
II. OPŠTA PITANJA.....	15
III. BITNE POVREDE ODREDABA KRIVIČNOG POSTUPKA.....	16
A. STANDARDI ZA ODLUČIVANJE	16
1. Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297.stav 1. tačka a) ZKP BiH17	
2. Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka b) ZKPBiH18	
3. Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka c) ZKP BiH.....	22
4. Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka d) ZKP BiH.....	27
5. Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka h) ZKP BiH.....	33
6. Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka i) ZKP BiH35	
7. Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka j) ZKP BiH56	
8. Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka k) ZKP BiH.....	58
9. Bitne povrede odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 2. ZKP BiH	58
IV. POGREŠNO ILI NEPOTPUNO UTVRĐENO ČINJENIČNO STANJE.....	60
A. STANDARDI ZA ODLUČIVANJE PO ŽALBI IZJAVLJENOJ U SKLADU SA ČLANOM 299. ZKP BIH ..	60
1. Pogrešno ili nepotpuno utvrđeno činjenično stanje.....	61
2. Zajednički žalbeni prigovori	62
(a) Žalba odbrane Trifunović Milenka.....	69
(b) Žalbeni navodi odbrane Džinić Brane	74
(c) Žalbeni prigovori odbrane Radovanović Aleksandra.....	79
(d) Žalbeni prigovori odbrane Jakovljević Slobodana.....	82
(e) Žalbeni navodi odbrane optuženog Medan Branislava	87
V. POVREDE KRIVIČNOG ZAKONA IZ ČLANA 298. ZKP BIH	89
VI. ODLUKA O KRIVIČNOPRAVNOJ SANKCIJI.....	107

(i) Kazna mora biti neophodna i srazmjerna opasnosti i prijetnji po zaštićene objekte i vrijednosti.	109
(ii) Kazna mora biti neophodna i srazmjerna patnji direktnih i indirektnih žrtava zločina.	110
(iii) Kazna mora biti dovoljna da preventivno djeluje na druge kako ne bi počinili slična krivična djela.....	110
(iv) Kazna mora da izrazi društvenu osudu djela koje je počinio optuženi.....	110
(v) Kazna mora biti neophodna i srazmjerna potrebi za podizanjem svijesti građana o pogibeljnosti krivičnih djela.	111
(vi) Kazna mora biti neophodna i srazmjerna potrebi za podizanjem svijesti građana o pravičnosti kažnjavanja.	111

Broj: S1 1 014263 13 Krž

Sarajevo, 23.01.2014. godine

U IME BOSNE I HERCEGOVINE!

Sud Bosne i Hercegovine, u vijeću Apelacionog odjeljenja Odjela I za ratne zločine, sastavljenom od sudije Lukes Tihomira kao predsjednika vijeća, te sudija Miletić Azre i Božović Mirka, kao članova vijeća, uz sudjelovanje pravne savjetnice Čano – Sejfović Belme, u krivičnom predmetu protiv optuženih Trifunović Milenka, Džinić Brane, Radovanović Aleksandra, Jakovljević Slobodana i Medan Branislava, zbog krivičnog djela Genocid iz člana 171. tačka a) u vezi sa članom 29. i 180. stav 1. Krivičnog Zakona Bosne i Hercegovine, odlučujući žalbama branilaca optuženog Trifunović Milenka, advokata Golić Radeta, optuženog Džinić Brane, advokata Tomanović Suzane, optuženog Radovanović Aleksandra, advokata Gotovac Dragana, optuženog Jakovljević Slobodana, advokata Čegar Boška, žalbi optuženog Medan Branislava, kao i žalbi njegovog branioca, advokata Jamina Borislava, izjavljenim protiv presude Suda Bosne i Hercegovine broj: X-KR-05/24 od 29.07.2008. godine, na sjednici vijeća održanoj dana 23.01.2014. godine, a povodom Odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, broj AP-4065/09 od 22.10.2013. godine, u prisustvu tužioca Tužilaštva Bosne i Hercegovine, Bulić Ibri, optuženih Trifunović Milenka, Džinić Brane, Radovanović Aleksandra, Jakovljević Slobodana i Medan Branislava i njihovih branilaca, donio je sljedeću:

P R E S U D U

Žalbe branilaca optuženih Trifunović Milenka, Džinić Brane, Radovanović Aleksandra, Jakovljević Slobodana, Medan Branislava i optuženog Medan Branislava lično, **djelimično se uvažavaju**, pa se presuda Suda Bosne i Hercegovine broj X-KR-05/24 od 29.07.2008. u odnosu na navedene optužene, **preinačava i sudi:**

OPTUŽENI:

1. **Trifunović Milenko zvani „Čop“**, sin Ivana i majke Milojke, rođ. Obradović, rođen 07.01.1967. godine u selu Kostolomci, općina Srebrenica, nastanjen u ..., po narodnosti ..., državljanin ..., završio Srednju trgovačku školu, nezaposlen, oženjen, otac troje mlđb. djece, vojni rok služio 1987. godine u Peći i Prizrenu, bez čina i odlikovanja, vodi se u vojnoj evidenciji Srebrenica, slabog imovnog stanja, neosuđivan, ne vodi se drugi krivični postupak,
2. **Džinić Brano zvani „Čupo“**, sin Ratomira i Dragice, rođ. Erkić, rođen 28.06.1974. godine u selu Jelačići, općina Kladanj, nastanjen u ..., po narodnosti ..., državljanin ..., po zanimanju policajac, neoženjen i bez djece, neosuđivan, ne vodi se drugi krivični postupak,
3. **Radovanović Aleksandar zvani „Aca“**, sin Ljubiše i majke Jele, rođ. Dragišević, rođen 20.06.1973. godine u ..., gdje je i stalno nastanjen, po narodnosti ..., državljanin ..., po zanimanju policajac, sa završenom SSS, oženjen, otac jednog djeteta, neosuđivan, ne vodi se drugi krivični postupak,
4. **Jakovljević Slobodan zvani „Boban“**, sin Dobrislava i majke Kose, rođen 09.01.1964. godine u selu Kušići, općina Srebrenica, nastanjen u ..., po narodnosti ..., državljanin ..., nezaposlen, oženjen, otac troje djece, lošeg imovnog stanja, neosuđivan, ne vodi se drugi krivični postupak,
5. **Medan Branislav zvani „Bane“**, sin Riste i majke Marte, rođ. Milić, rođen u Dubrovniku 24.03.1965. godine, stalno nastanjen u ..., po narodnosti ..., državljanin ..., po zanimanju radnik, završio osnovnu školu, nezaposlen, udovac, bez djece, slabog imovnog stanja, vojsku služio, neosuđivan, ne vodi se drugi krivični postupak,

KRIVI SU

što su:

Trifunović Milenko, u svojstvu komandira Trećeg voda "Skelani" u sastavu Drugog odreda Specijalne policije Šekovići, kojim vodom je komandovao, Radovanović Aleksandar, Jakovljević Slobodan, Medan Branislav, kao specijalci – policajci u sastavu istog voda, a Džinić Brano, kao specijalac – policajac u Drugom odredu Specijalne policije Šekovići, zajedno sa drugim pripadnicima Vojske Republike Srpske i Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske, nakon što su učestvovali u zarobljavanju velikog broja muškaraca Bošnjaka koji su, nakon pada Zaštićene zone Srebrenica i njene potpune okupacije od strane snaga Vojske Republike Srpske, pokušavali napustiti Zaštićenu zonu Srebrenica, i kojom prilikom su isti od strane Trifunovića prethodno ohrabrivani i pozivani na predaju, što su mnogi i učinili, pri čemu im je obećano da će biti ispitani i razmjenjeni, da bi zatim od istih oduzimani lični dokumenti i druge lične stvari, ostavljeni bez hrane, vode i medicinske pomoći, iako su mnogi bili ozbiljno ranjeni, pri tome vidjevši da se i preostalo bošnjačko civilno stanovništvo, njih oko 25.000, uglavnom žene i djeca, kamionima transportuju izvan Zaštićene zone Srebrenica, dana 13. jula 1995. godine, u koloni sproveli zarobljene Bošnjake muškarce u skladište Zemljoradničke zadruge Kravica, koje su zajedno sa drugim zarobljenim Bošnjacima muškarcima doveženim autobusom u skladište, a kojih je ukupno bilo više od jedne hiljade, zatvorili u skladište Zadruga i većinu ubili u ranim večernjim satima, tako što su Trifunović Milenko i Radovanović Aleksandar pucali iz automatske puške u zarobljenike, Džinić Brano baca na njih ručne bombe, a Jakovljević Slobodan i Medan Branislav, zauzeli položaj sa stražnje strane skladišta i čuvajući stražu spriječavali bjekstvo zarobljenih kroz prozore,

dakle, ubijanjem pripadnika skupine Bošnjaka, pomogli da se ista djelimično istrijebi kao nacionalna, etnička i vjerska skupina

čime su počinili krivično djelo – Genocid, iz člana 141. Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, koji je preuzet na osnovu Zakona o primjeni Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine i Krivičnog zakona Socijalističke

Federativne Republike Jugoslavije, u vezi sa članom 24. Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije¹,

pa ih sud, na osnovu gore navedenih zakonskih propisa, te člana 38. i 41. Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije,

OSUĐUJE

OPTUŽENOG TRIFUNOVIĆ MILENKA NA KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD 20 (dvadeset) GODINA

OPTUŽENOG RADOVANOVIĆ ALEKSANDRA NA KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD 20 (dvadeset) GODINA

OPTUŽENOG DŽINIĆ BRANU NA KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD 20 (dvadeset) GODINA

OPTUŽENOG JAKOVLJEVIĆ SLOBODANA NA KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD 20 (dvadeset) GODINA

OPTUŽENOG MEDAN BRANISLAVA NA KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD 20 (dvadeset) GODINA

Optuženima se u skladu sa članom 50. Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije u izrečenu kaznu uračunava i vrijeme koje su proveli u pritvoru po rješenjima ovog suda, kao i vrijeme provedeno na izdržavanju kazne po presudi Suda Bosne i Hercegovine, broj X-KRŽ-05/24 od 09.09.2009. godine i to optuženom Trifunović Milenku od 22.06.2005. godine do upućivanja na izdržavanje kazne, a na izdržavanju kazne od 28.10.2009. godine do 18.11.2013. godine; Radovanović Aleksandru od 22.06.2005. godine do upućivanja na izdržavanje kazne, a na izdržavanju kazne od 28.10.2009. godine do 18.11.2013. godine; Džinić Brani od 22.06.2005.godine do upućivanja na

¹ Uredba sa zakonskom snagom o primjeni Krivičnog zakona Republike Bosne i Hercegovine i Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije koji je preuzet kao republički zakon za vrijeme neposredne ratne opasnosti ili za vrijeme ratnog stanja (Sl.list RBiH broj 6/92) i Zakon o potvrđivanju uredbi sa zakonskom snagom (Sl. list RBiH broj 13/94); U daljem tekstu: Preuzeti KZ SFRJ

izdržavanju kazne, a na izdržavanju kazne od 28.10.2009. godine do 18.11.2013. godine; Jakovljević Slobodanu od 21.06.2005. godine do upućivanja na izdržavanje kazne, a na izdržavanju kazne od 28.10.2009. godine do 18.11.2013. godine; Medan Branislavu od 23.08.2005. godine do upućivanje na izdržavanje kazne, a na izdržavanju kazne od 28.10.2009. godine do 18.11.2013. godine.

O B R A Z L O Ž E N J E

I. TOK POSTUPKA

A. PRESUDE SUDA BIH I ODLUKA USTAVNOG SUDA BOSNE I HERCEGOVINE

1. Presudom Suda Bosne i Hercegovine, broj: X-KR-05/24 od 29.07.2008. godine, optuženi Stupar Miloš, Trifunović Milenko, Džinić Brano, Radovanović Aleksandar, Jakovljević Slobodan i Medan Branislav, oglašeni su krivim da su na način opisan u tački 1. i 2. izreke presude počinili krivična djela, i to optuženi Trifunović Milenko, Radovanović Aleksandar, Džinić Brano, Jakovljević Slobodan i Medan Branislav, kao saizvršioци, krivično djelo Genocid iz člana 171. tačka a) u vezi sa članom 29. i 180. stav 1. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), a optuženi Miloš Stupar krivično djelo Genocid iz člana 171. tačka a) u vezi sa članom 180. stav 2. KZ BiH. Istom presudom, Matić Milovan, Maksimović Velibor i Živanović Dragiša oslobođeni su od optužbi da su počinili krivično djelo Genocid iz člana 171. KZ BiH, u vezi sa članom 29. i 180. stav 1. KZ BiH.

2. Za navedena krivična djela sud je optužene osudio na kazne dugotrajnog zatvora i to optuženog Stupar Miloša u trajanju od 40 (četrdeset) godina, optužene Trifunović Milenka, Džinić Branu i Radovanović Aleksandra u trajanju od po 42 (četrdesetdvije) godine, te optuženog Jakovljević Slobodana i Medan Branislava u trajanju od po 40 (četrdeset) godina. Optuženima je u skladu sa članom 56. KZ BiH u izrečenu kaznu uračunato i vrijeme koje su proveli u pritvoru po rješenjima ovog suda, pa do upućivanja na izdržavanje kazne i to: za optuženog Stupar Miloša od dana 22.06.2005. godine, optuženog Trifunović Milenka od dana 22.06.2005. godine, optuženog Radovanović Aleksandra od dana 22.06.2005. godine, optuženog Džinić Branu od dana 22.06.2005.godine, optuženog Jakovljević Slobodana od dana 21.06.2005. godine i optuženog Medan Branislava od dana 23.08.2005.godine.

3. U skladu sa članom 188. stav 4. Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (ZKP BiH)² optuženi su oslobođeni od dužnosti naknade troškova krivičnog postupka, te isti padaju na teret budžetskih sredstava Suda BiH.

4. U skladu sa članom 198. stav 2. ZKP BiH oštećeni S1 i S2, te članovi Udruženja Pokret majki enklave Srebrenice i Žepe se sa imovinskopravnim zahtjevom upućeni su na parnicu.

5. Protiv navedene presude žalbu su izjavili Tužilaštvo Bosne i Hercegovine (Tužilaštvo BiH), u odnosu na dio presude, kojim se optuženi Matić Milovan oslobađa od optužbi, i to zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka, sa prijedlogom da Apelaciono vijeće žalbu uvaži kao osnovanu, pobijanu presudu djelimično ukine, u dijelu koji se odnosi na Matić Milovana, te da u odnosu na istog odredi održavanje pretresa na kojem će se ponoviti dokazi, nakon čega će se optuženi oglasiti krivim za izvršenje krivičnog djela za koje se tereti, te da mu se izrekne kazna dugotrajnog zatvora.

6. Prvostepenu presudu su osporavali i branioci optuženog Stupar Miloša, advokati Jakšić Ozrenka i Lazarević Radivoje. Advokat Jakšić Ozrenka žalbu je izjavila zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, povreda krivičnog zakona, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, te zbog odluke o krivičnopravnoj sankciji, sa prijedlogom da Apelaciono vijeće žalbu uvaži, pobijanu presudu preinači i optuženog Stupara oslobodi od optužbe, ili da pobijanu presudu ukine i odredi održavanje pretresa pred Apelacionim vijećem. Branilac optuženog, advokat Lazarević, žalbu je također izjavio zbog naprijed navedenih razloga, sa istim prijedlogom.

7. Branilac optuženog Trifunović Milenka, advokat Golić Rade, žalbu je izjavio zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, povreda krivičnog zakona, te zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, sa prijedlogom da Apelaciono vijeće u smislu člana 314. stav 1. ZKP BIH preinači prvostepenu presudu i optuženog oslobodi od optužbe, ili da se ista ukine i odredi održavanje novog glavnog pretresa;

8. Branilac optuženog Džinić Brane, advokat Tomanović Suzana, žalbu izjavljuje zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, povreda krivičnog zakona, te zbog pogrešno i

² Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06m, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09, 72/13

nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, sa prijedlogom da Apelaciono vijeće naredi da se svi transkripti sa glavnog pretresa i dokazi izvedeni u ovom postupku prevedu na engleski jezik kako bi članovi Vijeća koji ne govore službene jezike BiH mogli ravnopravno da učestvuju u raspravi po ovoj žalbi na sjednici vijeća, ili alternativno, da Apelaciono vijeće naredi da se prevedu svi transkripti i dokazi na koje se referira ova žalba, te da se pobijana presuda potpuno ukine i da Apelaciono vijeće zakaže i održi pretres na kojem će se ponovo izvesti svi dokazi i novi dokazi predloženi u ovoj žalbi.

9. Žalbu na prvostepenu presudu izjavio je i branilac optuženog Radovanović Aleksandra, advokat Gotovac Dragan, i to zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, povreda krivičnog zakona, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja te zbog odluke o krivičnopravnoj sankciji, sa prijedlogom da Apelaciono vijeće ukine pobijanu presudu, ili da istu preinači, te pravilnom primjenom zakona, nakon izvođenja novih i ponovnog izvođenja već izvedenih dokaza, donese presudu kojom se optuženi Radovanović oslobađa od optužbe.

10. Branilac optuženog Jakovljević Slobodana, advokat Čegar Boško, žalbu izjavljuje zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, povreda krivičnog zakona, te zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja sa prijedlogom da Apelaciono vijeće u smislu člana 314. stav 1. ZKP BiH preinači prvostepenu presudu i optuženog Jakovljević Slobodana oslobodi od odgovornosti za krivično djelo genocid ili bilo koje drugo krivično djelo.

11. Protiv navedene presude, žalbu je izjavio i sam optuženi Medan Branislav, te njegov branilac, advokat Jamina Borislav, zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, povreda krivičnog zakona, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja te zbog odluke o kazni, sa prijedlogom da Apelaciono vijeće žalbu uvaži, ukine prvostepenu presudu i odredi održavanje pretresa.

12. Tužilaštvo BiH je podnijelo odgovor na sve naprijed navedene žalbe, sa prijedlogom da se iste odbiju kao neosnovane i da se potvrdi prvostepena presuda.

13. Branilac optuženog Matić Milovana, advokat Perić Miloš, dostavio je odgovor na žalbu tužilaštva, u kojem predlaže da se ista odbije kao neosnovana, te da se u odnosu na optuženog Matić Milovana, potvrdi prvostepena presuda.

14. Odlučujući po izjavljenim žalbama Tužilaštva i odbrana optuženih, vijeće Apelacionog odjeljenja je, nakon održane javne sjednice dana 08.09.2009. godine i 09.09.2009. godien, u skladu sa članom 304. ZKP BiH, donijelo drugostepenu presudu, broj X-KRŽ – 05/24 od 09.09.2009. godine, kojom se odbija žalba Tužilaštva BiH i prvostepena presuda, u odnosu na Matić Milovana potvrđuje, zatim uvažava žalba odbrane Stupar Miloša i u tom dijelu presuda ukida, te određuje održavanje pretresa pred Apelacionim vijećem, te konačno djelomično uvažavaju žalbe odbrana optuženih Trifunović Milenka, Jakovljević Slobodana, Džinić Brane, Radovanović Aleksandra i Medan Branislava, pa se pobijana presuda preinačava u pogledu pravne kvalifikacije, na način da su radnje optuženih kvalifikovane kao krivično djelo Genocid iz člana 171. KZ BiH, u vezi sa članom 31. KZ BiH (pomaganje). Slijedom navedenog, prvostepena presuda preinačena je i u pogledu sankcije u odnosu na navedene optužene na način da je optuženi Trifunović Milenko osuđen na kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju od 33 (tridesettri) godine, optuženi Džinić Brane i Radovanović Aleksandar na kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju od 32 (tridesetdvije) godine, te optuženi Jakovljević Slobodan i Medan Branislav na kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju od 28 (dvadesetosam) godina. U preostalom dijelu, prvostepena presuda je ostala neizmijenjena.

15. Optuženi Trifunović Milenko, Jakovljević Slobodan, Džinić Brano, Radovanović Aleksandar i Medan Branislav su, putem branilaca, podnijeli apelacije Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (Ustavni sud BiH), smatrajući da su drugostepenom presudom povrijeđena njihova prava zagarantovan Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (Evropska konvencija), kao i Ustavom Bosne i Hercegovine (član IV Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosnu i Hercegovini tzv. „Dejtonski sporazum“).

16. Ustavni sud BiH je na sjednici održanoj dana 22.10.2013. godine usvojio apelacije Trifunović Milenka, te Jakovljević Slobodana, Džinić Brane, Radovanović Aleksandra i Medan Branislava, pa donio odluke broj AP – 4100/09 (u odnosu na Trifunović Milenka) i AP - 4065/09 (u odnosu na Jakovljević Slobodana, Džinić Brane, Radovanović Aleksandra i Medan Branislava), u kojima je utvrdio povredu člana 7. stav 1. Evropske konvencije te ukinuo presudu ovog suda, broj X-KRŽ – 05/24 od 09.09.2009. godine. Bitno je pri tome naglasiti da je Ustavni sud BiH, u odluci AP - 4065/09 propustio da cijeni da se navedena presuda, osim na apelante, odnosila i na još dva lica i to Stupar Miloša i Matić Milovana, a za koje je krivični postupak pravnosnažno okončan, na način da su isti oslobođeni optužbe po osnovu člana 284. tačka c) ZKP BiH. Ipak, Ustavni sud, iako ova lica nisu podnosila apelacije i nisu ni na koji način osporavali drugostepenu presudu, ne

pravi distinkciju u svojoj Odluci i ne ograničava istu samo u odnosu na apelante, već osporavanu presudu ukida u cijelosti.

17. Međutim, ovo Vijeće nalazi da se radi o propustu, koji ne bi smio imati bilo kakvih posljedica po Stupar Miloša i Matić Milovana, budući da navodi iz apelacija optuženih Trifunovića, Jakovljevića, Džinića, Radovanovića i Medana nisu od utjecaja na pravnosnažne oslobađajuće presude, niti se dejstvo odluka Ustavnog suda može proširiti i na ova lica. Stoga, ovo Vijeće zaključuje da ovakav propust u Odluci Ustavnog suda nema pravno dejstvo u pogledu tačke I i II izreke drugostepene presude Suda BiH, broj X-KRŽ-05/24 od 09.09.2009. godine.

18. S obzirom na navedeno, ukidanjem drugostepene presude, postupak u ovoj krivičnoj stvari vraćen je u onu fazu koja je prethodila donošenju osporavane odluke, odnosno u fazu odlučivanja po izjavljenim žalbama, **ali samo optuženih koji su izjavili apelaciju Ustavnom sudu i to samo u okviru utvrđene povrede iz člana 7. stav 1. Evropske konvencije**, što odgovara žalbenim prigovorima pogrešne primjene krivičnog zakona i krivičnopravne sankcije.

B. POSTUPAK PRED APELACIONIM VIJEĆEM

19. Naime, stranke su upozorene da je sjednica Vijeća zakazana radi implementacije Odluke Ustavnog suda, kojom je ukinuta ranija drugostepena odluka i da se stoga predmet nalazi u onoj fazi u kojoj je bio prije donošenja te Odluke – fazi žalbenog postupka. Stoga, u ovom postupku ponovno će se razmotriti žalbeni navodi u odnosu na ono što je indicirano odlukom Ustavnog suda, budući da se Ustavni sud nije izjašnjavao, niti utvrdio druge povrede na koje je apelacijom ukazano. Odbranama je data mogućnost da ponovno iznesu žalbe, s tim da je Vijeće naznačilo da je utvrđena povreda u odnosu na član 7. stav 1. Evropske konvencije, pa da se izlaganje žalbi posebno usmjeri na taj dio žalbenih prigovora, kako su to branioci i učinili, odnosno na pitanja primjene zakona i odluke o krivičnopravnoj sankciji.

20. Naime, iz obrazloženja predmetne Odluke Ustavnog suda jasno je vidljivo da je utvrđena povreda, odnosno kršenje samo člana 7. stav 1. Evropske konvencije, te je ukinuta drugostepena presuda donesena u žalbenom postupku pred Apelacionim vijećem.

21. Nadalje, ovo Vijeće primjećuje, da iako su u izjavljenim apelacijama apelanti ukazivali i na druge povrede odredaba Evropske konvencije, Ustavni sud u paragrafu 60. odluke AP - 4065/09 navodi da „...smatra da nije neophodno da posebno razmatra dio

apelacije kcji se odnosi na navode o povredi prava na slobodu i sigurnost ličnosti iz člana II/3.d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 5. Evropske konvencije (apelant Jakovjević), pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. Evropske konvencije, kažnjavanje samo na osnovu zakona iz člana 7. Evropske konvencije, cjelovitost pravnog lijeka iz člana 13. Evropske konvencije, zabranu diskriminacije iz člana II/4. Ustava BiH i člana 14. Evropske konvencije, te opću zabranu diskriminacije u smislu odredbi člana 1. Protokola 12 uz Evropsku konvenciju i čl. 2. i 4. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (apelant Džinić).“ Također, u paragrafu 50. odluke AP-4100/09 navodi se „Imajući u vidu zaključak u pogledu kršenja člana 7. Evropske konvencije i nalog da redovni sud u ponovnom postupku donese novu odluku, Ustavni sud smatra da nije neophodno da posebno razmatra dio apelacije kcji se odnosi na navode o povredi prava iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. i 13. Evropske konvencije, kao i prava iz člana 1. Protokola brj 12 uz Evropsku konvenciju“.

22. Po mišljenju ovog suda, Ustavni sud je trebao odlučiti i u odnosu na navodne povrede člana 5., 6., 13. i 14. Evropske konvencije, te povrede iz člana II/4. Ustava BiH i člana 14. Evropske konvencije, člana 1. Protokola 12 uz Evropsku konvenciju i člana 2. i 4. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, jer otklanjanje povrede člana 7. Evropske konvencije nema nikakvog uticaja na eventualnu povredu ostalih odredbi Evropske konvencije, o kojima Ustavni sud nije odlučivao.

23. Sud nema ovlaštenja da preispituje vlastite pravnosnažne odluke, u onom dijelu u kojem nisu dovedene u pitanje odlukama Ustavnog suda. Krivica optuženih/apelanata, kao ni utvrđeno činjenično stanje, nisu dovedeni u pitanje odlukama Ustavnog suda, niti je Ustavni sud o tome izdao bilo kakav nalog, pa stoga, sud ne može ponovno, u tom dijelu, cijeliti žalbene prigovore i preispitivati svoju raniju odluku u tom dijelu. U tom smislu sud samo konstatuje da optuženi mogu, na novu presudu, uložiti ponovno apelaciju Ustavnom sudu ili aplikaciju direktno Evropskom sudu za ljudska prava.

24. Pored toga, postupak nakon Odluke Ustavnog suda ne spada u postupak po vanrednom pravnom lijeku, ponavljanje postupka iz člana 327. ZKP BiH. Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine ne sadrži odredbe koje bi bile primjenjive i kojima bi bio regulisan postupak nakon ukidanja pravnosnažne presude Suda BiH u redovnom postupku, a naročito je problematičan postupak kojim se otklanja samo povreda člana 7. Konvencije, obavezna primjena blažeg zakona, koja se ispravlja preinačenjem presude u kojoj je povreda učinjena.

25. ZKP BiH, u članu 327. predviđa mogućnost da dođe do ponavljanja postupka u korist osuđenog lica, kao vanrednog pravnog lijeka, onda kada je „...*krivični postupak završen pravnosnažnom presudom...*“, i to pod taksativno navedenim okolnostima i uslovima, gdje je pod tačkom f) navedenog člana određeno da se postupak može ponoviti i „*ako Ustavni sud Bosne i Hercegovine, Dom za ljudska prava ili Evropski sud za ljudska prava utvrdi da su u toku postupka kršena ljudska prava i osnovne slobode i ako je presuda zasnovana na tom kršenju*“.

26. Dakle, opšti uslov koji mora biti ispunjen, da bi se moglo govoriti o ponavljanju postupka, na čemu je odbrana insistirala, jeste postojanje pravnosnažne presude donesene u krivičnom postupku. Pored toga, da bi se dozvolilo ponavljanje postupka u korist osuđenog, nužno je da je odlukom nekog od navedenih sudova **utvrđena povreda prava i sloboda**, a da se presuda temelji na takvim kršenjima. Evropski sud za ljudska prava u predmetu *Maktouf i Damjanović vs BiH*³ utvrdio je da je pravnosnažnim presudama Suda BiH, koje su donesene u krivičnim postupcima, koji su se vodili pred tim sudom protiv navedenih aplikanata, došlo do kršenja člana 7. Evropske konvencije o ljudskim pravima. Evropski sud, pri tome, ne dira u samu presudu, već samo konstatuje povredu i daje nalog da se ista otkloni. Na temelju navedene odluke, Sud BiH je, odlučujući po zahtjevima za ponavljanje postupka odbrane osuđenih Damjanovića i Maktoufa, dozvolio ponavljanje postupka u korist osuđenih, primjenom člana 327. stav 1. tačka f) ZKP BiH.

27. Dakle, primjenom odredbi koje se tiču ponavljanja krivičnog postupka, kada pravnosnažna presuda nije ukinuta, sud je u obavezi da otkloni utvrđena kršenja prava osuđenih lica, i u ponovljenom postupku donese presudu kojom se pravnosnažna presuda u cjelosti ili djelimično stavlja van snage (preinačava) u relevantnom dijelu, ili pak ostavlja na snazi.

28. Imajući u vidu sve navedeno, Apelaciono vijeće se u ovom postupku ograničilo na žalbene prigovore koji se tiču primjene krivičnog zakona i s tim u vezi, odluke o krivičnoj sankciji, a dio ranije presude, koji se odnosi na odluku po žalbi zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka i pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, koja nije dovedena u pitanje Odlukom Ustavnog suda, u cjelosti je zadržan i interpretiran u novoj presudi.

29. Na sjednici Vijeća održanoj 23.01.2014. godine, održanoj povodom pomenutih odluka Ustavnog suda, kojoj su prisustvovali tužilac Tužilaštva BiH, te optuženi Trifunović, Jakovljević, Džinić, Radovanović i Medan, u pratnji branilaca, odbranama je data mogućnost da ponovno iznesu žalbene prigovore, sa naglaskom na prigovore koji se tiču pogrešne primjene materijalnog prava i u vezi sa tim, sankcije. Branioци su ostali kod svih prigovora iznesenih u ranije izjavljenim žalbama, pozivajući se pri tome na zaključke Ustavnog suda iz odluka AP-4065/09 i 4100/09 od 22.10.2013. godine te naglašavajući sve olakšavajuće okolnosti koje bi sud trebao uzeti u obzir. Tužilaštvo je ostalo kod pismenog odgovora na žalbe, smatrajući da će sud uzeti u razmatranje sve relevantne okolnosti, ali da se pri tome trebaju izreći maksimalne kazne.

II. OPŠTA PITANJA

30. Prije obrazloženja za svaki istaknuti žalbeni prigovor, Apelaciono vijeće napominje da je obaveza žalitelja da u skladu sa odredbom iz člana 295. stav 1. tačke b) i c) ZKP BiH, u žalbi navede kako pravni osnov za pobijanje presude, tako i obrazloženje kojim potkrepljuje osnovanost istaknutog prigovora.

31. Budući da Apelaciono vijeće na osnovu odredbe iz člana 306. ZKP BiH presudu ispituje samo u granicama žalbenih navoda, obaveza je podnosioca žalbe da žalbu sastavi tako da ista može poslužiti kao osnova za ispitivanje presude.

32. U tom smislu, podnosilac žalbe mora konkretizovati žalbene osnove iz kojih pobija presudu, precizirati koji dio presude, dokaz ili postupak suda osporava, te navesti jasno i argumentovano obrazloženje kojim će potkrijepiti istaknuti prigovor.

33. Samo paušalno označavanje žalbenih osnova, jednako kao i ukazivanje na navodne nepravilnosti u toku prvostepenog postupka bez preciziranja na koji žalbeni osnov se podnosilac žalbe poziva, nije valjana osnova za ispitivanje prvostepene presude, zbog čega je Apelaciono vijeće neobrazložene i nejasne žalbene prigovore *prima facie* odbilo kao neosnovane.

³ Aplikacije br. 2312/08 i 34179/08, odluka od 18.07.20013. godine

III. BITNE POVREDE ODREĐABA KRIVIČNOG POSTUPKA

A. STANDARDI ZA ODLUČIVANJE

34. Apelaciono vijeće najprije ističe da je u ovom predmetu izjavljeno sada pet relevantnih žalbi, te da se određeni žalbeni prigovori ponavljaju, pa je stoga Vijeće odlučilo da iste grupiše prema žalbenim osnovima, te da na taj način da odgovor na svaki izjavljeni prigovor.

35. Prije obrazloženja, Apelaciono vijeće napominje da je obaveza žalitelja da u skladu sa odredbom iz člana 295. stav 1. tačke b) i c) ZKP BiH, u žalbi navede kako pravni osnov za pobijanje presude, tako i obrazloženje kojim potkrepljuje osnovanost istaknutog prigovora.

36. Budući da Apelaciono vijeće na osnovu odredbe iz člana 306. ZKP BiH presudu ispituje samo u granicama žalbenih navoda, obaveza je podnosioca žalbe da žalbu sastavi tako da ista može poslužiti kao osnova za ispitivanje presude.

37. U tom smislu, podnosilac žalbe mora konkretizovati žalbene osnove iz kojih pobija presudu, precizirati koji dio presude, dokaz ili postupak suda osporava, te navesti jasno i argumentovano obrazloženje kojim će potkrijepiti istaknuti prigovor.

38. Samo paušalno označavanje žalbenih osnova, jednako kao i ukazivanje na navodne nepravilnosti u toku prvostepenog postupka bez preciziranja na koji žalbeni osnov se podnosilac žalbe poziva, nije valjana osnova za ispitivanje prvostepene presude, zbog čega je Apelaciono vijeće neobrazložene i nejasne žalbene prigovore *prima facie* odbilo kao neosnovane.

39. S obzirom na težinu i značaj počinjenih povreda postupka, ZKP BiH pravi razliku između onih povreda koje, ako se utvrdi da postoje, stvaraju neoborivu pretpostavku da su negativno uticale na valjanost izrečene presude (apsolutno bitne povrede) i povreda kod kojih se, u svakom konkretnom slučaju, ostavlja na ocjenu sudu da li je ustanovljena povreda postupka imala ili mogla imati negativan uticaj na valjanost presude (relativno bitne povrede).

40. Apsolutno bitne povrede ZKP BiH taksativno su nabrojane u tačkama od a) do k) stava 1. člana 297. ZKP BiH.

41. Ukoliko bi Vijeće našlo da postoji neka od bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, obavezno je da, u skladu sa odredbom iz člana 315. stav 1. tačka a) ZKP BiH, ukine prvostepenu presudu.

42. Za razliku od apsolutnih, relativno bitne povrede nisu taksativno pobrojane u zakonu već postoje *ako Sud u toku glavnog pretresa ili prilikom donošenja presude nije primijenio ili je nepravilno primijenio koju odredbu ovog zakona, a to je bilo ili je moglo biti od utjecaja na zakonito i pravilno donošenje presude (član 297. stav 2. ZKP BiH).*

43. Ovdje je neophodno napomenuti da prilikom ukazivanja na relativno bitnu povredu odredaba krivičnog postupka žalba mora ukazati ne samo na radnju ili propust u kojem se ogleda neprimjenjivanje ili nepravilna primjena neke od odredaba ZKP BiH, već se mora obrazložiti na koji je to način i u kojem smislu bilo ili moglo biti od uticaja na zakonito i pravilno donošenje presude.

1. Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297.stav 1. tačka a) ZKP BiH

44. U okviru navedenog žalbenog osnova, žalbama se prvenstveno ističe da je prvostepeni sud bio nepropisno sastavljen budući da je u prvostepenom vijeću učestvovalo dvoje međunarodnih sudija, iako, prema mišljenju odbrane,

- a) osobe koje nisu državljani Bosne i Hercegovine ne mogu obavljati funkciju sudije niti jednog suda u BiH, pa tako ni Suda BiH (žalba branioca optuženog Jakovljević Slobodana, advokata Čegar Boška)
- b) međunarodne sudije ni po jednom propisu ne mogu biti sudije u pretresnom vijeću budući da je članom 65. Zakona o Sudu BiH propisano da međunarodni sudija može obavljati samo dužnost sudije za prethodni postupak, sudije za prethodno saslušanje i sudije pojedinca, te člana vijeća iz člana 24. stav 7. ZKP BiH te člana 16. Zakona o zaštiti svjedoka (žalba branioca optuženog Trifunović Milenka, advokata Golić Radeta).

45. Međutim, izneseni žalbeni prigovori, prema ocjeni Apelacionog vijeća, nisu osnovani.

46. Naime, nije sporno da su dva člana prvostepenog vijeća - sudija Fisher Shireen Avis (međunarodna sutkinja iz SAD-a) i sudija Brillman Paul Melchior (međunarodni sudija iz Holandije) bili članovi prvostepenog vijeća.

47. Međutim, suprotno žalbenom prigovoru branioca optuženog Jakovljević Slobodana, prisustvo i rad međunarodnih sudija u Sudu BiH zakonsko utemeljenje ima u odredbi iz člana 65. stav 2. Zakona o Sudu BiH kojim je propisano da vijeća Odjela I (za Ratne zločine) i Odjela II (za Organizovani kriminal, privredni kriminal i korupciju) Suda BiH čine domaće i međunarodne sudije, dok stav 4. istog člana propisuje da međunarodne sudije ne smiju biti državljani Bosne i Hercegovine ili bilo koje od susjednih zemalja.

48. Iz citiranih zakonskih odredaba jasno proizilazi da su žalbeni prigovori kojima se ukazuje na nepostojanje zakonskog osnova za prisustvo i učešće međunarodnih sudija u radu vijeća Odjela I za ratne zločine Suda BiH apsolutno neosnovani, te su kao takvi i odbijeni.

49. Ni žalbeni prigovor kojim se implicira da odredba člana 65. Zakona o Sudu BiH ne dozvoljava učešće međunarodnih sudija u radu pretresnih vijeća, nije utemeljen.

50. Naime, podnosilac žalbe se poziva na odredbe člana 65. stav 5. i 6. Zakona o Sudu BiH, u kojima se zaista navodi da *međunarodne sudije mogu obavljati dužnosti sudije za prethodni postupak, sudije za prethodno saslušanje ili sudije pojedinca u postupcima pred Odjelom I. i Odjelom II. Krivičnog i Apelacionog odjeljenja Suda BiH, te da mogu obavljati dužnosti sudije u vijeću u skladu sa odredbama člana 24. stav 7. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, uključujući i vijeće u skladu s odredbama člana 16. Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka Bosne i Hercegovine.*

51. Međutim, podnosilac žalbe gubi iz vida odredbu iz stava 2. istoga člana na koji se poziva, u kojoj jasno stoji da *predsjednik Suda, nakon konsultacija s međunarodnim registrarom, raspoređuje sudije Odjela I. i Odjela II. Krivičnog i Apelacionog odjeljenja u bilo koje vijeće, što, naravno, uključuje i pretresna vijeća, slijedom čega je i ovaj žalbeni prigovor neosnovan, te je, kao takav i odbijen.*

2. Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka b) ZKPBiH

52. Prvostepena se presuda pobija i iz razloga što je, prema mišljenju odbrane, na glavnom pretresu učestvovao sudija koji se morao izuzeti, a uporište za ovakav

prigovor odbrana nalazi u činjenici da je optuženi oglašen krivim za krivično djelo genocid, izvršeno u namjeri da se djelimično istrijebi nacionalna, etnička i vjerska skupina Bošnjaka, te dalje zaključuje da predsjednik prvostepenog vijeća, sudija Vučinić Hilmo, pripada istoj nacionalnoj i etničkoj grupi Bošnjaka, te da je u toku rata živio i radio u enklavi Goražde, koja je bila pod sličnim neizvjesnim uvjetima kao što je to bio slučaj sa enklavom Srebrenica, te da je isti iz navedenih razloga oštećen predmetnim krivičnim djelom.

53. Međutim, iz spisa, a i Aneksa B tačka A. prvostepene presude proizilazi da je odbrana u toku prvostepenog postupka već tražila izuzeće predsjednika prvostepenog vijeća, sudije Vučinić Hilma, na osnovu odredbe iz člana 29. tačka f) ZKP BiH (zbog postojanja okolnosti koje izazivaju razumnu sumnju u njegovu nepristrasnost), navodeći u predmetnom zahtjevu iste činjenice i okolnosti na koje se poziva i u žalbi na presudu.

54. Članom 30. stav 2. ZKP BiH propisano je da se zahtjev za izuzeće može podnijeti do početka glavnog pretresa, a ako se za razlog za izuzeće iz člana 29. tačke a) do e) saznalo kasnije, zahtjev se podnosi odmah po saznanju.

55. Članom 31. stav 1. ZKP BiH propisano je da o zahtjevu za izuzeće odlučuje Opća sjednica Suda, dok je u stavu 3. istog člana propisano da protiv rješenja kojim se usvaja ili odbija zahtjev za izuzeće, žalba nije dozvoljena.

56. U skladu sa navedenim, o zahtjevu za izuzeće Opća sjednica Suda BiH odlučila je rješenjem broj SU-373/06 od 08.05.2006. godine na način da je odbacila, kao nedopušten, zahtjev branioca jednog od saoptuženih (zahtjev je podnesen prije donošenja rješenja o razdvajanju postupka) da se iz suđenja izuzmu sve sudije bošnjačke i srpske nacionalnosti, dok je zahtjev za izuzeće predsjednika prvostepenog vijeća, iz razloga što je isti u vrijeme rata boravio u enklavi Goražde koja je bila u sličnoj situaciji kao i Srebrenica, te što isti pripada bošnjačkom narodu prema kojem je predmetno djelo i izvršeno, odbijen, kao neosnovan.

57. U obrazloženju odluke Opće sjednice navedeno je da istaknute okolnosti ne dovode u pitanje nepristrasnost sudije Vučinića, te da se, pored njega, u prvostepenom vijeću nalazi još dvoje međunarodnih sudija koji učestvuju u donošenju svih bitnih odluka. Posebno je naglašeno i to da sve odluke donesene u toku postupka podliježu ispitivanju po žalbama pred Apelacionim odjeljenjem (tamo gdje zakon propisuje pravo žalbe) koje odjeljenje se sastoji od sudija svih nacionalnosti.

58. Članom 318. stav 1. ZKP BiH propisano je da protiv rješenja donesenog u prvom stepenu, stranke, branitelj i osobe čija su prava povrijeđena, mogu podnijeti žalbu uvijek kad u ovom zakonu nije izričito određeno da žalba nije dopuštena.

59. Imajući u vidu da je članom 39. stav 3. ZKP BiH propisano da protiv rješenja kojim se usvaja ili odbija zahtjev za izuzeće žalba uopće nije dopuštena, to proizilazi da odbrana nema zakonskog osnova za ponovno isticanje ovog prigovora, jer je o istom već jednom, pravomoćno, odlučeno.

60. Odbrana se pogrešno poziva na odredbu iz člana 297. stav 1. tačka b) ZKP BiH, kojom je propisano da bitna povreda odredaba krivičnog postupka postoji ukoliko je na glavnom pretresu sudjelovao sudija koji se morao izuzeti, jer se ova odredba odnosi na situaciju u kojoj su postojali razlozi za izuzeće sudije propisani u članu 29. tačke a) do f) ZKP BiH, ali o izuzeću u toku postupka uopće nije odlučivano (bilo da nije postojao zahtjev ili sudija to nije sam zatražio), što u ovom predmetu nije slučaj.

61. Bez obzira na navedeno, a iz razloga pojašnjenja odredaba na koje se žalitelji pozivaju, a posebno radi tumačenja pojma oštećenog u postupku, Apelaciono vijeće ističe sljedeće:

62. Nije sporno da sudija ne može vršiti sudijsku dužnost ako je oštećen krivičnim djelom (kako je to i propisano članom 29. tačka a) ZKP BiH), dok je članom 20. tačka h) ZKP BiH definisano da je oštećeni osoba kojoj je osobno ili imovinsko pravo povrijeđeno ili ugroženo krivičnim djelom.

63. U konkretnom slučaju odbrana nije dokazala, a ni Apelaciono vijeće ne nalazi, da je niti jedno osobno ili imovinsko pravo predsjednika prvostepenog vijeća bilo povrijeđeno ili ugroženo predmetnim krivičnim djelom, već svoj zaključak o tome prebacuje na razinu njegove generalne pripadnosti bošnjačkom narodu.

64. Odredbe ZKP BiH koje regulišu pitanje izuzeća sudija, a posebno odredba iz člana 30. stav 4. i 5. propisuju da se izuzeće može tražiti samo u odnosu na poimenično određenog sudiju, te da takav zahtjev mora biti obrazložen.

65. Smisao ove odredbe je da se isključi postupanje sudije koji ima određeni lični odnos ili specifičnu vezu sa strankama, odnosno predmetom u kojem bi trebao postupati.

66. U konkretnom slučaju, odbrana ne osporava stručnost i kompetenciju predsjednika vijeća, već je jedino sporno to što isti pripada određenoj nacionalnoj, etničkoj ili vjerskoj grupi, čiji je jedan dio bio objekat izvršenja krivičnog djela.

67. Međutim, sudija Vučinić bi se mogao smatrati oštećenim u ovom predmetu jedino da je i sam bio u grupi zarobljenih i ubijenih bošnjačkih civila, ili neka njemu bliska osoba, ili da je konkretnim krivičnim djelom oštećeno neko njegovo imovinsko pravo.

68. Tumačenje pojma oštećenog, na način kako se to u žalbama sugeriše, je prema mišljenju ovog Vijeća, preširoko postavljeno te bi njegova dosljedna primjena dovela do situacije da kod krivičnih djela protiv čovječnosti općenito, sudijsku funkciju ne bi mogao obavljati niti jedan čovjek, budući da su predmet zaštite kod te vrste djela univerzalne vrijednosti zajedničke za cjelokupno čovječanstvo. Isto tako kod krivičnog djela zločini protiv čovječnosti, bitan element djela predstavlja napad usmjeren protiv bilo kojeg civilnog stanovništva, slijedom čega bi, uz standarde koje predlaže odbrana, iz suđenja bili, kao oštećeni, isključeni svi civili.

69. S obzirom na navedeno, proizilazi da sudija Vučinić nije bio oštećen predmetnim krivičnim djelom, kako to odbrana pogrešno tumači, zbog čega ni

prigovor kojim se ukazuje da je kao takav morao biti izuzet iz suđenja, osim što uopće nije dopušten, prema ocjeni ovog Vijeća, nije ni osnovan.

3. Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka c) ZKP

BiH

70. Žalbama se osporava i odluka pretresnog vijeća da za vrijeme štrajka optuženih glađu i njihovog odbijanja da iz pritvora pristupe na ročišta za glavni pretres, iste ne dovodi prinudno u sudnicu, već da zakazana ročišta održi i bez uredno obaviještenih optuženih.

71. U obrazloženju istaknutog prigovora, žalioци se pozivaju na navodnu povredu odredbe iz člana 247. ZKP BiH, prema kojoj se optuženom ne može suditi u odsustvu, te odredbe iz člana 246. ZKP BiH koja propisuje da ako je optuženi uredno pozvan, a na glavni pretres ne dođe, niti svoj izostanak opravda, sudija, odnosno predsjednik vijeća će odložiti glavni pretres i narediti da se optuženi na naredni glavni pretres prinudno dovede.

72. Slijedom navedenog žalioци navode da je sud trebao optužene silom dovesti u sudnicu, ističući da je odluka suda da pretrese ipak održi i bez prisustva optuženih u sudnici rezultirala povredom prava optuženih na pravično suđenje, te vođenjem pretresa bez zakonskih pretpostavki.

73. Dalje se navodi da je prvostepeno vijeće pogrešno zaključilo da nijedan optuženi nije bio nesposoban da prisustvuje suđenju, iz razloga što je na pretresu održanom 18.01.2007. godine vještak Pešto Senad istakao da Jakovljević Slobodan, Medan Branislav, Matić Milovan i Mitrović Petar imaju većih problema, a da Matić Milovan nije sposoban da prisustvuje suđenju, te da nije bio sposoban ni da prisustvuje pretresu održanom 17.01.2007. godine.

74. Međutim, suprotno žalbenim navodima, Apelaciono vijeće nalazi da je odluka prvostepenog suda da glavni pretres, u slučaju neopravdanog odbijanja optuženih da pristupe zakazanim ročištima na koja su blagovremeno i uredno pozvani, održi i bez njihovog prisustva, zakonita, te potkrijepljena validnom argumentacijom koju u potpunosti prihvata i ovo Vijeće.

75. Nije sporno da su optuženi, na osnovu rješenja sudije za prethodno saslušanje od 19.12.2005. godine, za vrijeme glavnog pretresa bili u pritvoru, te da je pretresno vijeće u skladu sa članom 137. stav 1. ZKP BiH svaka dva mjeseca vršilo kontrolu njegove opravdanosti.

76. Od početka glavnog pretresa koji je započeo 09.05. 2006. godine pa sve do 10.01.2007. godine optuženi su prisustvovali svakom ročištu za glavni pretres, .dok su navedenog dana odbili da pristupe na ročište iz razloga što su lično stupili ili podržavali štrajk glađu kojim su htjeli da izdejtstvuju hitno rješavanje svojih zahtjeva istaknutih Ustavnom sudu BiH.

77. Sud je odložio nastavak glavnog pretresa zakazan za 10.01.2007. godine i optužene pozvao da 11.01.2007. godine pred vijećem usmeno obrazlože razloge takvog postupanja, međutim isti su odbili da pristupe i na ovo ročište.

78. Iz spisa proizilazi da su optuženi dobrovoljno stupili u štrajk glađu, te su iz tog razloga odbili da pristupe na zakazana ročišta o kojima su bili uredno i blagovremeno obaviješteni, dok na osnovu činjenice da su optuženi odbili i da pristupe na ročište zakazano za 11.01.2006. godine, kada ih je sud pozvao da obrazlože razloge svoga ponašanja, Apelaciono vijeće zaključuje da su isti zapravo u potpunosti ignorisali rad suda, te na navedeni način pokušali opstruirati vođenje krivičnog postupka.

79. Rješavajući nastalu procesnu situaciju prvostepeno je vijeće pravilno zaključilo da ZKP BiH ne zabranjuje da se postupak vodi bez prisustva optuženog u sudnici, te da se takvo postupanje ne može definisati kao suđenje u odsutnosti optuženog.

80. Kako to i odbrana pravilno navodi, ZKP BiH, u članu 247. propisuje da se „*optuženom ne može suditi u odsustvu*“, dok je članom 246. stav 1. ZKP BiH propisano da „*ako je optuženi uredno pozvan, a na glavni pretres ne dođe niti svoj izostanak opravda, sudija, odnosno predsjednik vijeća će odložiti glavni pretres i narediti da se optuženi na idući glavni pretres prinudno dovede.*”

81. Međutim, odbrana gore navedene odredbe posmatra samo fragmentarno, te potpuno pogrešno interpretira pojam suđenja u odsustvu, zbog čega i dolazi do pogrešnog zaključka da odsustvo optuženih iz sudnice u ovom konkretnom slučaju predstavlja povredu gore citiranih odredaba i prava optuženih na pravično suđenje.

82. Naime, članom 246. stav 1. ZKP BiH, na koji se odbrana u žalbama i poziva, propisano je da će sud narediti da se optuženi prinudno dovede, ukoliko bez opravdanja ne pristupi na ročište za glavni pretres o kojem je bio uredno i blagovremeno obaviješten. Međutim, ono što žalbe propuštaju da primjete je dalja posljedica ovakvog postupanja optuženog, a koja je propisana u narednom stavu istog člana, gdje stoji da ukoliko prinudno dovođenje ne uspije, sudija odnosno predsjednik vijeća može optuženom odrediti pritvor (član 246. stav 2. ZKP BiH).

83. Iz navedenog jasno proizilazi da se prinudno dovođenje na koje se odbrana poziva zapravo odnosi na situaciju kada se optuženi ne nalazi u pritvoru, pa se prema njemu prvo primjenjuje mjera dovođenja, kao blaža mjera za obezbjeđenje njegovog prisustva u toku postupka, u odnosu na najstrožiju mjeru, odnosno mjeru pritvora koja se određuje tek ako blaža mjera ne uspije ostvariti željenu svrhu.

84. Ukoliko je optuženi u pritvoru, prema njemu je već primjenjena najstrožija mjera obezbjeđenja prisustva, te se smatra da je optuženi u pritežanju suda, odnosno isti nije nedostupan niti „u odsutnosti“.

85. Za Apelaciono vijeće je neprihvatljiv žalbeni prigovor kojim se implicira da je prvostepeni sud trebao optužene silom dovesti u sudnicu (branilac optuženog Radovanović Aleksandra čak sugeriše upotrebu „metalnih lisica“ i upotrebe „staklenog odjela“ unutar sudnice) da bi ispoštovao njihovo pravo na pravično suđenje, budući da bi takvim postupanjem bio postignut upravo suprotan efekat, odnosno upotreba fizičke sile bi pravo optuženih da prisustvuju i učestvuju u krivičnom postupku pretvorila u obavezu, što svakako nije prihvatljivo kako sa aspekta odredaba ZKP BiH, tako ni relevantnih međunarodnih standarda u pogledu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

86. Upotreba prinude na način kako to branici predlažu bi predstavljala nehuman postupak kojim bi se prvenstveno narušio psihofizički integritet optuženih, ali i autoritet i dignitet suda, a da se pri tome, osim fizičkog prisustva optuženih, ne bi moglo postići da optuženi u vlastitom interesu prate tok pretresa.

87. Da svako odsustvo optuženog iz sudnice ne znači njegovo odsustvo u krivičnom postupku uopće proizilazi i iz odredbe člana 242. stav 2. ZKP BiH, iz koje je vidljivo da predviđa mogućnost vođenja pretresa bez prisustva optuženog u sudnici.

88. Pomenuta zakonska odredba propisuje da *sudija, odnosno predsjednik vijeća, može narediti da se optuženi udalji iz sudnice za određeni vremenski period ukoliko optuženi, i nakon upozorenja predsjednika vijeća, nastavi sa nedoličnim ponašanjem, zbog kojeg je opravdano njegovo udaljenje iz sudnice. U tom slučaju sudija, odnosno predsjednik vijeća može nastaviti postupak ukoliko optuženi ima branioca.*

89. Iz citirane je odredbe vidljivo da ZKP BiH ipak propisuje mogućnost nastavka pretresa i kada optuženi nije fizički prisutan u sudnici, čime je i dodatno potvrđeno da ovakve procesne situacije ne predstavljaju suđenje *in absentia*.

90. Analizirajući postupanje prvostepenog vijeća s aspekta standarda koje postavlja član 6. EKLJP, Apelaciono vijeće je utvrdilo da postupanjem prvostepenog vijeća ni na koji način nije došlo do povrede prava optuženih na pravično suđenje.

91. Suština procesne zabrane da se optuženom sudi u odsutnosti jeste da mu se omogući da se upozna sa postupkom koji se protiv njega vodi, te da u njemu učestvuje u mjeri u kojoj to bude želio, a sve u kontekstu njegovog prava iz člana 6. EKLJP.

92. Međutim, ova su prava optuženog, prema ocjeni Apelacionog vijeća, ispoštovana i pored činjenice da isti nije bio fizički prisutan u sudnici. U tom smislu, Apelaciono vijeće u potpunosti prihvata obrazloženje prvostepenog suda, te smatra da činjenica da su optuženi u svakom momentu mogli pristupiti suđenju, da su svim

ročištima prisustvovali njihovi branioci, te da je optuženima po okončanju svakog ročišta dostavljen snimak istoga, jasno ukazuje da je prvostepeni sud ispoštovao sve procesne pretpostavke koje ukazuju na osiguranje pravičnog postupka.

93. Ovi standardi nadalje zahtijevaju da optuženi odmah, na jeziku koji razumije, bude detaljno obaviješten o prirodi i razlogu optužbe protiv njega, što je nesporno i učinjeno kako prilikom saslušanja pred sudijom za prethodni postupak, tako i dostavljanjem optužnice, održavanjem ročišta za izjašnjenje o krivnji, te otvaranjem glavnog pretresa čitanjem optužnice.

94. Nadalje, pravo je optuženog da sam ispituje ili zahtijeva ispitivanje svjedoka optužbe i da se prisustvo i saslušanje svjedoka odbrane odobri pod uvjetima koji važe i za svjedoka optužbe, što je optuženima u svakom momentu također bilo omogućeno.

95. Prvostepeno vijeće je posebnu pažnju posvetilo tome da optuženima omogući da budu upoznati sa tokom postupka koji se odvijao bez njihovog prisustva u sudnici, te da isti, kada god to žele, mogu pristupiti u sudnicu.

96. Neosnovan je i prigovor odbrane da optuženi nisu bili u stanju pristupiti i pratiti zakazana ročišta 17.01. i 18.01.2007. godine usljed lošeg zdravstvenog stanja.

97. Naime, branilac optuženog Jakovljević Slobodana, potpuno pogrešno citira vještaka Pešto Senada, budući da je vještak na ročištu održanom 18.01.2007. godine, nakon pregleda optuženog izjavio da isti ima bolove u leđima, te precizno naveo da ti bolovi nemaju nikakve veze sa njegovim mentalnim stanjem, odnosno da je *“u potpunosti sposoban da prisustvuje procesu”*. Ni navodi branioca optuženog Radovanović Aleksandra, advokata Gotovac Dragana, također nisu osnovani, jer je vještak na istom ročištu jasno potvrdio da je Radovanović Aleksandar, jednako kao i Stupar Miloš, Trifunović Milenko, Džinić Brano, Jakovljević Slobodan, Stevanović Miladin, Maksimović Velibor i Živanović Dragiša *u potpunosti sposoban za postupak, odnosno pristup sudu.*

98. Zdravstveno stanje optuženog Matić Milovana na dan 17. i 18.01.2007. godine i njegovo prisustvo odnosno ne-prisustvo na pretresu navedene dane nije imalo nikakvog uticaja na odbranu optuženih Jakovljević Slobodana, Radovanović Aleksandra, pa je pozivanje njihovih branilaca na tu okolnost sasvim bespredmetno, posebno imajući u vidu da je optuženi Matić u ovom predmetu oslobođen od optužbe, pa nije ni izjavljivao žalbu.

99. Imajući u vidu da su optuženi cijelo vrijeme bili svjesni optužbi koje im se stavljaju na teret, da su blagovremeno obavještavani i pozivani na zakazana ročišta, da su bili sposobni da prisustvuju istima, da su u toku glavnog pretresa uvijek bili prisutni njihovi branioci, te da su se optuženi svaki put jasno, svojevolljno i izričito odrekli prava da budu prisutni suđenju, Apelaciono vijeće smatra da isti ni na koji način nisu bili onemogućeni da prisustvuju, prate i učestvuju na glavnom pretresu. Optuženi su se evidentno tog prava dobrovoljno odrekli, prihvativši na taj način da glavni pretres bude nastavljen i bez njih.

100. Dakle, iz gore navedenih razloga, Apelaciono vijeće zaključuje da su izneseni prigovori neosnovani, te su kao takvi i odbijeni.

4. Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka d) ZKP BiH

101. Žalbeni prigovori koje su branioci u žalbama označili kao povreda prava na odbranu mogu se sumirati na sljedeći način:

- a) dodatni branilac optuženog Stupar Miloša u žalbi navodi da prvostepeno vijeće nije ispoštovalo odredbu iz člana 286. stav 1. ZKP BiH, jer je produžilo rok za izricanje presude nakon okončanja glavnog pretresa, te da je povrijedilo i odredbu iz člana 289. stav 1. ZKP BiH, jer je pismeni otpravak presude umjesto maksimalnih 30 izradilo u roku od 150 dana. Iako je Apelaciono vijeće, odlučujući po žalbi branilaca optuženog Stupara donijelo posebnu odluku, ipak će se osvrnuti na ovaj prigovor, jer je od interesa za sve optužene.
- b) branilac optuženog Trifunović Milenka ističe da je tužilac u toku prvostepenog postupka, podneskom od 24.06.2008. godine *de facto* dopunio optužnicu, novom radnjom i novom pravnom kvalifikacijom, čime je odbrani eliminisana mogućnost materijalno pravnog i procesno pravnog suprotstavljanja praktično novoj optužbi;
- c) žalbama se također osporava odluka prvostepenog vijeća da odbije prijedlog odbrane kojim je od suda zatraženo da naloži Tužilaštvu BiH objelodanjivanje odbrani svih materijalnih dokaza iz predmeta broj KT-RZ-

139/07 protiv Trbić Milorada, te da odbrani omogući dodatno unakrsno ispitivanje svjedoka Butler Richarda;

- d) odbrana osporava i odluku suda da odbrani ne dostavi transkripte sa unakrsnog ispitivanja svjedoka S4 sa glavnih pretresa u odvojenim postupcima;
- e) branilac optuženog Trifunović Milenka, povredu prava na odbranu vidi i u tome što su troškovi pripremanja odbrane braniocima isplaćivani nakon što su pribavljeni dokazi uvedeni u dokazni materijal.

102. Ispitujući iznesene žalbene prigovore, Apelaciono vijeće je utvrdilo da isti nisu osnovani.

103. Povreda prava na odbranu podrazumijeva da pravila krivičnog postupka nisu primjenjena, odnosno da su nepravilno primjenjena na štetu optuženog. Žalilac koji se poziva na ovu povredu mora učiniti izvjesnim da je sud svojim postupkom doveo odbranu u nepovoljniji položaj u odnosu na tužilaštvo tako što joj je uskratio neko pravo koje joj po zakonu pripada ili je na neki drugi način onemogućio u korištenju prava ustanovljenih zakonom.

104. U konkretnom slučaju žalbeni prigovor kojim se ukazuje da je prvostepeno vijeće bez zakonskog osnova produžilo rok za izricanje presude, te da je pismeni otpisak presude izradilo nakon proteka roka od 30 dana, nije doveo do povrede prava optuženog na odbranu.

105. Naime, prostepeni postupak je okončan u četvrtak, 17.07.2008. godine, a presuda je usmeno izrečena u utorak, 29.07.2008. godine.

106. Članom 286. stav 1. ZKP BiH propisano je da, ako sud nije u mogućnosti da istog dana po završetku glavnog pretresa izrekne presudu, odložiti će objavljivanje presude za najviše tri dana i odrediti će vrijeme i mjesto objavljivanja presude.

107. Iz navedenog jasno proizilazi da je prvostepena presuda izrečena dvanaesti dan od dana završetka glavnog pretresa (uključujući u taj period i 2 vikenda).

108. Međutim, ovakvo postupanje prvostepenog vijeća se ni na koji način nije odrazilo na odbranu optuženog, niti je istu dovelo u nepovoljniji položaj u odnosu na tužilaštvo, kojem je presuda saopštena isti dan kada i odbrani.

109. Pomenuti zakonski rok za izricanje presude u roku od tri dana od dana završetka glavnog pretresa predstavlja sudski rok, čijim prekoračenjem automatski ne nastupaju nikakve štetne posljedice. Naravno, ovo ne znači da sud može neopravdano odugovlačiti izricanje presude, ali isto tako mora voditi računa o tome da ima dovoljno vremena, od momenta okončanja glavnog pretresa, da pažljivo razmotri sve izvedene dokaze i donese odluku o krivičnoj odgovornosti optuženog.

110. Imajući u vidu da je postupak u ovom predmetu vođen protiv 11 osoba, te da je naknadno razdvojen na tri predmeta koja je isto vijeće paralelno vodilo i okončalo, da je pretres trajao preko dvije godine, da su sve tri presude izrečene isti dan, te da je u toku postupka saslušano više od stotinu svjedoka, te izvedeno mnoštvo materijalnih dokaza (preko 500), jasno je da se radi o izuzetno kompleksnom predmetu.

111. Shodno navedenom, prvostepenom vijeću rok od tri dana za vijećanje i glasanje, odnosno donošenje odluke, evidentno nije bio adekvatan da izvrši valjanu rekapitulaciju svih izvedenih dokaza, zbog čega je prvostepeno vijeće isti i produžilo.

112. Ovakvim postupanjem, međutim, nije povrijeđeno pravo optuženih na odbranu, kako se to u žalbi neosnovano tvrdi.

113. Prema mišljenju Apelacionog vijeća, u interesu je pravičnosti, a posebno u interesu optuženih, da sud ima dovoljno vremena da svestrano razmotri izvedene dokaze prije donošenja odluke, pa čak i ako to znači da će neznatno produžiti rok za donošenje odluke, jer je obaveza suda za brižnom ocjenom svih provedenih dokaza jedna od najvažnijih zakonskih obaveza koje sud ima u toku krivičnog postupka.

114. Iz navedenih razloga, ovo Vijeće smatra da produženje roka za izricanje presude sa tri na dvanaest dana ni na koji način nije uticalo na pravo optuženog na odbranu, niti je isto, imajući u vidu konkretne okolnosti predmeta, predstavljalo neopravdano odugovlačenje prilikom donošenja odluke, zbog čega se istaknuti prigovor odbrane, odbija kao neosnovan.

115. Iz istih razloga neosnovan je i žalbeni prigovor istaknut zbog činjenice da prvostepeno vijeće pismeni otpravak pobijane presude nije izradilo u roku od 30 dana, koliko je maksimalno propisano zakonom, budući da se presuda u ovako kompleksnom i obimnom predmetu objektivno nije ni mogla izraditi u roku od trideset dana (presuda ima 393 strane), o čemu je prvostepeno vijeće uredno obavještavalo predsjednika suda, a sve u skladu sa odredbom iz člana 289. stav 1. ZKP BiH⁴.

116. Osim toga, odbrana ponovo ne navodi razloge zbog čega smatra da je ovakvim postupanjem prvostepenog vijeća povrijeđeno pravo optuženog na odbranu, pa imajući u vidu da je odbrana bila u istom položaju kao i tužilaštvo, da im je isti dan poslana presuda, te da su imali isti rok za izjavljivanje žalbe, i ovaj žalbeni prigovor se ukazuje neutemeljenim, te se, kao takav, i odbija.

117. Neosnovan je i žalbeni navod da je tužilac podneskom od 24.06. 2008. godine dopunio optužnicu novom radnjom i pravnom kvalifikacijom, čime je odbrani uskraćeno pravo da se materijalnopravno i procesno suprotstavi, prema mišljenju odbrane, novoj optužbi.

118. Naime, podneskom od 24.06.2008. godine tužilac je izvršio preciziranje optužnice na način da je u tački e) činjeničnog opisa djela, dodalo riječ „većinu“ označavajući koliko je zarobljenih Bošnjaka kritične prilike ubijeno, te u dijelu koji se odnosi na optuženog Matić Milovana dodalo da je isti, osim što je punio okvire municijom, koji su korišteni za ubijanje zarobljenika „*od zarobljenih Bošnjaka oduzimao ručne satove, novac i zlato.*“ (naglasak predstavlja dodati dio).

119. Ostatak činjeničnog opisa djela je ostao neizmjenjen.

120. Članom 275. ZKP BiH propisano je da:

⁴ Presuda koja je objavljena mora se pismeno izraditi u roku od 15 dana po objavljivanju, a u složenim stvarima, izuzetno u roku od 30 dana. Ako presuda nije izrađena u tim rokovima, sudija, odnosno predsjednik vijeća je dužan obavijestiti predsjednika Suda zbog čega to nije učinjeno. Predsjednik Suda će, po potrebi, poduzeti mjere da se presuda što prije izradi.

Ako Tužitelj ocijeni da izvedeni dokazi ukazuju da se izmijenilo činjenično stanje izneseno u optužnici, on može na glavnom pretresu izmijeniti optužnicu. Radi pripremanja odbrane, glavni pretres se može odgoditi. U ovom slučaju ne vrši se potvrđivanje optužnice.

121. Iz citirane zakonske odredbe proizilazi da je izmjena optužnice od strane tužilaštva dozvoljena, a ukoliko se ima u vidu da je optuženi Matić Milovan oslobođen od optužbe, proizilazi da se jedina izmjena u činjeničnom opisu djela koja se tiče optuženih ogleda u dodavanju riječi „većina“.

122. Kako je prvobitna optužnica teretila optužene da su usmrtili više od jedne hiljade zarobljenih Bošnjaka muškaraca, a izmjenjena optužnica da su usmrtili njih većinu, jasno je da izmjena ide u korist, a ne na štetu optuženih, što samo dodatno potvrđuje neosnovanost žalbenih navoda o dovođenju odbrane u nepovoljniji procesni položaj.

123. Neosnovani su i žalbeni prigovori da sud nije omogućio odbrani da ima uvid u sve dokaze iz predmeta KT-RZ- 139 / 07 protiv Trbić Milorada, budući da je dana 08.02.2008. prvostepeno vijeće odlučujući o zahtjevu branioca optuženog Trifunović Milenka, advokata Golić Radeta od 25.01.2008. godine za objelodanjivanjem dokaza, u cilju zaštite prava optuženih na odbranu, naložilo Tužilaštvu BiH da odbrani svih optuženih u predmetu, stavi na raspolaganje dokaze na temelju kojih je podignuta optužnica protiv optuženog Trbića u roku od sedam dana od dana dostavljanja rješenja.

124. Osim toga, na osnovu Zakona o ustupanju predmeta od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju Tužilaštvu Bosne i Hercegovine i korištenju dokaza pribavljenih od Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju u postupcima pred sudovima u Bosni i Hercegovini (Zakon o ustupanju) i rješenja prvostepenog vijeća od 12.04.2007. godine u toku prvostepenog postupka, odbrani je omogućeno da unakrsno ispita Butler Richarda u vezi izvještaja i izjava koje je dao pred MKSJ, što je odbrana i učinila.

125. Nakon toga, prvostepeno je vijeće 21.05.2008. godine odbilo zahtjev odbrane za dodatnim unakrsnim ispitivanjem Butler Richarda.

126. Obrazlažući svoju odluku prvostepeni je sud istakao da je optužnica u ovom predmetu potvrđena u decembru 2005. godine, nakon čega je odbrana bila u posjedu svih dokaza na kojima se ista temeljila, uključujući i izvještaj Butler Richarda. Obje strane su u toku postupka imale mogućnost da predlažu dokaze vezano za taj izvještaj, kao i da unakrsno ispituju Butler Richarda na sve okolnosti koje su smatrale relevantnim. Prvostepeno je vijeće potom zaključilo da odbrana faktički traži ispitivanje Butler Richarda na neke okolnosti koje uopšte nisu bile predmet njegove analize, odnosno u vezi sa dokazima koji uopšte nisu bili predmet opservacije i mišljenja Butler Richarda prilikom sačinjavanja svog izvještaja. Imajući u vidu navedeno, prvostepeno je vijeće zahtjev odbrane za dodatnim unakrsnim ispitivanjem odbilo.

127. Odbrana u žalbama sada ističe da je navedenim postupanjem došlo do povrede prava na odbranu optuženih, međutim uopšte ne navodi niti jedan valjan razlog kojim bi dovela u pitanje pravilnost odluke prvostepenog suda.

128. Naime, ni prijedlog odbrane u toku prvostepenog postupka za dodatnim unakrsnim ispitivanjem, a ni navodi izjavljenih žalbi, ne upućuju niti na jednu činjenicu koja je bila predmet Butlerove analize, a koju odbrana nije mogla prezentirati Butleru prilikom neposrednog unakrsnog ispitivanja. U pravu je prvostepeno vijeće kada podsjeća da je optužnica, a uz nju i ovaj pomenuti dokaz, odbrani bila poznata od decembra 2005. godine. Izvještaj nije dopunjavan novim dokazima, niti je mijenjan u toku postupka iz čega proizilazi da je odbrana imala dovoljno vremena da isti prouči i pripremi sva pitanja koja je smatrala relevantnim za pomenutog svjedoka. Iz navedenih razloga, istaknuti prigovor odbrane se odbija kao neosnovan.

129. Konačno, ni prigovor na odluku suda da odbrani ne dostavi transkripte unakrsnog ispitivanja svjedoka S4 sa glavnih pretresa u odvojenim postupcima, prema ocjeni Apelacionog vijeća nije osnovan, odnosno takvim postupanjem nije došlo do povrede prava optuženih na pravično suđenje, kako se to u žalbama tvrdi.

130. Ovo iz razloga što je odbrana imala pravo (koje je i iskoristila) da unakrsno ispita svjedoka S4 na sve okolnosti koje su joj bile od značaja na ročištu održanom

11.06.2008. godine. Odbrana u žalbama ne navodi niti jednu okolnost koja bi ukazivala na značaj dostavljanja transkripata unakrsnog ispitivanja tog istog svjedoka u drugom predmetu, a ni Apelaciono vijeće ne vidi realnu potrebu za tim imajući u vidu da je odbrana svoje pravo na unakrsno ispitivanje ovog svjedoka već ostvarila neposredno.

131. Neosnovan je i prigovor odbrane da je plaćanjem troškova pripremanja odbrane tek nakon što su pribavljeni dokazi uvedeni u dokazni materijal došlo do povrede prava na odbranu.

132. Naime, sud je u ovom postupku, zbog složenosti predmeta i težine samoga djela, optuženima postavio po dva branioca po službenoj dužnosti, a sve u cilju osiguranja adekvatne odbrane. Braniocima je u toku prvostepenog postupka redovno isplaćivana nagrada za zastupanje, a naknađeni su im i svi stvarni troškovi koje su imali u postupku prikupljanja dokaza odbrane.

133. Apeleaciono vijeće nalazi da je ispravna odluka prvostepenog vijeća da odbrani naknadi sve stvarne troškove koje je imala za prikupljanje samo onih dokaza koji su prezentovani na suđenju, budući da bi svaka drugačija praksa dovela do situacije u kojoj sud ne bi imao nikakvu kontrolu nad tim da li su troškovi odbrane stvarno i nastali. Na navedeni je način odbrana na teret bužetskih sredstava suda prikupila sve dokaze koje je koristila na glavnom pretresu, te joj je i pored toga isplaćena nagrada za zastupanje u toku cijelog postupka i sastavljanje podnesaka upućenih sudu, čime je, prema mišljenju ovog Vijeća, pravo optuženih na odbranu i u ovom procesnom segmentu ispoštovano u potpunosti.

134. Shodno navedenom, i ovaj žalbeni prigovor se odbija kao neosnovan.

5. Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka h) ZKP

BiH

135. Žalbama se dalje prigovara da prvostepeni sud nije u potpunosti riješio predmet optužbe, budući da je iz činjeničnog opisa izostavio pojedine dijelove, te ističe da je sud trebao odlučiti i o tom dijelu optužnice, i na taj način materijalno-pravno utvrditi presuđenu stvar.

136. Suprotno iznesenim žalbenim navodima, Apelaciono vijeće smatra da nije došlo do bitne povrede odredaba ZKP BiH na koju odbrana ukazuje.

137. Naime, prvostepeno je vijeće, kako je to detaljno obrazloženo na strani 201. prvostepene presude, nakon ocjene svih izvedenih dokaza, i uz primjenu principa *in dubio pro reo*, zaključilo da određene činjenice i radnje navedene u optužnici nisu dokazane, te je dispozitiv pobijane presude prilagodilo svojim utvrđenjima zasnovanim na izvedenim dokazima.

138. Tako je vijeće izostavilo, kao nedokazane, podtačke (a) i (b) optužnice, posljednju rečenicu iz podtačke (c) optužnice, tvrdnju iz podtačke (c) da su optuženi „postavljali [] zasjede“ te dalje uskladilo podtačku (c) na način da odražava činjenične nalaze, te izostavilo neke navode iz podtačke (d) za koje nije bilo opisano ko je počinio navedena djela.

139. Za sve izostavljene dijelove Vijeće je dalo detaljno obrazloženje na stranicama 201 – 203 prvostepene presude.

140. Ispitujući presudu u kontekstu iznesenih žalbenih prigovora, Apelaciono vijeće nalazi da se neosnovano u žalbama ukazuje da prvostepeni sud na gore opisani način nije u potpunosti riješio predmet optužbe.

141. Naime, optuženima je na teret stavljeno da su radnjama opisanim pod tačkama a, b, c, d i e optužnice počinili krivično djelo Genocid iz člana 171. KZ BiH. Radnje opisane u navedenim tačkama čine jednu cjelinu i obuhvataju niz aktivnosti koje su optuženi prema navodima optužnice poduzimali 12. i 13.07.1995. godine, a koje su u konačnici, od suda kvalifikovane kao krivično djelo Genocid iz člana 171. tačka a) KZ BiH. Metodološki, tužilac je pomenute radnje mogao navesti u jednoj ili, kako je to konkretno učinjeno, u više tačaka, pri čemu treba imati u vidu da svaka tačka za sebe ne predstavlja posebno krivično djelo već se posmatraju u cjelini, a sve u cilju što preciznijeg opisa krivičnog djela genocid. Iz tog razloga, nisu osnovani žalbeni prigovori da sud izostavljajući pojedine riječi, rečenice i radnje iz činjeničnog opisa jednog krivičnog djela (genocid) zapravo nije u potpunosti riješio predmet optužbe, budući da izostavljeni dijelovi ne čine zasebno krivično djelo.

142. Intervencije suda u činjenični opis djela dozvoljene su ukoliko su iste usmjerene na preciznije određenje djela, vodeći pri tome računa da se optužba ne prekorači, odnosno da iz toga ne proizađe teža kvalifikacija za optuženog. U konkretnom slučaju, činjenični je opis samo usklađen sa utvrđenim činjeničnim stanjem u dijelovima koji se ne odnose na bitne elemente djela, pravna kvalifikacija iz optužnice nije promjenjena, a činjenica da su iz opisa djela ispušteni određeni dijelovi u svakom slučaju optužene nije dovela u teži, već naprotiv, u bolji procesno-materijalni položaj.

143. Nije u pravu odbrana optuženog Trifunović Milenka kada tvrdi da je sud trebao donijeti oslobađajuću presudu za prisilno preseljenje, budući da optuženima ta radnja nije bila stavljena na teret kao radnja koja bi samostalno ispunjavala obilježja bića krivičnog djela, već je činila sastavni dio opisa krivičnog djela genocid.

144. Naime, optužnica je u činjeničnom opisu obuhvatala i navod da su optuženi "osiguravali cestu i istu zatvarali i otvarali za promet u skladu sa planom prisilnog preseljenja oko 25000 žena, djece i staraca bošnjačke narodnosti, koji su...morali napustiti zaštićenu zonu."

145. Prisilno preseljenje **kako je to bilo opisano u optužnici** ne predstavlja radnju definisanu kao radnju izvršenja krivičnog djela Genocid iz člana 171. KZ BiH,(a vidjećemo niti istog djela prema Preuzetom KZSFRJ), niti samo po sebi ima sva obilježja nekog drugog krivičnog djela, pa nije ni bilo potrebe donositi oslobađajuću presudu samo za ovaj dio činjeničnog opisa.

146. Netačan je i žalbeni navod da iz pobijane presude nije vidljivo da je optuženi ikada bio gonjen niti suđen za opisano djelo, budući da obrazloženje prvostepene presude ovo eksplicitno navodi i obrazlaže, pa je samim time i isključena mogućnost eventualno ponovnog procesuiranja optuženog za isti događaj.

6. Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka i) ZKP

BiH

147. Žalbama se dalje ističe da se prvostepena presuda temelji na dokazima na kojima se prema odredbama ZKP BiH ne može temeljiti. Prigovori koji su u okviru ovog žalbenog razloga navedeni mogu se sumirati na sljedeći način:

148. Odbrana osporava odluku Suda od 18.04.2007. godine kojom je djelimično prihvaćen prijedlog Tužilaštva BiH broj KT-RZ-10/05 od 05.05.2006. godine, te je odlučeno sljedeće:

- Zapisnici o izjavama optuženih prihvataju se kao dokaz i dozvoljava se njihovo čitanje na glavnom pretresu:

- Petar Mitrović – izjava data Tužilaštvu BiH od 21.06.2005. godine;

- Miladin Stevanović - izjave date Tužilaštvu BiH od 24.06. i 01.07.2005. godine;

- Brano Džinić – izjava data Tužilaštvu BiH od 22.06.2005. godine;

- Prihvata se prijedlog dokaza iz optužnice pod red. brojem:

-dokaz pod rednim brojem 40. u optužnici - Zapisnik o rekonstrukciji na mjestu izvršenja krivičnog djela sa Mitrović Petrom od 04.10.2005. godine, i

-dokaz pod rednim brojem 122. u optužnici - Crtež lica mjesta Kravica

149. Odbrana dalje osporava zakonitost izjava iz istrage dole navedenih svjedoka, koje su prihvaćene kao dokaz u postupku, iz razloga što su ti svjedoci na glavnom pretresu izjavili da je na njih u toku ispitivanja u istrazi vršen pritisak, da su na različite načine bili prisiljavani da potpišu izjave, da neki od njih iste nisu ni pročitali, te da je općenito bilo mnogo nepravilnosti prilikom njihovog uzimanja. Riječ je o svjedocima: Bećarević Siniši, Sekula Nedeljku, Stjepanović Slobodanu, Milaković Nikoli, Milošević Živojinu, Nikolić Iliji, Balčaković Obradinu, Zoljić Danilu, Vukajlović Stanislavu, Sekulić Mirku, Čelić Predragu, Aleksić Marku, Bećarević Ljubiši, Dukić Tomislavu, Janković Nebojši, Kurtuma Draganu i Marković Luki.

150. Ističe se i to da sud nije mogao kao dokaz uvrstiti izvještaje Butler Richarda i Manning Deana, budući da ta lica nisu vještaci, niti su vještačili oblast koja je njihova struka, niti su isti sačinili nalaze vještaka već izvještaje. U pogledu Ruez Jean Renea, odbrana prigovara da isti nije dat u skladu sa odredbama iz člana 5. Zakona o ustupanju.

151. Osporena je i zakonitost uvođenja u dokaze izjava Deronjić Miroslava.

152. Odbrana također osporava odluku suda da kao dokazane prihvati činjenice utvrđene u postupcima pred MKSJ, općenito, te iz razloga što na ovo rješenje nije bila dozvoljena žalba u toku prvostepenog postupka

153. U pogledu žalbenih prigovora na odluku suda da, kao dokaz, prihvati zapisnike o izjavama optuženih Mitrovića, Stevanovića i Džinića na način kako je to gore precizno navedeno, Apelaciono vijeće zaključuje da isti nisu osnovani, te da nije došlo do povrede odredaba krivičnog postupka.

154. Naime, nije sporno da je u toku prvostepenog postupka pretresno vijeće donijelo odluku da prihvati, kao dokaz, i dozvoli čitanje, na glavnom pretresu, Zapisnika o izjavama optuženih: Mitrović Petra - izjava data Tužilaštvu BiH od 21.06.2005. godine; Stevanović Miladina - izjave date Tužilaštvu BiH od 24.06. i 01.07.2005. godine; te Džinić Brane - izjava data Tužilaštvu BiH od 22.06.2005. godine;

155. Isto tako, nije sporno da je rješenjem od 21.05.2008. godine prvostepeno vijeće odlučilo da krivični predmet protiv optuženih Stupar Miloša, Mitrović Petra, Trifunović Milenka, Stevanović Miladina, Džinić Brane, Radovanović Aleksandra, Jakovljević Slobodana, Maksimović Velibora, Živanović Dragiše, Medan Branislava i Matić Milovana razdvoji, na način da napravi zasebne predmete protiv optuženog Mitrović Petra (I), Stevanović Miladina (II), nakon čega je ostao treći predmet protiv Stupar Miloša i ostalih (III).

156. Istim rješenjem optuženi Mitrović i Stevanović su obavezani da svjedoče u međusobnim predmetima i u trećem predmetu (Stupar i drugi), te im je od strane sudećeg vijeća garantovano da bilo šta što eventualno kažu u svojstvu svjedoka neće biti upotrijebljeno protiv njih u njihovim predmetima.

157. Razloge za razdvajanje postupaka prvostepeni je sud našao u činjenici da je prihvatio, i na glavnom pretresu pročitao, izjave Mitrović Petra i Stevanović Miladina date Tužilaštvu BiH u istrazi, koje izjave direktno ili indirektno terete ostale optužene u ovom predmetu.

158. Dakle, procesnom radnjom razdvajanja postupaka Mitrović Petar i Stevanović Miladin su postali svjedoci u ovom predmetu.

159. Polazeći od jednog od osnovnih prava optuženih u toku postupka – prava da postavljaju pitanja svjedocima (član 259. stav 1. ZKP BiH) i prava na unakrsno ispitivanje (član 262. ZKP BiH) optuženima je sud morao omogućiti da unakrsno ispituju lica čije ih izjave direktno ili indirektno terete.

160. U odnosu na Džinić Branu prvostepeno vijeće nije našlo da bi bilo relevantno razdvojiti postupak i u odnosu na njega, obzirom da izjava optuženog Džinića ne inkriminira ostale saoptužene u predmetu.

161. Odbrane sada u žalbama osporavaju odluku suda da prihvati navedene zapisnike uz obrazloženje da je na taj način povrijeđeno pravo tih optuženih (u ovom postupku svjedoka) da se brane šutnjom, odnosno da se ne samooptužuju.

162. Apelaciono vijeće smatra da izneseni žalbeni prigovor nije relevantan iz razloga što su Mitrović Petar i Stevanović Miladin optuženi u drugim predmetima, protiv njih se vode odvojeni postupci, pa samim time izjavljivanje žalbe u njihovu korist u ovom predmetu nije od značaja za presuđenje u ovom postupku.

163. Odluku o tome da li je pravo na šutnju optuženih Mitrović Petra i Stevanović Miladina povrijeđeno uvrštavanjem njihovih izjava iz istrage kao dokaz, sud će donijeti u njihovim predmetima (u kojima su oni optuženi), dok se oni u ovom postupku pojavljuju kao svjedoci, pa samim time imaju obavezu svjedočenja.

164. Odbrana dalje navodi da je imala samo fiktivno pravo da unakrsno ispita svjedoke Mitrovića i Stevanovića ističući da se isti uopšte nisu ni pojavili na pretresu u svojstvu svjedoka kada su trebali biti unakrsno ispitani, čime je također došlo do bitne povrede odredaba ZKP BiH.

165. Ovi žalbeni navodi nisu tačni, budući da iz zapisnika o glavnom pretresu od 21.05.2008. godine jasno proizilazi da je na navedenom ročištu objavljena odluka o razdvajanju postupaka te istovremeno odlučeno da će se svim optuženima pružiti prilika za unakrsno ispitivanje optuženih na okolnost izjava Mitrovića i Stevanovića.

U tu svrhu sud je zakazao ročište 28.05.2008. godine, međutim na samom početku pretresa svi su branioci izjavili da ne žele unakrsno ispitati svjedoke Mitrović Petra i Stevanović Miladina. Ovo uključuje i izričite izjave advokata Golića i Čegara da ne žele koristiti mogućnost unakrsnog ispitivanja koje su zabilježene na zapisniku, pa žalbeni prigovori kojima u žalbama navode da im to nije bilo omogućeno jednostavno nisu tačni.

166. Vezano za prigovore odbrane na formalnu neispravnost prihvaćenih izjava, isti se svode na sljedeće:

1. prigovor da su izjave uzete bez posebnih upozorenja propisanih ZKP-om BiH, pri čemu se posebno osporava izjava Mitrović Petra;
2. prigovor da je na izjavi rukom dopisano ime Džinić Brane uz imena ostalih članova voda iz Skelana, bez napomene ko je i zašto njegovo ime dopisao;

167. Niti jedan od iznesenih žalbenih prigovora nije osnovan, te ne dovodi u sumnju validnost izjave Mitrović Petra koju je isti dao u Tužilaštvu BiH 21.06.2005. godine.

168. Naime, nije sporno da je optuženi Mitrović Petar u toku istrage dao 2 izjave – jednu CJB Bijeljina 20.06.2005. godine, a drugu Tužilaštvu BiH 21.06.2005. godine.

169. Isto tako, nije sporno da je izjava data u CJB Bijeljina uzeta protivno odredbama ZKP BiH, budući da je osumnjičeni bio ispitan u svojstvu svjedoka (uz upozorenja koja se po zakonu daju svjedocima u skladu sa članom 86. ZKP BiH), a ne osumnjičenog (za koje postoje posebne procesne garancije propisane članom 78. ZKP BiH).

170. Ovu izjavu prvostepeno vijeće nije prihvatilo kao zakonito pribavljen dokaz, koji zaključak i dato obrazloženje u potpunosti prihvata i ovo Vijeće.

171. Žalbom se, međutim, implicira da je izjava Mitrović Petra od 21.06.2005. godine zasnovana na izjavi u CJB Bijeljina 20.06.2005. godine, te da je samim time i ona nezakonita.

172. Međutim, suprotno žalbenim navodima, izjava koju je optuženi Mitrović Petar dao 21.06.2005. godine u prostorijama Tužilaštva BiH, kako se to u prvostepenoj presudi pravilno zaključuje, data je u skladu sa odredbama ZKP BiH, te kao takva zadovoljava sve formalne uvjete zakonito pribavljenog dokaza.

173. U pobijanoj je odluci prvostepeno vijeće uzelo u obzir činjenicu da optuženi prilikom davanja izjave u policiji (20.06.2005. godine) nije bio izložen nikakvim prijetnjama ili upotrebi sile, iz čega proizilazi da prilikom saslušanja u Tužilaštvu BiH dan kasnije nije imao nikakvu traumu ili strah od prethodnog dana.

174. Nadalje, druga je izjava uzeta slijedećega dana, od drugih osoba i na drugoj lokaciji, čime je prekinut i vremenski i prostorni kontinuitet između izjava, a prije drugog saslušanja osumnjičenom je dodijeljen branilac sa kojim se konsultovao, te je isti upoznat sa svojim pravima i mogućnostima.

175. Na osnovu ovako utvrđenog činjeničnog stanja, Apelacino vijeće zaključuje da se izjava iz CJB Bijeljina, kao ni formalne nepravilnosti prilikom njenog uzimanja, ni na koji način nisu odrazile na pravilnost procedure i sadržaj izjave date u Tužilaštvu BiH 21.06.2005. godine, iz čega proizilazi da je i odluka prvostepenog vijeća da istu prihvati kao dokaz u potpunosti pravilna i u skladu sa zakonom.

176. Ni prigovor da izjave Stevanović Miladina i Džinić Brane nisu uzete na valjan način, odnosno da istima nisu bila data upozorenja u skladu sa članom 78. ZKP BiH (pouka osumnjičenom o njegovim pravima), nije osnovan.

177. Uvidom u predmetne zapisnike, Apelaciono je vijeće utvrdilo da isti sadrže sva potrebna upozorenja, ta da su sastavljeni u potpunosti u skladu sa odredbama Zakona o krivičnom postupku koji je tada bio na snazi.

178. Prvostepeno se vijeće na 37 strana (od strane 333. do strane 369) veoma detaljno osvrnulo na svaki neophodan element pouka koje su date (tada) osumnjičenima (Mitrović Petru, Stevanović Miladinu i Džinić Brani), te je u tom smislu zaključilo da su izjave formalno ispravne. Ovakav zaključak u potpunosti prihvata i Apelaciono vijeće. Obrazloženje ovog procesnog pitanja sadrži iscrpnu analizu svakog aspekta valjanosti izjava, te u tom smislu navodi i potkrepljujuću

praksu Evropskog suda za ljudska prava, dok žalbe, osim paušalnih konstatacija, ne sadrže niti jedan konkretan navod ili dokaz koji bi doveo u sumnju zaključke prvostepenog vijeća.

179. Gotovo sve žalbe, međutim, ukazuju na naknadnu izmjenu odredaba ZKP BiH, kojom je uz do tada propisana upozorenja, dodata i obaveza da se prilikom ispitivanja osumnjičenog isti mora upozoriti da je njegov iskaz dopušten kao dokaz na glavnom pretresu i da bez njegove saglasnosti može biti pročitani i korišten na glavnom pretresu.

180. Međutim, ni ovaj prigovor nije osnovan.

181. Naime, nije sporno da je 17.06.2008. godine donesen Zakon o izmjenama i dopunama zakona o krivičnom postupku BiH (službeni glasnik 58/08) koji je stupio na snagu 29.07.2008. godine. Ovim zakonom izmjenjene su, između ostalih, odredbe iz članova 6. , 78. stav 2. tačka c), te je dodan stav 3. u članu 273. ZKP BiH.

182. U članu 6. izmijenjenog ZKP BiH, propisano je da se osumnjičeni, osim što pri prvom ispitivanju mora biti obaviješten o djelu za koje se tereti i o osnovama sumnje protiv njega, mora biti upozoren *da njegov iskaz može biti korišten kao dokaz u daljnjem toku postupka.*

183. Član 78. u tački c) stava 2. ZKP BiH nakon izmjena propisuje da se osumnjičeni prilikom ispitivanja mora poučiti da se može izjasniti o djelu koje mu se stavlja na teret i iznijeti sve činjenice i dokaze koji mu idu u korist *i ako to učini u prisustvu branioca da je takav njegov iskaz dopušten kao dokaz na glavnom pretresu i da bez njegove saglasnosti može biti pročitani i korišten na glavnom pretresu.*

184. Dodati stav 3. člana 273. ZKP BiH sada propisuje da:

“Ako se u toku glavnog pretresa optuženi koristi pravom da nije dužan iznijeti svoju odbranu ili odgovarati na postavljena pitanja, zapisnik o iskazu optuženog koji je dat u istrazi može se po odluci sudije ili predsjednika vijeća pročitati i koristiti kao dokaz na glavnom pretresu samo ako je optuženi prilikom saslušanja u istrazi bio upozoren u skladu s članom 78. stav (2) tačka c) ovog zakona. “

185. Žalbe odbrane se pozivaju na odredbe zakona o izmjenama i dopunama ZKP BiH (sa gore citiranim izmjenjenim odredbama), ne navodeći pri tome da je pomenuti zakon zapravo stupio na snagu istoga dana kada je prvostepeno vijeće objavilo presudu.

186. Iz navedenog proizilazi da nadležni tužilac, a potom ni prvostepeno vijeće, nisu mogli postupiti u skladu sa odredbama koje u vrijeme poduzimanja procesne radnje (ispitivanja osumnjičenog, odnosno prihvatanja dokaza) nisu ni postojale, odnosno, prema tada važećim odredbama ZKP BiH, tužilac nije bio dužan da upozori osumnjičenog da je njegov iskaz (ukoliko se odluči da ga da) dopušten kao dokaz na glavnom pretresu i da bez njegove saglasnosti može biti pročitani i korišten na glavnom pretresu .

187. Konačno, Apelaciono vijeće prihvata tumačenje prvostepenog vijeća da je prema zakonu o krivičnom postupku koji je bio na snazi kada je vijeće donijelo odluku o prihvatanju izjave optuženog, takvo postupanje bilo zakonito i dozvoljeno, a naknadne izmjene ZKP BiH kojima je to konačno i precizno navedeno, predstavljaju samo potvrdu takvog stava koja je sada formulisana dodavanjem posebnog stava članu 273. ZKP BiH.

188. Apelaciono je vijeće razmotrilo i odredbu iz člana 125. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o krivičnom postupku (Sl. Glasnik broj 58/08), koji propisuje da:

U predmetima u kojima je optužnica potvrđena do stupanja na snagu ovog zakona, postupak će se nastaviti po odredbama zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07 i 15/08), osim ako su odredbe ovog zakona povoljnije za osumnjičenog, odnosno optuženog.

189. Gore navedena odredba uspostavlja princip koji je neuobičajen za procesne zakone, budući da je načelo zabrane retroaktivnosti karakteristično za materijalno krivično pravo. U prilog tome govori i odredba iz člana 4. Preuzetog KZ SRFJ koja u stavu 1. uspostavlja generalni princip vremenskog važenja krivičnog zakona prema kojem se na učinioca krivičnog djela primjenjuje onaj zakon koji je važio u vrijeme izvršenja krivičnog djela – *načelo zabrane povratnog djelovanja krivičnog zakona – zabrana retroaktivnosti.*

190. Na ovaj se način štiti načelo legaliteta ali i pravne sigurnosti, na način da niko ne može biti sankcionisan i prije nego je uopće znao da je takvo postupanje zabranjeno ili nepravilno. Ovaj je princip istovremeno i princip međunarodnog prava koji je predviđen u najznačajnijim međunarodnim dokumentima, kao što su, primjera radi, čl. 7. EKLJP i čl. 15. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (MPGPP).

191. U odredbi st. 2. predviđena je izuzetna mogućnost retroaktivne primjene novog blažeg krivičnog zakona (izuzetna dozvola retroaktivnosti kada je novi zakon blaži - retroaktivnost *in mitius*). Pitanje blažeg zakona (*lex mitior*) javlja se u onim situacijama kada je krivično djelo izvršeno za vrijeme važenja jednog zakona, a do donošenja pravosnažne presude zakon je izmijenjen jednom ili više puta. Radi se o (obaveznoj) retroaktivnoj primjeni novog zakona ukoliko se utvrdi da je on povoljniji za učinoca datog krivičnog djela.

192. Međutim, postojanje ovog instituta u materijalnom krivičnom pravu sasvim je prirodno i logično, posebno imajući u vidu da sud kada odlučuje o primjeni blažeg zakona na određeni skup činjenica pred sobom ima oba (ili više) zakona, te tek tada procjenjuje koji će zakon u skladu sa navedenim principom primjeniti. Kod procesnih zakona, ovakva situacija nije moguća, budući da sud koji vodi postupak primjenjuje procesni zakon koji je na snazi u momentu poduzimanja radnje, te u tom trenu uopšte ne može pretpostaviti hoće li uopšte i na koji način u budućnosti doći do izmjene neke od odredaba procesnog zakona.

193. U prilog ovakvom stavu govori i Komentar ZKP BiH⁵:

“Za razliku od materijalnog, ovo pitanje u procesnom krivičnom pravu se rješava prema odredbama zakona koji je na snazi u času preduzimanja radnje (pravilo *tempus regit actum*), što znači da nije od značaja što je neko krivično djelo izvršeno prije stupanja na snagu zakona o krivičnom postupku, već se pretpostavke za preduzimanje i valjanost neke procesne radnje određuju prema zakonu koji je važio u vrijeme njezina preduzimanja. Problem je, međutim, u odnosu na one krivične postupke koji su u toku u momentu stupanja na snagu novog zakona, jer bi neograničena primjena novog zakona mogla onemogućiti usklađivanje rezultata procesnih radnji koje su preduzete po starom s onima koje se preduzimaju po novom. U takvim slučajevima stari propisi bi se primjenjivali u

⁵ Vijeće Evrope/Evropska komisija (2005), Komentar Krivičnih/kaznenih zakona u BiH, Sarajevo, strana 65

konkretnim predmetima sve do zaključenja stadijuma ili dijelova započelih po starom zakonu, a novi na one dijelove koji slijede nakon stupanja na snagu novog zakona. Radi se o kompromisu radi zaštite stranaka u krivičnom postupku u kom pogledu postoje dva pravila: jedno, prema kojem se **stare procesne radnje ne moraju ponavljati, jer su njihovi rezultati valjani i po novom zakonu**, i drugo, da se rokovi u toku, na dan stupanja na snagu novog zakona moraju računati prema propisima koji su povoljniji za stranku.“

194. Slijedom navedenog proizilazi da se blaži, odnosno srtožiji karakter procesnog zakona ima cijeliti u pogledu primjene odredaba koje se odnose na zakonske rokove propisane za obavljanje određene procesne radnje, odnosno da se blažim ima smatrati onaj zakon koji stranci ostavlja duži rok za poduzimanje predmetne procesne radnje.

195. Ovakvo je tumačenje ujedno i jedino logično, s obzirom da ne dovodi u pitanje zakonitost radnji koje su, u vrijeme kada su poduzete, bile u potpunosti u skladu sa zakonom.

196. U pogledu prigovora da je na izjavi Mitrović Petra od 21.06.2005. godine rukom dodato ime Džinić Brane, uz imena ostalih članova voda iz Skelana, bez napomene ko je i zašto njegovo ime dopisao, te da to ovu izjavu čini nezakonitom, Apelaciono vijeće ističe sljedeće:

197. Uvidom u pomenutu izjavu vijeće konstatuje da je na strani 4, nakon drugog paragrafa, nakon što su nabrojani pripadnici voda Skelani, rukom u zagradi napisano ime „Dinić Branko“.

198. Ovo je pitanje bilo predmet razmatranja i prvostepenog vijeća te presuda u tom smislu na strani 355. navodi sljedeće:

“Konačno, odbrana je osporavala vjerodostojnost zapisnika zbog rukom dopisanog komentara na marginama dokumenta, i to nakon što je zapisnik potpisan od strane optuženog i njegovog advokata. Vijeće prihvata objašnjenje tužioca da je on dopisao bilješku kao podsjetnik sebi, a vjerujući u tom momentu da je pisao na kopiji, a ne na originalu. Bilješka sadrži ime slično, ali ne i identično, imenu suoptuženog. Vijeće zaključuje da dopisano ime nije sastavni dio zapisnika. Neosnovan je prigovor vezan za nepravilnost originala dokumenta iz ovog razloga, te stoga Vijeće ovaj Zapisnik prihvata bez dopisanog dijela.”

199. Iz navedenog jasno proizilazi da prvostepeno vijeće uopšte nije uzelo u obzir ime koje je naknadno dopisano, te je na taj način ujedno i otklonilo svaku moguću sumnju u formalnu ispravnost zapisnika.

200. Žalbe u potpunosti propuštaju da uzmu u obzir ovakvu odluku suda, bez navođenja ijednog razloga zbog kojeg bi gore citirana odluka prvostepenog vijeća bila neprihvatljiva, i bez ikakve argumentacije kojim bi potkrijepile tvrdnju da je zapisnik i pored činjenice da dodato ime nije uzeto u obzir, nevaljan.

201. Imajući u vidu navedeno, Apelaciono vijeće smatra da su izneseni žalbeni prigovori neosnovani, a prihvaćeni dokazi pribavljeni u skladu sa odredbama ZKP BiH.

202. S obzirom na sve gore navedeno, ni dokaz pod rednim brojem 40. u optužnici - Zapisnik o rekonstrukciji na mjestu izvršenja krivičnog djela sa Mitrovićem Petrom od 04.10.2005. godine, i dokaz pod rednim brojem 122. u optužnici - Crtež lica mjesta Kravica, za koje je odbrana tvrdila da su „plodovi otrovne voćke“, odnosno da proizilaze iz nezakonito pribavljene izjave Mitrović Petra, nisu nezakonito pribavljeni dokazi.

203. Ni prigovori odbrane na zakonitost izjava iz istrage svjedoka Bećarević Siniše, Sekula Nedeljka, Stjepanović Slobodana, Milaković Nikole, Milošević Živoina, Nikolić Ilije, Balčaković Obradina, Zoljić Danila, Vukajlović Stanislava, Sekulić Mirka, Čelić Predraga, Aleksić Marka, Bećarević Ljubiše, Dukić Tomislava, Janković Nebojše, Kurtuma Dragana i Marković Luke nisu osnovani.

204. Naime iz spisa proizilazi da su navedeni svjedoci saslušani u toku istrage, te da su o navedenim saslušanjima sastavljeni zapisnici. Pomenuti zapisnici su sastavljeni u skladu sa odredbama ZKP BiH, odnosno imaju sve elemente i sadrže sva potrebna upozorenja kako je to i propisano relevantnim odredbama ZKP BiH (Glava VIII odjeljak 5 ZKP BiH). U žalbama se ističe da su svjedoci na glavnom pretresu izjavili da su tokom ispitivanja bili izloženi različitim pritiscima, da nisu znali šta i zbog čega potpisuju, da uopšte nisu izjavili ono što je napisano ili da su to drugačije izjavili. Međutim, niti jedan od saslušanih svjedoka nije stavio nikakvu primjedbu na zapisnik, već su iste uredno potpisali i to nakon pismene konstatacije da nemaju primjedbi na zapisnik te da su saslušani u skladu sa etičkim i profesionalnim principima. U tom smislu, posebno se neuvjerljivim čine izjave 11 gore navedenih svjedoka (Bećarević Siniše, Sekula Nedeljka, Stjepanović

Slobodana, Milaković Nikole, Zoljić Danila, Vukajlović Stanislava, Čelić Predraga, Aleksić Marka, Bečarević Ljubiše, Dukić Tomislava, Kurtuma Dragana) s obzirom na činjenicu da su isti policajci, odnosno zaposleni u MUP-u RS-a, a da su na pretresu izjavili da je prilikom njihovog ispitivanja bilo pritiska sa kojima se oni nisu znali nositi, da su se zbunili ili pak da svoje izjave nisu ni pročitali.

205. Za Apelaciono je vijeće ovakav stav ljudi koji se po profesiji svakodnevno susreću sa ovakvim situacijama i koji su upoznati sa osnovnim načelima rada organa kao što je Ministarstvo unutrašnjih poslova, neprihvatljiv i očigledno usmjeren na pokušaj modifikovanja ranije datih izjava u skladu i u korist koncepta odbrane optuženih.

206. Očit primjer takvog postupanja predstavlja svjedok Stjepanović Slobodan, zaposlen kao policajac u MUP-u RS-a, koji je na upit tužioca na glavnom pretresu o okolnostima pod kojima je dao izjavu u istrazi rekao sljedeće:

Tužilac: Pa je li Vam data bila mogućnost da, da kažete nije tačno to što Vi govorite?

Svjedok Stjepanović: „Znate kako ja sam ipak tu se zadržo i, i ovaj, dal sam ga iščito, ne znam, ajd samo da se to završi, obavi, mada.“

207. Isto je i sa svjedokom Zoljić Danilom, koji je na glavnom pretresu također dao veoma neuvjerljivo obrazloženje na pitanja tužioca o okolnostima davanja izjave iz istrage:

Tužilac Bulić: Da li Vam je inspektor Goran Gajić, da li je zahtijevao od Vas da, da se Vi složite sa onim što on, što on traži da kažete? Da li ste to morali na bilo koji način potvrditi to što on traži od Vas?

Svjedok Zoljić: U nekoj preformulisanoj formi da.

Tužilac Bulić: Jeste li Vi bili svjesni zbog čega se pravi taj zapisnik?

Svjedok Zoljić: Nisam.

Tužilac Bulić: Vi radite u policiji je li tako?

Svjedok Zoljić: Radim, nisam bio svjestan u koju svrhu se uzimala ova izjava. Tek kad su, kad je Tužilaštvo Bosne i Hercegovine pokrenulo istragu protiv Stupara, u predmetu 10/05, onda sam shvatio da je ova izjava ovaj, uključena u tu istragu koju sam ja olako, ovaj, i ne vezajući određene stvari u tom momentu nisam se moglo sjetiti tačno stvari i događanja, dao tako kako sam dao. I ja sam

svjestan i bez, bez Vaših sugestija i bez Vašeg objašnjenja da ima par stvari koje nisu onako kako sam ja rekao. U tom momentu.

Tužilac Bulić: Vi ste potpisali ovu izjavu je li tako?

Svjedok Zoljić: OK, jesam.

Tužilac Bulić: Zbog čega ste pristali da potpišete nešto što, što Vi niste kazali?

Svjedok Zoljić: Ja ću to obrazložiti ovako, svi smo ljudi jel, i svi imamo određeni kapacitet i određenu granicu tolerancije. I kad Vas neko izbaci iz takta maksimalno, onda ili prihvatite sve ili ga udarite i odete, nešto se desi, znači ne može se ništa desiti kako bi... rijetkost je slučajeva kad se desi nešto da se u pomirljivom tonu nešto dogodi i da se uradi.

208. Iz gore navedenog citata sa zapisnika jasno proizilazi da svjedok po ovom pitanju ne govori istinu, budući da sam kaže da je, navodno, tek kada je saznao protiv kojeg osumnjičenog će njegova izjava biti upotrijebljena, shvatio da se u momentu davanja izjave nije mogao sjetiti tačno stvari i događanja, što je apsolutno nelogično i, kao takvo, evidentno usmjereno na izmjenju izjave u korist odbrane.

209. I prvostepena presuda primjećuje i prepoznaje ovakvo postupanje svjedoka kada na strani 175, analizira razlike u izjavi svjedoka Bećarević Siniše.

210. Prvostepeno je vijeće, u cilju razjašnjenja njegovog mentalnog stanja angažovalo i sudskog vještaka neuropsihijatra, Kaučić-Komšić Mariju, koja je utvrdila da svjedok pati od akutne reakcije na stres i da nema naznaka bilo kakve psihičke bolesti od ranije niti njegove nemogućnosti da zapamti stvari, te da je sposoban da svjedoči. Vijeće je potom utvrdilo da je izjava ovog svjedoka iz istrage data prije pojave „akutne reakcije na stres“ koju je neuropsihijatar opisala, te razumno zaključilo da je izjava iz istrage pouzdaniji dokaz.

211. Ono što je također važno napomenuti je činjenica da je prvostepeno vijeće do utvrđenja odlučnih činjenica došlo na osnovu izjava više različitih svjedoka ili materijalnih dokaza koji su bili uzajamno potkrepljujući, a ne samo i isključivo na iskazima gore navedenih svjedoka.

212. Iz navedenih razloga, Apelaciono vijeće smatra da su izjave gore navedenih svjedoka zakonite, te da njihovim prihvatanjem u dokazni materijal i ocjenom

prilikom donošenja odluke, prvostepeno vijeće nije povrijedilo odrede ZKP BiH, kako se to u žalbama neosnovano ističe.

213. Vezano za prigovore na odluku suda da u dokaze uvrsti izvještaje Butler Richarda i Manninga Deana, Apelaciono vijeće nalazi da ni ovi prigovori nisu osnovani.

214. Naime, prvostepeno je vijeće dana 04.12.2006. godine donijelo rješenje da će, između ostaloga, u postupku koristiti i sljedeće dokaze prikupljene od strane MKSJ-a:

A. Izvještaji Butler Richarda (iz dijela 6.1 i 6.2 optužnice) i Manning Deana (iz dijela 6.11, 6.14 i 6.16 optužnice) - u skladu sa članom 4. u vezi sa članom 8. Zakona o ustupanju;

C. Svjedočenje Manning Deana (iz dijela 2.2 optužnice) i Ruez Jeana Renea (iz dijela 2.1 optužnice) - u skladu sa članom 5. Zakona o ustupanju;

215. Citirano rješenje čini sastavni dio obrazloženja prvostepene presude, a argumentacija vijeća o navedenim pitanjima iznesena je na stranama 315. i 316. presude.

216. Odbrana u žalbama ističe da navedena lica nisu vještaci, te da nisu ni sačinili nalaze vještaka već izvještaje, zbog čega zaključuje da nisu ni mogli biti prihvaćeni kao dokaz u predmetnom krivičnom postupku.

217. Međutim, iz citirane odluke suda, vidljivo je da izvještaju Butler Richarda i Manning Deana nisu ni prihvaćeni po osnovu člana 6. Zakona o ustupanju (Iskazi vještaka dati pred MKSJ), već u skladu sa članom 4. u vezi sa članom 8. Zakona o ustupanju.

218. Član 4. Zakona o ustupanju propisuje:

Nakon saslušanja stranaka, sud može, na vlastitu inicijativu ili na prijedlog jedne od stranaka, odlučiti da prihvati kao dokazane činjenice koje su utvrđene pravosnažnom odlukom u drugom postupku pred MKSJ-om, ili da prihvati pismeni dokazni materijal iz postupaka pred MKSJ-om ako se odnosi na pitanja od značaja u tekućem postupku.

219. Prvostepeno je vijeće obrazlažući svoju odluku jasno navelo da:

“U izvještajima se nalaze tri vrste informacija: argument, informacija iz prve ruke i kompilacija spiskova drugih dokaza. Sud prihvata informaciju iz prve ruke i spiskove drugih dokaza u skladu sa članom 4. Zakona o ustupanju predmeta, ali ne prihvata argumente u vidu mišljenja.”

220. Vijeće je nadalje napravilo jasnu distinkciju između mišljenja sadržanih u predloženim izvještajima (koje nije prihvatilo) i informacija iz prve ruke (koje je prihvatilo) koje su sadržane u dokumentu koji je prihvaćen od MKSJ i kojima je dalo istu dokaznu snagu kao i svakom drugom dokazu u postupku.

“Informacije iz prve ruke koje se nalaze u izvještajima biće prihvaćene kao dokazi u skladu sa članom 4. Zakona o ustupanju predmeta pošto su one sadržane u dokumentu koji je prihvaćen u postupku pred MKSJ. Imaće ista ograničenja i biće podložne jednakoj analizi kao i svi drugi dokazi prema Zakonu o ustupanju predmeta uključujući i član 3. stav 2. tog zakona.⁶”

221. Isto je i sa iskazima Manninga Deana (Optužnica, dio 2, tačka 2.) i Ruez Jeana Renea (Optužnica, dio 2, tačka 1.) koji su prihvaćeni u skladu sa članom 5. Zakona o ustupanju.

222. Član 5. Zakona o ustupanju propisuje da se “zapisnik o iskazu svjedoka dat pred MKSJ, kao i zapisnik o vanpretresnom iskazu svjedoka sačinjen pred MKSJ-om u skladu s Pravilom 71. Statuta i Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ, može koristiti pred sudom pod uslovom da je iskaz ili vanpretresni iskaz od značaja za pitanje o kojem se raspravlja.”

223. Žalbama se samo paušalno ističe da izvještaj Ruez Jeana Renea nije dat u skladu sa odredbom člana 5. Zakona o ustupanju, bez navođenja ikakvog obrazloženja za ovakvu tvrdnju, pa Apelaciono vijeće zaključuje da ovakvim, paušalnim prigovorom, pravilnost odluke prvostepenog vijeća, ni na koji način nije dovedena u pitanje.

224. Iz navedenih razloga, i ovi su žalbeni prigovori odbijeni kao neosnovani.

⁶ Sudovi ne mogu zasnivati osuđujuću presudu isključivo ili u odlučujućoj mjeri na prethodnim iskazima svjedoka koji nisu dali usmeni iskaz na glavnom pretresu.

225. Žalbama se osporava i zakonitost odluke da u dokaze prihvati iskaz Deronjić Miroslava, iz razloga što odbrana nije bila u prilici da unakrsno ispita ovog svjedoka.

226. Ispitujući ove žalbene navode, Apelaciono je vijeće utvrdilo da je izjava Deronjić Miroslava koju je dao 25.11.2003. godine Tužilaštvu MKSJ prihvaćena kao dokaz u prvostepenom postupku. (Dokaz O 326).

227. Međutim, kako se to u žalbi branioca Stupar Miloša pravilno i navodi, Deronjić Miroslav je u vrijeme kada je pozvan da svjedoči već bio teško bolestan, a zatim je i umro.

228. Članom 273. ZKP BiH propisani su izuzeci od neposrednog sprovođenja dokaza, te isti glasi:

1. Iskazi dati u istrazi dopušteni su kao dokaz na glavnom pretresu i mogu biti korišteni prilikom direktnog ili unakrsnog ispitivanja ili pobijanja iznesenih navoda ili u odgovoru na pobijanje, nakon čega se prilažu kao dokazni materijal. U ovom slučaju, osobi se može dati mogućnost da objasni ili pobije svoj prethodni iskaz.
2. Izuzetno od stava 1. ovog člana, zapisnici o iskazima datim u istrazi mogu se po odluci sudije, odnosno vijeća pročitati i koristiti kao dokaz na glavnom pretresu samo u slučaju ako su ispitane osobe umrle, duševno oboljele, ili se ne mogu pronaći, ili je njihov dolazak pred Sud nemoguć, ili je znatno otežan iz važnih uzroka.

229. Imajući u vidu da stav 2. citiranog člana 273. ZKP BiH dozvoljava da iskaz iz istrage bude pročitani i korišten kao dokaz na glavnom pretresu ukoliko je ispitana osoba umrla (što je u ovom predmetu i bio slučaj), to Apelaciono vijeće zaključuje da je odluka suda da iskaz Deronjić Miroslava iz istrage prihvati kao dokaz u skladu sa članom 273. stav 2. ZKP BiH, zakonita, te da u tom smislu nije počinjena nikakva procesna povreda.

230. O dokaznoj snazi ovog, ali i ostalih izvedenih dokaza, kao i kredibilitetu samog svjedoka, Vijeće će dati svoju ocjenu u dijelu koji se odnosi na prigovore na utvrđeno činjenično stanje.

231. U pogledu žalbenih prigovora na prihvaćene činjenice utvrđene u presudama MKSJ, a koje činjenice su precizno navedene u rješenju prvostepenog vijeća koje

čini sastavni dio pobijane presude (tačka f. strana 290 pa nadalje) Apelaciono vijeće prvenstveno napominje da neke žalbe u navedenom vide povredu prava na pravično suđenje i odbranu, a neke bitnu povredu odredaba ZKP BiH iz tačka i) stava 1. člana 297, pa će se Vijeće na ovom mjestu osvrnuti na oba iznesena prigovora.

232. Kako to iz prvostepene presude proizilazi u toku postupka, a na osnovu člana 4. Zakona o ustupanju prihvaćene su, kao dokazane, određene činjenice utvrđene u postupcima pred MKSJ.

233. Činjenice koje je sud prihvatio, kao i one koje nije, nabrojane su u odjeljku F pobijane presude, počev sa stranom 290.

234. Žalbama se prvenstveno osporava to što na rješenje o prihvatanju činjenica nije bila dozvoljena žalba u toku postupka, u čemu branioci vide povredu odredaba ZKP BiH i prava na pravično suđenje.

235. Nadalje, osporava se procesni institut prihvatanja činjenica, općenito, uz obrazloženje da se primjenom istog narušava pretpostavka nevinosti, te prebacuje teret dokazivanja sa tužioca na odbranu.

236. Branilac optuženog Trifunović Milenka navodi i to da “neke od činjenica nemaju značaj za ovaj predmet a uzimajući u obzir prvobitnu optužnicu”, da su “određene činjenice po svojoj prirodi nejasne a analizom se da zaključiti da su izvučene iz konteksta te samim time neupotrebljive”, te konačno da “neke inkriminišu optužene čime pretresno vijeće krši svoje postavljene principe za prihvatanje utvrđenih činjenica”

237. Apelaciono vijeće smatra da izneseni žalbeni razlozi nisu osnovani.

238. Naime, neutemeljen je žalbeni navod da je, zbog uskraćivanja prava na žalbu na rješenje o prihvatanju, kao dokazanih, činjenica utvrđenih u postupcima pred MKSJ, narušen princip pravičnosti, te da se, shodno tome, presuda temelji na dokazima na kojima se ne može temeljiti.

239. Pravni osnov za ovakav zaključak odbrana nalazi u odredbama Zakona o ustupanju, posebno člana 1. stav 2, te člana 318. stav 1. ZKP BiH.

240. Član 4. Zakona o ustupanju propisuje da, nakon saslušanja stranaka, sud može, na vlastitu inicijativu ili na prijedlog jedne od stranaka, odlučiti da prihvati kao dokazane činjenice koje su utvrđene pravosnažnom odlukom u drugom postupku pred MKSJ-om (prihvaćene činjenice), ili da prihvati pismeni dokazni materijal iz postupaka pred MKSJ-om ako se odnosi na pitanja od značaja u tekućem postupku.

241. Članom 1. stav 1. Zakona o ustupanju propisano je da se odredbama tog zakona propisuje postupak ustupanja predmeta koje MKSJ ustupa Tužilaštvu BiH, kao i korištenje dokaza koje je MKSJ pribavio u postupku pred sudovima u Bosni i Hercegovini, dok je u stavu 2. istog člana određeno da se, ukoliko odredbama ovog zakona nisu posebno uređena pitanja iz stava 1. ovog člana, primjenjuju ostale odredbe iz ZKP BiH.

242. Članom 318. ZKP BiH propisano je da protiv rješenja suda donesenog u prvom stepenu, stranke, branitelj i osobe čija su prava povrijeđena mogu podnijeti žalbu uvijek kad u ovom zakonu nije izričito određeno da žalba nije dopuštena, a stav 2. istog člana propisuje da se rješenja koja se donose radi pripremanja glavnog pretresa i presude mogu pobijati samo u žalbi na presudu.

243. Nije sporno da Zakon o ustupanju ne propisuje niti zabranjuje pravo žalbe na odluku suda o prihvatanju utvrđenih činjenica u skladu sa članom 4. istog zakona, međutim, isto tako ne propisuje ni posebnu formu u kojoj bi ta odluka morala biti donesena, kao ni kriterije koji trebaju biti uzeti u obzir prilikom odlučivanja.

244. Imajući u vidu da odredbe Zakona o ustupanju za pitanja koja nisu regulisana tim zakonom upućuju na primjenu odredaba ZKP BiH, Apelaciono vijeće, prije svega, smatra ispravnim da se o ovakvoj vrsti pitanja odlučuje u formi rješenja, budući da se odluka o ovom pitanju donosi po saslušanju stranaka (najčešće i na njihov prijedlog), te da ista mora sadržati obrazloženje iz kojeg bi bilo vidljivo ispunjavaju li predložene činjenice određene kriterije prihvatljivosti koje je

prvostepeno vijeće preuzelo iz prakse MKSJ, što u potpunosti podržava i ovo Vijeće.

245. Ono što ostaje sporno je da li ovakva vrsta rješenja predstavlja meritorno rješenje, na koje bi bila dozvoljena posebna žalba, ili pak procesno koje se može pobijati tek u žalbi na presudu.

246. Suprotno žalbenim navodima kojima se implicira da neke od prihvaćenih činjenica predstavljaju istovremeno i elemente krivičnog djela za koje je optuženi oglašen krivim i na osnovu toga zaključuje da se radi o meritornim odlukama, Apelaciono vijeće smatra da se radi o procesnim rješenjima na koje nije dozvoljena posebna žalba, već se isto može pobijati u žalbi na presudu.

247. Iz prvostepene presude, a i posebnog rješenja koje je doneseno o ovom pitanju sasvim jasno proizilazi da su prihvaćene samo one činjenice koje su jasne, konkretne i prepoznatljive, ne predstavljaju zaključke, mišljenje ili usmeno svjedočenje, te najvažnije, ne predstavljaju karakterizaciju koja je pravne prirode. Osim ovih, prihvaćene činjenice ispunjavaju i ostale kriterije - sadrže esencijalne pronalaskе MKSJ-a i nisu značajno mijenjane, ne potvrđuju ni direktno ni indirektno krivičnu odgovornost optuženog, potvrđene su ili utvrđene u postupku po žalbi ili nisu pobijane u žalbi a dalja žalba više nije moguća, ne proizilaze iz sporazuma o priznanju krivnje ili dobrovoljnog priznanja, te proizilaze iz predmeta u kojem je optuženi imao pravnog zastupnika i mogućnost da se brani.

248. Imajući u vidu navedeno, i ovo Vijeće dijeli zaključak prvostepenog vijeća da činjenice koje su pomenutim rješenjem prihvaćene kao dokazane u cijelosti ispunjavaju kriterije da budu prihvaćene, te ni na koji način ne narušavaju pravo optuženog na pravično suđenje i njegovu pretpostavku nevinosti. Ovo posebno iz razloga što su iste u toku postupka tretirane kao jedan od dokaza u postupku koje je odbrana imala priliku pobiti i osporiti kontraargumentima, odnosno svojim dokazima.

249. U prilog ovakvom zaključku govori i činjenica da je istim rješenjem odbijen prijedlog Tužilaštva od 04.05.2006. godine za prihvatanjem činjenica iz presuda IT-

02-60/1-A od 08.03.2006. godine i IT-02-60/1-S od 02.12.2003. godine, te IT-02-60/2-S od 10.12.2003. godine, budući da je Vijeće zaključilo da neke od predloženih činjenica predstavljaju pravne zaključke ili direktno ili indirektno inkriminiraju optužene, iz čega proizilazi da je prvostepeni sud napravio jasnu i ispravnu distinkciju između činjenica koje mogu biti prihvaćene i onih čijim bi se prihvatanjem dovelo u pitanje pravo optuženog na pravično suđenje.

250. Osim toga u postupku su prihvaćene i neke činjenice utvrđene u postupcima pred MKSJ koje je predložila odbrana. Tako je djelimično prihvaćen prijedlog advokata Gotovac Dragana, branioca optuženog Radovanović Aleksandra od 11.02.2008. godine, kojim se predlaže prihvatanje kao utvrđenih činjenica iz predmeta MKSJ Tužilac protiv Radislava Krstića i Tužilac protiv Vidoja Blagojevića i Dragana Jokića. Osim toga, 2. aprila 2008. godine vijeće je također djelimično usvojilo prijedlog advokata Golić Radeta, branioca optuženog Trifunović Milenka od 26.03.2008. godine kojim se predlaže prihvatanje kao utvrđenih činjenica iz pravosnažne presude u predmetu MKSJ Tužilac protiv Radislava Krstića.

251. Iz navedenog proizilazi da je odbrana bila u ravnopravnoj poziciji kao i Tužilaštvo BiH u pogledu dostupnosti i korištenja predmetnog instituta.

252. Nadalje, suština odluke o prihvatanju činjenica je da se doprinese efikasnosti postupka i ispoštuje pravo optuženog na suđenje u razumnom roku, te uspostavi balans između prava optuženog na pravično suđenje i svođenja pojavljivanja istih svjedoka koji bi svjedočili na iste okolnosti u nekoliko predmeta na najmanju potrebnu mjeru. Odluka o prihvatanju činjenica se stoga svodi na čisto procesnu radnju uvođenja dokaza u postupak, naravno ukoliko ti dokazi (u ovom slučaju činjenice) ispunjavaju kriterije prihvatljivosti.

253. Slijedom navedenog, Apelaciono vijeće zaključuje da odluka o prihvatanju činjenica u suštini predstavlja odluku o prihvatanju dokaza u dokazni materijal kako je to i navedeno u obrazloženju presude gdje se navodi da *utvrđene činjenice predstavljaju jednu posebnu radnju dokazivanja i Vijeće će ih tretirati kao jedan od dokaza u postupku.*

254. Imajući u vidu navedeno, sasvim je opravdano da se dokazi u spis u toku postupka prihvataju procesnim rješenjima, a da se ocjena tih dokaza u smislu njihove sadržine i dokazne snage vrši po okončanju glavnog pretresa, kada vijeće ima pregled svih izvedenih dokaza, te može u smislu odredbe iz člana 15. i 281. stav 1. i 2. ZKP BiH, izvršiti slobodnu ocjenu svakog dokaza pojedinačno i u vezi sa ostalim dokazima.

255. Ukoliko bi se prihvatio stav odbrane po pitanju dopuštenosti žalbe na rješenje o prihvatanju činjenica u toku postupka isti bi se princip morao primjeniti u odnosu na prihvatanje u dokazni materijal i svakog drugog dokaza što bi podrazumijevalo zastajanje sa postupkom do pravomoćnosti svake takve odluke.

256. Osim što to Zakon o krivičnom postupku ne propisuje, ovakvo bi postupanje i s aspekta procesne efikasnosti, ali i prava optuženog na suđenje u razumnom roku bilo apsolutno neprihvatljivo.

257. Pored toga, Apelaciono vijeće primjećuje da odbrana u žalbama na presudu uopšte ne osporava sadržaj prihvaćenih činjenica (a to je u žalbi na presudu svakako mogla učiniti), niti ukazuje na dokaze koji bi upućivali na eventualno drugačije činjenično stanje, već se osporava samo princip po kojem na ovu vrstu rješenja nije postojalo pravo žalbe.

258. Jedino su u žalbi branioca optuženog Trifunović Milenka istaknute 3 činjenice, i to jedna kao irelevantna za predmet, a druga kao nejasna i neupotrebljiva (što onda žalbeni prigovor čini suvišnim). Ovdje posebno treba imati u vidu da navedene činjenice presuda uopće ne upotrebljava za donošenje odluke.

259. Konačno za činjenicu: „*Na nekim mjestima su postavljene zasjede, a na drugima su bosanski Srbi pozivali ljude iz šume, nagovarajući ih da se predaju (...).*“ (T85) branilac navodi da inkriminiše optužene (bez ikakvog daljeg pojašnjenja) međutim Apelaciono vijeće iz citirane činjenice ne vidi na koji bi to način ista inkriminirala bilo kojeg od optuženih u ovom predmetu.

260. Slijedom svega navedenog, Apelaciono vijeće zaključuje da prihvatanjem gore navedenih činjenica nije došlo do povrede odredaba ZKP BiH, niti do povrede prava optuženih na pravično suđenje, kako se to u žalbama neosnovano tvrdi.

7. Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka j) ZKP BiH

261. Branilac optuženog Jakovljević Slobodana, advokat Čegar Boško, u žalbi navodi da se „optuženima pripisuje djelovanje samo u Kravici, a obrazloženje pobijane presude ide mnogo šire i optuženima imputira sve ono što se događalo na širokom prostoru u Srebrenici i na drugim mjestima gdje uopšte nisu bili prisutni. Na taj način obrazloženje presude predstavlja proširenu nedozvoljenu akuzatorsku ulogu jer se ono kreće *ultra petitum* optužnice što predstavlja bitnu povredu u okviru odlučnih činjenica, a u vidu znatnog i odlučnog protivriječja, sa jedne strane, a sa druge, potpuno pogrešnu činjeničnu osnovu.“

262. Iz iznesenog prigovora (iako isti nije potpuno jasan kako po pitanju vrste povrede na koju ukazuje, tako ni u pogledu činjenica koje smatra pogrešnim i protivrječnim), može se zaključiti da branilac smatra da je prvostepenom presudom prekoračena optužba iz razloga što obrazloženje uključuje i događaje koji se ne spominju u izreci prvostepene presude.

263. Ovakav prigovor, međutim, nije osnovan.

264. Članom 280. ZKP BiH propisano je da se presuda može odnositi samo na osobu koja je optužena (tzv. subjektivni identitet između optužbe i presude) i samo na djelo koje je predmet optužbe sadržane u potvrđenoj, odnosno na glavnom pretresu izmjenjenoj optužnici (tzv. objektivni identitet između optužbe i presude).

265. Osnovni dijelovi svake presude su uvod, izreka i obrazloženje (član 290. stav 1. ZKP BiH), a ukoliko je optuženi oglašen krivim, izreka presude mora sadržavati podatke propisane članom 285. ZKP BiH.

266. U članu 285. stav 1. tačka a) ZKP BiH stoji da u presudi kojom se optuženi oglašava krivim sud mora navesti činjenice i okolnosti koje čine obilježja krivičnog djela, kao i one od kojih ovisi primjena određene odredbe krivičnog zakona.

267. Navedene zakonske odredbe jasno propisuju da precizan činjenični opis djela čini obavezan dio izreke osuđujuće presude, i upravo je izreka sa svim svojim zakonom propisanim elementima dio presude koji obavezuje, i iz kojeg mora biti vidljivo za koji je skup činjenica optuženi oglašen krivim. Ovo je izuzetno bitno i radi utvrđivanja presuđene stvari, ali i radi jednog od osnovnih prava optuženog/osuđenog – da zna koje mu se djelo stavlja na teret, odnosno za koje je radnje oglašen krivim.

268. Iz navedenih razloga izreka presude mora biti precizna i mora predstavljati odraz činjeničnih utvrđenja do kojih je sud došao na osnovu izvedenih dokaza. U tom kontekstu, a u cilju što preciznijeg određenja, sud može i treba uskladiti opis radnje krivičnog djela za koje optuženog oglašava krivim s rezultatima dokaznog postupka, međutim ta njegova ovlast, ne može ići na štetu optuženog. Kao rezultat intervencija u činjenični opis od strane suda, za optuženog ne smije proizaći teža kvalifikacija nego je to tužilac u optužnici prvobitno zahtijevao, niti bi sud optuženog mogao oglasiti krivim za potpuno drugo krivično djelo u odnosu na djelo iz optužnice. U protivnom, došlo bi do prekoračenja optužbe, što čini bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka j) ZKP BiH.

269. Međutim, za razliku od izreke čiji su sastavni dijelovi strogo propisani i koja predstavlja suštinu odluke u odnosu na zahtjev iz optužnice, obrazloženje presude predstavlja elaborat suda u kojem mora biti određeno i potpuno izneseno koje činjenice i iz kojih razloga sud uzima kao dokazane ili nedokazane, dajući naročito ocjenu vjerodostojnosti protivrječnih dokaza, iz kojih razloga nije uvažio pojedine prijedloge stranaka, iz kojih razloga je odlučio da se ne sasluša neposredno svjedok ili vještak čiji je iskaz pročitao, kojim razlozima se rukovodio pri rješavanju pravnih pitanja, a naročito pri utvrđivanju da li postoji krivično djelo i krivična odgovornost optuženog i pri primjenjivanju određenih odredaba krivičnog zakona na optuženog i njegovo djelo.

270. Iz navedenog je sasvim jasno da obrazloženje ne može ići “preko zahtjeva” kako se to u žalbi pogrešno navodi, jer prilikom davanja razloga za svoju odluku sud nije vezan ničim osim zakona, za razliku od izreke koja je vezana za činjenični opis iz optužnice.

271. S obzirom na navedeno, istaknuti žalbeni prigovor nije osnovan, pa je kao takav i odbijen.

8. Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka k) ZKP BiH

272. Prije osvrta na ovu bitnu povredu odredaba krivičnog postupka, Apelaciono vijeće ističe da se većina žalbi prilikom obrazlaganja iznesenih žalbenih prigovora u ovom smislu, poziva na činjenicu da je sud određene dokaze cijenio drugačije nego je to odbrana smatrala da treba, odnosno da im nije dao odgovarajući značaj, a koji su sa stanovišta žalitelja značajni za odbranu optuženih, te na osnovu toga zaključuju da presuda ne sadrži razloge o odlučnim činjenicama.

273. Međutim, cijeneći gore navedenu argumentaciju žalilaca, Apelaciono vijeće zaključuje da isti zapravo prigovaraju na utvrđeno činjenično stanje, odnosno da smatraju da je sud isto pogrešno utvrdio.

274. Naime, bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka k) ZKP BiH postoji „*ako je izreka presude nerazumljiva, protivrječna sama sebi ili razlozima presude ili ako presuda uopće ne sadrži razloge ili u njoj nisu navedeni razlozi o odlučnim činjenicama.*”

275. Suprotno žalbenim prigovorima, pobijana presuda sadrži razloge o odlučnim činjenicama, ali oni su evidentno drugačiji od onoga što je bila teza odbrane. Iz navedenog će razloga Apelaciono vijeće cijiniti ove žalbene navode prilikom ocjene utvrđenog činjeničnog stanja.

9. Bitne povrede odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 2. ZKP BiH

276. Žalbe sadrže i određene prigovore koji nisu podvedeni niti pod jednu od odredaba iz člana 297. stav 1. ZKP BiH, pa ih je Apelaciono vijeće ispitalo po osnovu odredbe iz člana 297. stav 2. ZKP BiH.

277. Pomenuti prigovori mogu se sumirati na sljedeći način:

1. branilac optuženog Jakovljević Slobodana, advokat Čegar Boško, osporava zakonitost naredbe za pretres stambenih prostorija optuženih, jer u naredbi nisu navedena imena i prezimena lica

koja vrše pretres, nema preciznog opisa stvari koje su predmet pretresa, te zato što branioci nisu bili obaviješteni o obavljanju pretresa;

2. branilac optuženog Jakovljević Slobodana, advokat Čegar Boško, osporava i odluku suda da oštećene „Udruženje Pokret majki enklave Srebrenice i Žepe“ uputi na parnicu.

278. Žalbeni prigovori odbrane da naredba Suda BiH od 09.07.2005. godine za pretres porodičnih kuća, dvorišta i dvorišnih zgrada koje su vlasništvo ili su u posjedu optuženih nije sastavljena u skladu sa zakonom, prema ocjeni ovog Vijeća nisu osnovani.

279. Ovo prvenstveno iz razloga što je odbrana identične prigovore (da naredba nije sadržavala imena lica koja vrše pretres, da u istoj nema opisa stvari koji su predmet pretresanja, te da branioci optuženih nisu bili obaviješteni o pretresanju, te u konačnici da potpis svjedoka nije garancija da je pretres izveden na zakonit način) isticala u toku prvostepenog postupka, te je Vijeće o istima odlučilo posebnim rješenjem 30.10.2006. godine, odgovorivši adekvatno na svaki od navoda odbrane. Apelaciono vijeće dato obrazloženje smatra razumnim i prihvatljivim, te posebno naglašava da odbrana u žalbi ne navodi niti jedan razlog zbog kojeg smatra da je odluka prvostepenog vijeća uticala ili barem mogla biti od uticaja na zakonito i pravilno donošenje presude.

280. Iz navedenih razloga istaknuti se prigovor odbrane odbija kao neosnovan.

281. Apelaciono vijeće nadalje smatra neosnovanim i žalbeni prigovor na odluku suda da oštećene „Udruženje Pokret majki enklave Srebrenice i Žepe“ sa postavljenim imovinskopravnim zahtjevima uputi na parnicu.

282. Naime, branilac optuženog Jakovljević Slobodana, advokat Čegar Boško, u suštini osporava legitimitet udruženja kao takvog da uopšte podnese odštetni zahtjev ističući da „nije utvrđeno da li je neko od ubijenih u srodstvu sa tim udruženjem.“

283. Međutim, u skladu sa članom 198. stav 2. ZKP BiH, *u presudi kojom optuženog oglašava krivim Sud može oštećenom dosuditi imovinskopravni zahtjev u cjelini ili mu može dosuditi imovinskopravni zahtjev djelimično, a za ostatak ga uputiti na parnični postupak. Ako podaci krivičnog postupka ne pružaju pouzdan osnov ni za potpuno ni za djelimično presuđenje, Sud će oštećenog uputiti da imovinskopravni zahtjev u cjelini može da ostvaruje u parničnom postupku.*

284. Slijedom navedenog proizilazi da sud oštećenom u krivičnom postupku može ili dosuditi potraživani iznos ili ga za ostvarenje zahtjeva uputiti na parnični postupak. Oštećeni se u krivičnom postupku ne može odbiti sa postavljenim zahtjevom, niti se isti može odbaciti, već, ukoliko mu ne udovolji zahtjevu, sud podnosioca može jedino uputiti na parnični postupak.

285. U tom će postupku nadležni sud raspraviti kako pitanje aktivne legitimacije oštećenog, tako osnov i visinu eventualno postavljenog zahtjeva za naknadu štete.

286. Iz gore navedenih razloga prigovor advokata Čegara nije osnovan jer faktički od suda traži donošenje odluke koja po zakonu nije dozvoljena.

IV. POGREŠNO ILI NEPOTPUNO UTVRĐENO ČINJENIČNO STANJE

A. STANDARDI ZA ODLUČIVANJE PO ŽALBI IZJAVLJENOJ U SKLADU SA ČLANOM 299. ZKP BiH

287. Standard koji Apelaciono vijeće treba primijeniti prilikom preispitivanja navodno pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja jeste osnovanost. Apelaciono vijeće će prilikom razmatranja navodno pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja vlastitim nalazom zamijeniti utvrđenje prvostepenog vijeća samo ako jedan objektivan sud koji presuđuje o činjeničnim pitanjima ne bi mogao utvrditi osporavano činjenično stanje.

288. Prilikom utvrđivanja da li je zaključak prvostepenog vijeća takav zaključak do kojeg jedan objektivan sud koji presuđuje o činjeničnim pitanjima ne bi mogao doći, Apelaciono vijeće se neće olako upuštati u narušavanje činjeničnog stanja koje je utvrdilo prvostepeno vijeće. Apelaciono vijeće smatra da je prvenstveno zadatak prvostepenog vijeća da sasluša, provjeri i ocijeni dokaze izvedene na glavnom

pretresu i da se činjeničnom stanju koje je utvrdilo prvostepeno vijeće mora iskazati određeno uvažavanje.

289. Apelaciono vijeće će ukinuti presudu prvostepenog vijeća samo ako je činjenična greška uzrokovala nepravilnu presudu. Nepravilna presuda se kvalifikuje kao krajnje nepravičan ishod sudskog postupka, kao u slučaju kada je optuženi osuđen usprkos nedostatku dokaza o biću krivičnog djela.

290. Da bi dokazao da je donesena nepravilna presuda, žalilac mora pokazati da navodno pogrešno i nepotpuno činjenično stanje koje je utvrdilo prvostepeno vijeće opravdano dovodi u sumnju krivicu optuženog. Da bi tužilac dokazao da je donesena nepravilna presuda, on mora pokazati da je, nakon što se u obzir uzmu greške koje je prvostepeno vijeće učinilo prilikom utvrđivanja činjeničnog stanja, eliminisana svaka osnovana sumnja u pogledu krivice optuženog.

291. Stoga, samo u slučaju kada Apelaciono vijeće zaključi, prvo, da nijedan objektivan sud koji presuđuje o činjeničnim pitanjima ne bi mogao doći do osporavanih činjeničnih utvrđenja i drugo, da je činjenična greška uzrokovala nepravilnu presudu, Apelaciono vijeće uvažiti će žalbu podnesenu u skladu sa članom 299. stav 1. ZKP BiH, u kojoj se tvrdi da je činjenično stanje pogrešno i nepotpuno utvrđeno.

292. Žalbeni prigovori odbrane koji se odnose na navodno pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje mogu se sumirati na sljedeći način:

1. Pogrešno ili nepotpuno utvrđeno činjenično stanje

293. Sve podnesene žalbe ukazivale su na pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje. Imajući u vidu da se neki žalbeni prigovori ponavljaju, Vijeće je odlučilo da se prvo izjasni o zajedničkim žalbenim prigovorima za sve optužene, a potom i sa pojedinačnim, kako bi odgovorilo na sve izjavljene žalbene prigovore u okviru pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja.

294. Vijeće napominje da se osvrnulo samo na prigovore koji su ukazivali na pogrešno ili nepotpuno utvrđenje činjeničnog stanja i zaključke prvostepenog vijeća u pogledu odlučnih činjenica koje su presudne za krivicu optuženih, ne upuštajući

se u žalbene prigovore koji su irelevantni za presuđenje u ovom krivičnom predmetu.

2. Zajednički žalbeni prigovori

295. Pogrešno utvrđenje činjeničnog stanja odbrana vidi u poklanjanju kredibiliteta iskazu svjedoka S4 imajući u vidu činjenicu da je ovaj svjedok sklopio sporazum sa Tužilaštvom BiH.

296. Međutim, istaknuti žalbeni prigovori, prema ocjeni ovog Vijeća, nisu osnovani.

297. Apelaciono vijeće prvenstveno smatra da je argumentacija prvostepenog vijeća u pogledu prihvatljivosti i pouzdanosti iskaza svjedoka S4, kao svjedoka koji je sklopio sporazum o priznanju krivnje, validna, te da je prvostepena presuda dala dobro obrazloženje i valjane razloge za takvu odluku. Naime, počev od strane 7. prvostepene presude, vijeće daje veoma detaljnu analizu pouzdanosti svjedočenja svjedoka S4. U tom kontekstu, osim odredaba člana 15. i 281. stav 1. ZKP BiH, analizirana je praksa Ustavnog suda BiH (u predmetu M.Š, AP-661/04, Odluka o dopustivosti i meritumu od 22.04.2005.godine, paragraf 38), te je konačno zaključeno da *"...na dokaze kcje iznese svjedok kcji svjedoči nakon sklapanja sporazuma o priznanju krivice ili nakon što dobije imunitet primjerjuju isti kriteriji, ni stroži, ni blaži. Jednostavno, na dokaze kcje iznese svjedok kcji svjedoči nakon sklapanja sporazuma o priznanju krivice ili nakon dobijanja imuniteta ne primjerjuje se pretpostavka pouzdanosti ili nepouzdanosti."*...Nadalje se prvostepeno vijeće poziva i na praksu Suda BiH u predmetu Maktouf (KPŽ-32/05, Sud BiH, Drugostepena presuda od 04.04.2006. godine- " *Vijeće svakako mora razmotriti sve činjenice kcje utiču na pouzdanost svjedoka kada analizira njegovo svjedočenje i postupati sa oprezom. Međutim, Vijeće mora postupati na isti takav način prilikom razmatranja svakog svjedočenja."*

298. Prvostepeno je vijeće, dakle, iskaz svjedoka S4 analiziralo brižljivo i savjesno kako pojedinačno, tako i u vezi sa ostalim izvedenim dokazima, ne dajući *a priori* ovom iskazu niti manju, niti veću dokaznu snagu, što je sasvim ispravan postupak.

299. Dakle, ocjena iskaza ovog svjedoka, je prema mišljenju Apelacionog vijeća izvršena u skladu sa zakonom, a vjera koja je poklonjena sadržaju njegovog iskaza u potpunosti je opravdana i potkrijepljena i drugim izvedenim dokazima.

300. Prigovor odbrane se u pogledu kredibiliteta ovog svjedoka svodi na konstataciju da, samo zbog činjenice što je isti sklopio sporazum o priznanju krivnje, njegovo svjedočenje se ne može smatrati vjerodostojnim. Međutim, ovakva diskreditacija iskaza svjedoka samo zbog pomenute činjenice nije logična jer se niti jedan zakonito pribavljen dokaz ne može a priori odbaciti ili smatrati privilegovanim, već mora biti ocijenjen pojedinačno i u vezi sa drugim dokazima, kako bi se provjerila njegova dokazna snaga, a što je u konkretnom slučaju i učinjeno.

301. Prvostepeno je vijeće u posebnom pasusu analiziralo i razlike u iskazima ovog svjedoka, pa je očigledno da je žalbeni prigovor odbrane istaknut u ovom smjeru u potpunosti neosnovan i paušalan.

302. U ocjeni kredibiliteta svjedoka S4, prema žaliocima, vijeće je, osim korištenja njegove dvije izjave (Izjava od 18.04.2008. i Izjava od 22.05.2008.g.), moralo analizirati i njegovo svjedočenje od 29.05. i 11.06.2008.g. i dovesti ova tri iskaza u međusobnu vezu i onda ih povezati sa iskazima ostalih svjedoka koji su svjedočili na iste okolnosti.

303. Kredibilitetu svjedoka S4 pobijana presuda poklanja posebno poglavlje, baveći se ovim pitanjem obzirom na pouzdanost informacija koje je svjedok S4 saopštio u sudnici i u izjavama datim u tužilaštvu, a zatim i obzirom na razlike u izjavama koje je dao u dva navrata: 18.04. u svojstvu osumnjičenog i 22.05. u svojstvu svjedoka. Uzimajući u obzir razloge koje je prvostepeno vijeće iznijelo u svojoj odluci, evidentno je da je pobijana presuda sa određenom dozom opreza i koristila izjavu svjedoka S4 koju je dao u svojstvu osumnjičenog, imajući u vidu da isti, kao osoba za koje su postojale osnove sumnje za izvršenje krivičnog djela, nije ni bio dužan govoriti istinu, a što je i sam svjedok S4 potvrdio. S druge strane, izjava koju je dao u svojstvu svjedoka je i uzeta uz prethodne procesne garancije u skladu sa procesnim zakonom, i uz prethodno upoznavanje svjedoka sa obavezom da govori istinu, što je i svjedok S4 potvrdio konstatujući na pretresu da je izjava od 22. tačnija.

304. Kada je riječ o pouzdanosti informacija koje je svjedok S4 saopštio, prvostepena presuda uzima u obzir sve okolnosti – protek vremena, okolnost da je

govorio o činjenicama koje je lično vidio ili čuo, a ne koje su naučene ili do kojih je došao po čuvenju, koncentrišući se na detalje njegovog iskaza, koje je svjedok, imajući u vidu okolnosti pod kojima se događaj odvijao, objektivno mogao zapaziti i upamtiti.

305. Nalazeći da se iskazi ovog svjedoka međusobno upotpunjuju u svim bitnim činjenicama, kao i sa iskazima svjedoka S1 i S2 koji su jedini preživjeli ubistva u Kravici 13. jula 1995. godine i brojnim materijalnim dokazima, da su objektivni i uvjerljivi, ni Apelaciono vijeće nije imalo razloga da ovim iskazima ne povjeruje, smatrajući da predstavljaju pouzdan osnov za utvrđenje krivično pravnih radnji optuženih, onako kako je i navedeno u izreci ove presude.

306. Nadalje, tri žalbe ukazuju da je događaj u skladištu ZZ Kravica incident koji se odigrao spontano, te dodaju, da nije bilo ubistva Dragičević Krste, da se ubistva zatvorenih ne bi ni desila. Također ističu da je pogrešan zaključak prvostepenog vijeća o planskom i sistematskom ubijanju 13.07.1995. godine.

307. Ovakvo logiciranje, prema Apelacionom vijeću, ne proizilazi iz predmetnog spisa. Naime, tačno je da je ubistvima zatvorenih prethodio incident-ubistvo Dragičević Krste od strane jednog od zatvorenih nakon što je taj zatvorenik oduzeo pušku Krsti, što stranke (i branioci) nisu doveli u pitanje ni tokom prvostepenog postupka. Tom prilikom je i Čturić Rade povrijeđen. Međutim, počinitelj Krstinog ubistva je odmah otkriven i ubijen prije masovnog ubistva zarobljenih, što ožalbena odluka na strani 145. ispravno i zaključuje. Prilikom sprovođenja optuženih do skladišta, a kasnije i tokom njihove egzekucije, čule su se psovke na nacionalnoj i vjerskoj osnovi sa obje strane ulaza u skladište, o čemu su svjedočili preživjeli-S1 i S2, kao i svjedok S4.

308. Nadalje, svjedok S4 kao i Mitrović⁷, govore o jasno podijeljenim ulogama optuženih Trifunovića, Radovanovića, Jakovljevića, Medana, Džinića (i Mitrovića) kritičnog dana. S4 i Mitrović su bili naoružani automatskim puškama. S4 nije pucao. Mitrović je ispali dva metka u pravcu vrata. U tom momentu je dobio naređenje,

zajedno sa Medan Branislavom, Jakovljević Slobodanom i izvjesnim Ivanović Željkom da sa druge strane zgrade obezbjeđuje otvore kako ne bi neko od Bošnjaka iskočio kroz te otvore. Dok su se nalazili sa druge strane zgrade nastavlja se rafalna pucnjava u unutrašnjosti zgrade. Također je čuo eksplozije bombi koje su bacali policajci po nadimcima Vojvoda i Čupo.

309. Stevanović je u svojoj izjavi u istrazi rekao da je po dolasku pred zgradu zadruga, negdje oko 16 sati 13.07.1995. godine, mogao vidjeti u lijevom dijelu prostorije da se nalazi oko 150-200 ljudi; neki su stajali, a neki sjedili, a odmah uz njih je stajao Milanović Mirko koji je postavio puškomitraljez na jedan sto⁸, okrenut prema grupi zarobljenika. Na putu je vidio ispruženo tijelo Dragičević Krste. U drugoj prostoriji, u koju može stati oko 400 ljudi i koja je veća prostorija, je vidio mrtve ljude i momka koji baca bombe u tu prostoriju. U toj prostoriji su se čuli vriska, kuknjava, jauci.

310. Svjedok S4 je rekao da su na grupu zarobljenih u hangarima pucali, između ostalih, Radovanović i Trifunović, dok su trojica pripadnika Odreda dobila naređenje da odu iza zgrade kako bi obezbjeđivali prozor, da niko od zarobljenih ne bi mogao napustiti skladište, a to su bili - Medan Branislav zv. "Mostarac", Jakovljević Slobodan i Mitrović Petar zv. "Mali Petar". Nadalje je govorio o osobi koja je kritične prilike punila okvirove kada bi se ispraznili, te o dva sanduka u kojim su se nalazile bombe koje su naknadno bacane, a koje su bacali Vojvoda i "Čupo".

311. Iz Depeše CJB Zvornik⁹ proizilazi da je pored evakuacije oko 15,000 civilnog stanovništva iz Srebrenice, dogovorena i likvidacija oko 8,000 muslimanskih vojnika koji su blokirani u šumi oko Konjević polja.

312. Sve ovo upućuje na zaključak da ubijanja zatvorenih nisu bila incident, već da se radi o realizaciji sistemskog i organizovanog događaja, u okviru kojeg je

⁷ U izjavi u istrazi, broj KT-RZ-10/05 od 21.06.2005. godine

⁸ Svjedok Marković Luka je izjavio da su iz njegove kancelarije uzeli sto i dvije stolice u unijeli ih u hangar, tr. 07.06.06. godine, str. 50

⁹ Depeša CJB Zvornik, 283/95 od 13.07.1995. godine

postojala jasna podjela uloga njegovih učesnika među kojim su i optuženi imali svoju ulogu, onako kako je navedeno u izreci ove presude.

313. U kontekstu nastavka događaja, jedino bi ubistvo Dragičević Krste moglo biti posmatrano kao incident, budući da je to jedini izolovani i neplanski događaj koji je, slijedom izvedenih dokaza, posljedica haotične situacije koja je vladala u hangaru: s jedne strane straha zatvorenih da će biti pogubljeni, a s druge strane riješenosti egzekutora da izvrše zadatak do kraja, koji zadatak je dodatno otežavala činjenica što su neki među zatvorenim prepoznali svoje komšije, poznanike.

314. Apelaciono vijeće također smatra da ubistvo Krste nikako nije moglo biti povod ubistvima ostalih zarobljenih, kako se žalbama tvrdi, već je, eventualno, imajući u vidu cjelokupne okolnosti, samo moglo ubrzati već planirani slijed događaja.

315. Postupajući na način kako su to navedeni svjedoci opisali, a kako je i ožalbena odluka ispravno utvrdila, optuženi Radovanović, Medan, Džinić, Jakovljević i Trifunović su dali odlučujući doprinos u ubistvima zatvorenih kritičnog dana, čime su učestvovali u ubistvima zatvorenih kao saizvršioци.

316. Iz navedenih razloga, žalbeni prigovori kojima se tvrdi suprotno, su odbijeni kao neosnovani.

317. Tri žalbe ukazuju na pogrešno utvrđenje činjeničnog stanja prigovarajući da nije pravilno utvrđeno vrijeme izvršenja, kao ni ukupno trajanje ubistava zatvorenih.

318. U vezi sa vremenom izvršenja i trajanjem ubistava u skladištu, svjedoci bi se spontano i samoincijativno u okviru svog iskaza ili na upit jedne od strana u postupku, izjašnjavali na te okolnosti.¹⁰

¹⁰ **Svjedok S1** (05.10.06, str. 26) govori da je pucnjava počela oko 4-5 sati poslijepodne, a da je trajala dok se nije smrklo; **Svjedok Marković Luka**- "borba je počela oko 6,7 sati (str. 29, 07.06.06.), trajala je 20-30 minuta, nikako jedan sat"; **svjedok S2** (str. 46, 12.10.06)- na okolnost počinjanja pucnjave unutar skladišta je izjavio "mrak je pad'o, vidjelo se još malo vani". "Rafalna paljba je trajala pola sata, sat, napravili bi pauzu, pa bacali bombe, pa onda opet nastave sa automatskim naoružanjem"; **Svjedok Erić Zoran** (08.06.06, str. 77)- "Bilo je možda pet, šest sati kad je

319. Na temelju ovih iskaza, prvostepeno vijeće je došlo do zaključka da su ubistva zatvorenih trajala oko sat i po, te da su se odigrala u periodu od 16 do 19 sati (13.07.1995).

320. Međutim, sam vremenski kontekst izvršenja i trajanja ubistava, ne dosežu stepen odlučnih činjenica koje je valjalo utvrditi izvan svake razumne sumnje, a što na koncu proizilazi iz činjeničnog opisa u vezi sa tačkom I e) izreke prvostepene presude koji govori o ubijanjima *u ranim večernjim satima*, bez naznake o trajanju samog čina ubistava.

321. Stoga, imajući u vidu da ove okolnosti uopšte ni ne predstavljaju bitno obilježje krivičnog djela genocid, samim tim nisu ni relevantne za odlučivanje u ovom predmetu.

322. U skladu s navedenim, Apelaciono vijeće je odbilo kao neosnovane navedene žalbene prigovore branilaca.

323. Odbrana (tri žalbe) ukazuje na činjenicu da prvostepeno vijeće nije pravilno utvrdilo broj žrtava u Kravici, odnosno da je pogrešno utvrdio da se radilo o više od 1 000 ljudi.

324. Izjave svjedoka u pogledu broja zarobljenika su se kretale od 100, 150 zarobljenika (Vukanović Đorđe i Mijatović Slobodan), do 2 000 koliko je svjedok S1 rekao. Vijeće je izvelo i materijalne dokaze na ovu okolnost (Petrovićev snimak koji pokazuje vojnika na cesti kako govori o 3 000 do 4 000 zarobljenika, depeši Borovčanin Ljubomira broj 284/95 od 13.07.1995. godine). Na ovu okolnost saslušani su i vještaci Radović Vlado (vještak građevinske struke) i Obradović Dragan (vještak geometar). Saglasno iskazima preživjelih, zarobljeni su u skladištu bili zbijeni tako da između njih nije bilo prostora. Dovodeći ovo u vezu sa činjenicom koju je iznio vještak Radović a koja se odnosi na površinu skladišta u ZZ Kravici

poginuo stražar, i onda je počela puenjava. Puenjava je trajala dugo, a čula se i cijelu noć"; **Stevanović** (iskaz iz istrage)- nakon što je govorio o mrtvim tijelima u većem dijelu skladišta u koji može stati oko 400 ljudi, sa tijekom Dragičević Krste se zaputio iz Kravice oko 16,30 sati.

(630m²) i sa činjenicom koju je u svom nalazu iznio vještak Obradović-da 1m² zauzimaju dva odrasla čovjeka, prvostepeno vijeće je došlo do zaključka da je u skladištu ZZ Kravice bilo zarobljeno, a kasnije i ubijeno, više od jedne hiljade ljudi.

325. Konačno, u vezi sa brojem ubijenih u skladištu, vijeće na strani 36. zaključuje:

" ... nije neophodno utvrditi tačan broj zarobljenika na livadi, da li su svi zarobljenici koji su ubijeni u skladištu dovedeni sa livade ili tačan broj zarobljenika koji su ubijeni u skladištu".

326. Ovakav zaključak prvostepenog vijeća je, prema ovom Vijeću, sasvim opravdan i razuman. U prilog ovome ide i činjenica da su zarobljeni prethodno sakupljeni na livadi u Sandićima na koju lokaciju su pristizali u više navrata, pa je i broj prethodno dovedenih na livadu u Sandićima, a potom i u skladište ZZ Kravica, varirao u zavisnosti od doba dana i priliva zarobljenika koji su u skladište dolazili bilo u koloni, bilo autobusima, a što je na koncu konstatovano u iskazima preživjelih svjedoka (S1 i S2).

327. Međutim, imajući u vidu da se mnogi od ubijenih 13.07.1995.g. u Kravici i dalje vode kao nestali, te da mnoga nađena tijela još uvijek nisu ni identifikovana, sasvim je jasno da broj do sada identifikovanih lica ni u kojem slučaju ne može biti uzet kao ukupan broj ubijenih, već samo eventualno kao najmanji broj ubijenih. Stoga, Apelaciono vijeće smatra da je prvostepeno vijeće ispravno postupilo kada je zaključilo da nije ni neophodno utvrditi tačan broj ubijenih. Ovo i iz razloga što egzaktan broj ubijenih i ne predstavlja bitno obilježje djela genocid, pa bi, stoga, dalja elaboracija po ovom pitanju bila izlišna. Iz navedenih razloga, žalbeni prigovori branioca kojim se tvrdi suprotno su odbijeni kao neosnovani.

328. U nastavku teksta, Apelaciono vijeće će se osvrnuti na pojedinačne prigovore koje su, u okviru istog žalbenog osnova, istakle odbrane optuženih.

(a) Žalba odbrane Trifunović Milenka

329. Branilac optuženog ističe da na osnovu pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja prvostepeno vijeće sasvim neutemeljeno zaključuje da je prema enklavi postojao širok i sistematski napad, te se, navodno, u ovom dijelu odluka suda bazira samo na iskazu svjedoka Butlera.

330. O postojanju širokorasprostranjenog i sistematskog napada ožalbena presuda zaključuje na strani 22-31, dok o karakteru napada govori i u osvrtu na pojedinačne iskaze svjedoka i materijalne dokaze.

331. Tako, naprimjer, među svjedocima koji su govorili o karakteru napada su i svjedoci S1, S2, Ćatić Hajra, Sinanović Šuhra. Oni su govorili o pojedinostima događaja koji su ih nakon "pada Srebrenice" zadesili-odlazak žena, djece i staraca sa prtljagom na leđima ili na konjima prema Potočarima, te o odlasku muškaraca Bošnjaka u šume.

332. O ovoj činjenici prvostepena presuda zaključuje i na temelju iskaza svjedoka-pripadnika Voda Skelani koji su svjedočili u ovom predmetu. Tako naprimjer, svjedok Balčaković Obradin govori o ofanzivi koja je od strane VRS počela još u martu '93. na grad Srebrenicu. Poslije ofanzive formirane su vatrene linije.

333. Major Franken je izjavio da je Srebrenica bila intenzivno granatirana više od 200 puta u julu 1995. godine, dok u gradu nije bilo nijednog vojnog cilja koji bi opravdao takav napad.

334. Zaključak o postojanju napada proizilazi i iz utvrđenih činjenica T31-T33, T36 i T39.¹¹

¹¹ „Suočeni sa činjenicom da je Srebrenica pala pod kontrolu snaga bosanskih Srba, na hiljade bosansko-muslimanskih stanovnika Srebrenice pobjeglo je u Potočare, kako bi potražili zaštitu u bazi UN-a.“ (T31); „Do večeri 11. jula 1995. u Potočarima se okupilo oko 20.000 do 25.000 izbjeglica bosanskih Muslimana.“ (T32); „Njih nekoliko hiljada nahrupilo je u samu bazu UN-a, dok su se drugi smjestili po obližnjim fabrikama i poljima.“ (T33); „Bilo je vrlo malo hrane i vode, a julske vrućine su bile nesnosne.“ (T36); „Izbjeglice u bazi vidjele su srpske vojnike kako pale kuće i plastove sijena.“ (T39)

335. Stoga, pogrešan je zaključak branioca da se ožalbena odluka u tom dijelu zasniva samo na iskazu svjedoka Butlera.

336. Međutim, imajući u vidu da postojanje širokog i sistematičnog napada i nije bitan element krivičnog djela genocid, Vijeće se neće dalje ni upuštati u raspravu po ovom pitanju. Upravo iz tog razloga, napravilo je i dozvoljenu intervenciju u izreci ove presude u pogledu dijela izreke koji je uključivao i činjenice o okolnosti širokorasprostranjenog i sistematičnog napada.

337. Branilac optuženog navodi da grupa muslimana u Kravici ne predstavlja znatan ili bitan dio sveukupne grupe od 40 000 lica muškaraca, žena i djece, koliko je ukupno bilo muslimanskog stanovništva na području općine Srebrenica prema popisu iz 1991. godine.

338. Apelaciono vijeće primjećuje da se element *znatnosti*, ne odnosi nužno na kvantitativni aspekt, kako to odbrana tvrdi, a što ispravno primjećuje i obrazlaže pobijana presuda na strani 61, pri tome argumentujući svoje nalaze i zaključke relevantnom praksom MKSJ-a i MKTR-a. Jedan od aspekata koje presuda ističe je da element znatnosti podrazumijeva: **značajan dio zaštićene grupe**. Pri tome prvostepeno vijeće zaključuje da bi, u okolnostima koje su vladale u inkriminirano vrijeme, imajući u vidu uloga muškaraca, u poređenju sa ulogom žena, uništenje muške populacije imalo veći utjecaj na uništenje grupe. Sa ovakvom argumentacijom saglasno je i Apelaciono vijeće, pa su žalbeni prigovori kojim se tvrdi suprotno i odbijeni kao neosnovani.

339. Branilac nadalje ističe da nije dokazano da su optuženi znali šta se događa na širem prostoru i da će se kasnije vršiti masovna pogubljenja u kojima nisu učestvovali.

340. Učestvovanje optuženih u inkriminiranom događaju proizilazi, prvenstveno, iz iskaza svjedoka S4, kao i iz izjava osumnjičenih Mitrovića i Stevanovića iz istrage. Iz ovih dokaza proizilaze jasno podijeljene uloge koje su optuženi u okviru inkriminiranog događaja imali, kao i njihov doprinos u izvršenju krivičnog djela.

341. Prvostepeno vijeće je iz izvedenih dokaza ispravno zaključilo da su optuženi bili svjesni da je njihov odred bio uključen u drugu fazu zadatka "oslobađanja Srebrenice" što nije podrazumijevalo vojni napad na zaštićenu zonu, te da su isti već 12. jula 1995. mogli imati jasnu ideju o tome šta će 13.og biti njihov zadatak, obzirom da su 12.og na očigled svih prisutnih neki od pripadnika Odreda "čistili teren", odnosno premještali i dovodili preostali narod u Potočare. Optuženi su, dakle, mogli jasno vidjeti brojne autobuse i kamione u koje su ukrcani žene, djeca i starci bošnjačke nacionalnosti (ali ne i muškarci), dok je o pojedinostima nastavka događaja (vezano za ubistva u Kravici) optuženi Trifunović, zasigurno, bilo daleko osvješteniji upravo obzirom na okolnost njegovog položaja komandira u okviru Voda.

342. Odbrana, nadalje, navodi da je upitan ukupan broj zarobljenih na livadi u Sandićima, te dodaje da je vještak odbrane Obradović Dragan rekao da je to broj od 450 zarobljenika.

343. Broj lica koja su zarobljena u Sandićima dana 13.07.1995. godine, Tužilaštvo je dokazivalo materijalnim dokazima (snimci iz vazduha) koji prikazuju grupu ljudi na livadi kritičnog dana u 14,00 sati¹². Na tu okolnost odbrana je izvela dokaz-nalaz i mišljenje vještaka geometra Obradović Dragana (dokaz br. O-X-2), koji zaključuje da se, prema snimcima iz zraka, na livadi u 14,00 sati nalazilo oko 450 zarobljenika. Tokom dokaznog postupka, i neki svjedoci su svjedočili na istu okolnost-Čatić Hajra, Marković Luka, svjedoci S1, S2, E.H. i drugi. Prema izjavi Čatić Hajre na livadi se kritičnog dana nalazilo od 250 do 300 zarobljenih, a od 1000 do 1200 prema izjavi Marković Luke.

344. O broju zarobljenih na livadi u Sandićima, prvostepeno vijeće na strani 36. zaključuje:

"Sve gore navedeno ukazuje da je nemoguće utvrditi tačan broj zarobljenika na osnovu izvedenih dokaza, ali to istovremeno nesumnjivo ukazuje da su svjedoci govorili uopšteno o broju zarobljenika navodeći najveći broj kojeg su se mogli sjetiti. Ne treba zaboraviti da broj zarobljenika nije bio konstantan i da je cijelo vrijeme varirao u zavisnosti od doba dana i priliva zarobljenika koji su se

¹² Dokazi: O-219a, O-219b i O-219c

predavali taj dan. Međutim, jasno je da je broj zarobljenika toga dana na livadi u Sandićima znatno premašivao cifru od 1.000 osoba. Bez obzira na to, nije neophodno utvrditi tačan broj zarobljenika na livadi, da li su svi zarobljenici koji su ubijeni u skladištu dovedeni sa livade ili tačan broj zarobljenika koji su ubijeni u skladištu."

345. Sa ovakvom argumentacijom saglasno je i Apelaciono vijeće. Ovo i iz razloga što je evidentno da su lica koja su se 13.og predala u Sandićima, osim svjedoka E.H., zarobljena u skladištu ZZ Kravica u kojem je nakon dovođenja posljednje grupe uslijedila njihova likvidacija.

346. Branilac, nadalje, navodi da je vijeće pogrešno utvrdilo da su likvidaciju zatvorenih izvršili pripadnici Voda Skelani.

347. Međutim, ovakva tvrdnja je suprotna stanju predmetnog spisa.

348. Na okolnost identiteta lica koja su ubila zatvorene u skladištu svjedočili su svjedok S4, te Mitrović i Stevanović u svojim izjavama. Svjedoci S4 i Mitrović su prisustvovali samom činu ubistva, svjedok Mitrović je i sam pucao. Svjedok S4 je među osobama koje su bile u polukrugu ispred zgrade i koje su pucale identifikovao optužene Trifunovića i Radovanovića, dok su Jakovljević, Medan (i Mitrović) otišli iza zgrade sa zadatkom da obezbjeđuju prozore da ne bi neko kroz njih izašao. Mitrović je na izjavi u Tužilaštvu rekao da je i sam ispalio dva metka u pravcu vrata, a da pri tome ne zna jesu li nekog pogodili, te da je potom dobio zadatak da, zajedno sa Medan Branislavom, Jakovljević Slobodanom i izvjesnim Ivanović Željkom, osigurava otvore kako ne bi zatvoreni pobjegli. Brojni svjedoci, pripadnici Voda Skelani su posvjedočili da poznaju optužene iz voda, dok su se i sami optuženi izjašnjavali na ovu okolnost. Također, mnogi svjedoci su govorili da su posredno, preko drugih saznali da su za zločin u Kravici odgovorni "Skelanci". Pripadnost optuženih Trećem vodu Skelani je utvrđena i putem materijalne dokumentacije.¹³

¹³ platna lista za juli 1995 (Dokaz O-176) i spisak pripadnika Drugog odreda Šekovići, Vod Skelani (Dokaz O-176)

349. Stoga, zaključak koji je prvostepeno vijeće o ovoj okolnosti izvelo je jedini razuman zaključak, koji bi, slijedom stanja predmetnog spisa, izveo svaki objektivni presuditelj.

350. Branilac nadalje navodi da obzirom da zauzimanje enklave nije bilo operativno planirano, apsolutno je netačno tvrditi da je iseljavanje civila iz Srebrenice bila predvidiva, predviđena i planirana radnja.

351. Ova konstatacija nije relevantna za odlučivanje o krivičnoj odgovornosti optuženih, stoga se Apelaciono vijeće neće upuštati u dalju raspravu po ovom pitanju.

352. Žalbeni navod da nema dokaza da je Specijalna brigada policije imala ovlaštenja i zaduženja na području Sandića i Kravica prije jula 1995. godine, irelevantan je za odlučivanje o krivičnoj odgovornosti optuženih. Stoga, Apelaciono vijeće se neće dalje ni upuštati u raspravu po ovom pitanju.

353. Konačno, odbrana dovodi u pitanje i zaključak prvostepenog vijeća da je lice koje na snimku ohrabruje Bošnjake koji su se krili po šumama zaista Trifunović Milenko.

354. Na ovu okolnost svjedočili su svjedoci: S4, Janković Nebojša i Milovanović Miloško na glavnom pretresu. Tokom njihovih iskaza predložen im je snimak novinara iz Beograda na kojem su prepoznali optuženog Trifunovića. Trifunović je svjedoku S4 bio komandir voda, svjedok Milovanović ga poznaje od početka 90-tih, dok je svjedok Janković sa optuženim kum.

355. Dakle, postoje konkretni dokazi o okolnosti da se optuženi Trifunović nalazio na Sandićima 13.og i ohrabrivao Bošnjake, muškarce koji su se krili po šumama da se predaju, pa je, stoga, i ovaj žalbeni prigovor odbijen kao neosnovan.

356. Na sjednici Apelacionog vijeća, advokat Golić Rade, branilac optuženog Trifunović Milenka, dostavio je Apelacionom vijeću Iskaz Butler Richarda u elektronskoj verziji, audio zapis svjedoka S4 od 3.2., 11.2., 11.3., 13.3., 20.03.2009. godine (ili da se kao svjedok odbrane pozove navedeni svjedok), fotografiju iz

drugog predmeta koji se vodi pred ovim sudom, na kojoj svjedok S4 pokazuje ulaze na koje je ušla kolona, ističući da mu navedeni dokazi nisu bili poznati i dostupni tokom prvostepenog postupka.

357. Navedenim dokazima, odbrana je pokušala da ospori valjanost zaključaka prvostepenog vijeća te da je, stoga, činjenično stanje ostalo nepotpuno utvrđeno, ali Apelaciono vijeće primjećuje da dokazi koju su dostavljeni u biti nisu novi dokaz. Iskaz Butler Richarda je već bio predmet ocjene od strane prvostepenog vijeća, a iskaz svjedoka S4, kao zaštićenog svjedoka u drugom predmetu, kao takav se ne može koristiti u ovom predmetu, niti sadrži informacije koje su takve prirode i težine da upućuju na moguće drugačije razjašnjenje odlučnih činjenica koje bi dovele do toga da se nalazi ovog Vijeća bitno razlikuju od nalaza prvostepenog vijeća, a niti je branilac na takvu mogućnost jasno ukazao.

358. Naime, Apelaciono vijeće smatra da uvedeni dokazni prijedlozi ne dovode u pitanje ispravno stanovište prvostepenog vijeća ni u pogledu potpunosti činjeničnih utvrđenja, kao ni činjeničnih zaključaka koji su pri tome izvedeni od strane prvostepenog vijeća.

(b) Žalbeni navodi odbrane Džinić Brane

359. Branilac u žalbi navodi da je prvostepeno vijeće pogrešno utvrdilo činjenično stanje i zaključilo da je Džinić Brano učestvovao u događajima u skladištu ZZ u Kravici poslijepodne 13.07.1995.g. i bacao bombe u unutrašnjost skladišta. U vezi s tim u žalbi se također navodi da je prvostepeno vijeće pogrešno analiziralo iskaze svjedoka Lukić Zore i Tomić Zorana, koji su svjedočili na okolnost gdje se nalazio optuženi Džinić toga dana, te da nije dalo nikakvo objašnjenje zašto nije koristilo ove dokaze u svojoj ocjeni mjesta gdje se optuženi nalazio u kritično vrijeme.

360. U žalbi se navodi da su i svjedok Lukić Zoro i svjedok Tomić Zoran, svjedočili o tome da je tog 13. jula optuženi Džinić bio cijelo vrijeme sa njima, na prevoju, na brdu Sandići, da je svjedok Lukić vrlo jasno izjavio da su Džinić Brano i Tomić Zoran poslijepodne 13.07.1995. godine bili cijelo vrijeme s njim, a da su u noći sa 12/13.07.1995. godine isti otišli na spavanje 100 m od njega.

361. Za navedeno prvostepena presuda na strani 153. daje sljedeće obrazloženje:

"Ako se iskaz Zorana Tomića prema kojem je Džinić s njim bio sve vrijeme uporedi s iskazom S4 koji je naveo da su Zgembo i Čupo Brano takođe bili u pratnji kolone Bošnjaka, i sa izjavom Zoro Lukića da je Tomićev nadimak bio Zgembo, jasno je da se iskaz Lukića prema kojem je Brano Džinić bio na cesti i nije išao prema Kravici, ne može prihvatiti. Konkretno, sam Lukić je izjavio da su Džinić i Tomić bili s njim sve vrijeme, što je pobio Tomić koji je izjavio da su on i Džinić otišli nakon što ih je pozvao Čuturić.

Pored toga, izjava Zorana Tomića da je on bio sa Džinićem u vrijeme kada je general Mladić bio u Sandićima u 14,00 sati, ne znači da Džinić nije mogao biti u pratnji kolone Bošnjaka, jer je jasno iz dokaza da je kolona formirana nakon što je general Mladić otišao iz Sandića.

Na osnovu gore navedenih dokaza Vijeće zaključuje da je Mitrović bio očevidac u smislu da je vidio optuženog Džinića zvanog Čupo, zajedno s još nekim, Vojvodom, kako baca ručne bombe u skladište u Kravici".

362. Suprotno argumentim žalioaca prvostepeno vijeće je uzelo u obzir navedne iskaze svjedoka i u presudi se detaljno osvrnulo i na sadržaj njihovih svjedočenja ocjenjujući ih pojedinačno i dovodeći ih u međusobnu vezu, ukazavši pri tome i na protivrječnost njihovih iskaza. Potom je izvelo pravne zaključke o dokaznoj snazi njihovih svjedočenja.

363. Imajući u vidu navedeno, žalbeni prigovori kojim se tvrdi suprotno su odbijeni kao neosnovani.

364. Odbrana ukazuje i na činjenicu da je prvostepeno vijeće pogrešno navelo da je optuženi Mitrović Petar očevidac događaja ispred zemljoradničke zadruge Kravica, jer je isti na Zapisnik o uviđaju i rekonstrukciji¹⁴ izjavio da lice sa nadimkom „Čupo" nije vidio kritične prilike u Sandićima, ali da su mu neki vojnici rekli da su „Čupo" i „Vojvoda" bacali bombe u skladište.

365. Apelaciono vijeće primjećuje da iz Zapisnika o uviđaju i rekonstrukciji sa optuženim Mitrovićem broj KT-RZ-10/05 od 04.10.2005. godine, proizilazi da je optuženi Mitrović izjavio da je kritične prilike vidio policajca sa nadimkom „Čupo" u Sandićima, ali da ga nije vidio pred skladištem, nego da je samo čuo od nekih vojnika koji su bili prisutni kod skladišta kritične prilike da su bombe u skladište na zarobljenike bacali „Čupo" i „Vojvoda".

¹⁴ Uviđaju i rekonstrukciji sa optuženim Mitrovićem broj KT-RZ-10/05 od 04.10.2005. godine

366. S druge strane, Mitrović je na Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog broj: KT-RZ-10/05 od 21.05.2006. godine, izjavio da je čuo eksplozije bombi koje su bacali policajci po nadimcima „Vojvoda“ i „Čupo“, dodavši da je „Čupo“ imao rep, dužu crnu kosu, da je bio tankovijast, visine oko 165 cm.

367. Nadalje, svjedok S4 je izjavio da je on lično vidio „Vojvodu“ i „Čupu“ kako bacaju ručne bombe u skladište iz dva sanduka ručnih bombi.

368. Dakle, o okolnosti identiteta osobe koja je kritičnog dana bacala bombe u skladište potvrđuje svjedok S4, dok je na ovu okolnost govorio i Mitrović u svojstvu osumnjičenog na zapisnik iz istrage.

369. Na temelju naprijed navedenih dokaza prvostepeno vijeće je zaključilo da je optuženi Džinić kritičnog dana bacao bombe u unutrašnjosti skladišta ZZ Kravica.

370. Imajući u vidu sve navedeno, zaključak koji je prvostepeno vijeće o ovoj okolnosti izvelo je jedini razumni zaključak koji bi svaki razumni presuditelj činjenica izveo, jednako kao i prvostepeno vijeće. U skladu s navedenim, žalbeni prigovori kojim se tvrdi drugačije su odbijeni kao neosnovani.

371. Odbrana ukazuje i na činjenicu da je prvostepeno vijeće pogrešno analiziralo iskaz svjedoka Nikolić Jovana, da ga nije dovelo u vezu sa ostalim dokazima, te da je slijedom toga izvelo pogrešne zaključke. Odbrana ukazuje na netačnost navoda svjedoka Nikolića, u izjavi od 10.10.2006. godine, da je čuo od Erić Zorana da su ubistva u skladištu u Kravici počinjena od Specijalne jedinice Skelani, osporavajući na taj način kredibilitet ovog svjedoka.

372. U izjavi datoj kod tužioca dana 10.10.2006. godine, svjedok Nikolić je rekao da je od Erića saznao da je Vod Skelani izvršio ubistva, ali da je to sutradan već postala i "opštepoznata činjenica i javna tajna".

373. Svjedočeći na pretresu dana 16.05.2006. godine, svjedok Nikolić Jovan je rekao da mu je Erić Zoran rekao da je komandir jedinice Skelani poginuo, da su ljudi iz te jedinice bili tu, odnosno da je „*bio taj Skelanski vod kako se već zove, da je poginuo komandir i da je posle došlo do pucnjave. To je, to je on rekao*“, misleći

pri tome na Erić Zorana. Takođe je naveo da mu je Erić rekao „*da je čovek koji je poginuo iz Skelana i da je bio komandir te, te jedinice koja se tu nalazila*“.

374. Prvostepena presuda na strani 49. interpretirajući iskaz svjedoka Nikolić Jovana, navodi: *"tom prilikom je (svjedoku Nikolić) Zoran Erić rekao da je tu bila i jedinica policije iz Skelana"*.

375. Svjedok Erić Zoran, je na pretresu dana 08.06.2006. godine (direktno ispitivanje), potvrdio da je njegov iskaz iz istrage, i u dijelu koji se odnosi na počinjanje pucnjave u hangaru i ubistvo specijalca koji je bio pod komandom Borovčanin Ljubiše tačan, ali da se odmah toga nije mogao sjetiti. Relevantan dio njegovog iskaza iz istrage glasi:

"Negdje oko 17 časova iz hangara se začuo rafal i nakon toga je počela pucnjava koja je trajala oko 1 sat. Poslije sam čuo da je tada u hangaru ubijen specijalac Ljubiše Borovčanina koji je bio rodom iz Skelana a koji je bio došao u pratnji autobusa koji su dovezili Muslimane u hangare".

376. Svjedočeci na pretresu dana 04.07.2006. godine (unakrsno ispitivanje), svjedok Erić zaista je i naveo da nije tačno da je Nikolić Jovan rekao da su ubistva u Kravici vršili pripadnici Voda Skelani.

377. Bez obzira na navedene razlike, iz prvostepene presude je vidljivo da je Vijeće upravo odlučujući značaj o ovoj okolnosti, cjenivši iskaze svjedoka Erića i Nikolića, i dalo njihovim međusobno potvrđujućim iskazima (tj. da se tu nalazio i Vod Skelani, a ne i da je taj vod počinio ubistva). Međutim, imajući u vidu da je prvostepeno vijeće zaključak o okolnosti kojoj jedinici (vodu) su pripadali egzekutori zarobljenih u skladištu 13.og, izvelo na temelju mnogih drugih dokaza (iskaza svjedoka i materijalnih dokaza) to je svaka dalja kontradiktorna rasprava o pojedinostima iz iskaza svjedoka Erić i Nikolić na tu činjenicu izlišna.

378. U skladu s navedenim, žalbeni prigovori odbrane istaknuti u ovom smjeru su odbijeni kao neosnovani.

379. Odbrana također navodi da optuženi Džinić Brane nikada nije imao nadimak „Čupo“.

380. Prvostepena presuda je na osnovu iskaza svjedoka Janković Nebojše, Stupar Dragomira, Vuković Đorđa, Vukajlovića Stanislava, Gužvić Slavoljuba utvrdila da je u kritično vrijeme, optuženi Džinić imao nadimak „Čupo“.

381. Tako, naprimjer, svjedok Stupar Dragomir, svjedočeći na pretresu dana 14.09.2006. godine, je rekao da je Džinić Brano jedno vrijeme od pojedinih nazivan i zbog rasta „Mali“, a isto tako i „Čupo“. Svjedok Janković Nebojša je izjavio da je Džinić, kojeg je prepoznao u sudnici i na fotografiji¹⁵, imao nadimak „Čupo“. Također je dodao da je igrao dobro fudbal.

382. I svjedok Vuković Đorđe, na pretresu dana 01.09.2006. godine, svjedočio je da je optuženi imao nadimke "Mali Džino", "Džin", a da su ga nekada zvali "Čupo", pošto je nosio dugu kosu. Pored navedenih svjedoka, ovo su u svojim izjavama iz istrage potvrdili i svjedoci Vukajlović Stanislav i Gužvić Slavoljub, koji je rekao da je nadimak Džinić Brane bio „Čupo“, a svjedok Vukajlović je još dodao i da ga je poznavao od ranije, sa fudbalskih utakmica. Svjedok Džurđić Dalibor je također naveo da je Džinić Brano 94. i 95. godine imao dužu kosu, koju je vezao u rep. I svjedok S4 je prepoznao Džinića u sudnici, rekao da je imao nadimak „Čupo“, i da je kritičnog dana bacaio bombe na zarobljenike.

383. Imajući u vidu sve navedeno, zaključak koji je prvostepeno vijeće o ovoj okolnosti izvelo je jedini razuman zaključak koji bi svaki razumni presuditelj činjenica izveo, jednako kao i prvostepeno vijeće.

384. Ovo i iz razloga što je nadimak "Čupo" na ovim prostorima, zaista nadimak koji često dobivaju osobe duže kose, a pri čemu je, pored toga, i evidentno da je jedino optuženi Džinić (među ostalim optuženima), saglasno izjavama svjedoka, u kritično vrijeme zaista i imao dužu kosu, koju je vezao u rep.

385. Braniteljica optuženog Džinića, advokat Tomanović Suzana, je 27.05.2009. godine, sudu dostavila dopunu žalbe na prvostepenu presudu zbog postojanja novih dokaza koji ranije nisu bili i nisu mogli biti poznati odbrani. Međutim kako ZKP

¹⁵ Dokaz, O-62

BiH ne poznaje institut dopune žalbe kao posebnog pravnog lijeka, onda je dopuna žalbe moguća i dozvoljena, ali samo kao sastavni dio već podnesene žalbe, pri čemu se mora poštovati zakonski rok za ulaganje žalbe. Kako je navedena dopuna žalbe podnesena izvan roka za ulaganje žalbe, to se ista nije ni mogla razmatrati. Osim toga, braniteljica je svoje usmeno obraćanje na sjednici Vijeća iskoristila iznoseći i navode iz ove dopune žalbe, pa iako se Vijeće na iste neće posebno izjašnjavati, Vijeće se dotaklo i ovih navoda odgovarajući na ostale žalbene prigovore.

(c) Žalbeni prigovori odbrane Radovanović Aleksandra

386. Branilac optuženog navodi da je njegov branjenik bio u svojoj jedinici i izvršavao svoj policijski zadatak jednako kao i prilikom drugih odlazaka na teren, te da isti nije imao nikakva saznanja o napadu i njegovom vojnom cilju budući da to nije ni bilo primjereno njegovom vojnom statusu. U nastavku dodaje da su pogrešni činjenični nalazi o učestvovanju optuženog Radovanovića u ubijanjima zatvorenih.

387. Apelaciono vijeće smatra da je ovakav zaključak branioca suprotan izvedenim dokazima. Naime, protivpravnost radnji optuženog je na nekoliko mjesta decidno elaborirana u ožalbenoj odluci, kao i njegovo znanje za napad, te i uloga u inkriminiranom događaju. Prvostepeno vijeće je o ovim okolnostima donijelo zaključak nakon analize dokaza predmetnog spisa, a prvenstveno iskaza svjedoka Čatić Hajre, Nikolić Momira, Svjedoka S1 i S2, te svjedoka-majora Frankena koji su govorili o atmosferi koja je u to vrijeme vladala u Potočarima, iz koje se nedvojbeno moglo zaključiti ishod cjelokupnog događaja kojeg su svi nazivali *oslobađanje Srebrenice*, te svjedoka S4, kao i optuženih Mitrovića i Stevanovića (izjave iz istrage) koji identifikuju optuženog i njegovu ulogu u sprovođenju zarobljenih do hangara, a zatim i pucanju kroz veliki ulaz u hangar unutar kojeg su se nalazili zatvorenici.

388. Bezakonje koje je vladalo u Potočarima, i prema ovom Vijeću, su dali egzekutorima osjećaj nadmoćnosti, neprikosnovenosti, nedodirljivosti, da su izvan i iznad zakona, što je slučaj i sa optuženim Radovanovićem. Optuženi je bio specijalac-policajac dakle službeno lice čija etika poziva nalaže da treba biti čuvar reda i zakona, pa je, stoga, revnosnije držanje optuženog spram vremenskog i

geografskog konteksta u kojem je djelovao, bilo očekivano. Međutim, zaštita reda i zakona ne samo da je izostala već je optuženi bio jedan od vinovnika stradanja zarobljenih. Da je mogućnost izbora postojala govori nam iskaz svjedoka S4 koji je apstinirao od ubijanja zatvorenih u skladištu, međutim, reakcija optuženog Radovanovića na takav njegov postupak nije bila ohrabrenje već prijekor takvog postupka svjedoka S4 pa mu se tom prilikom obratio riječima: "Pucaj, pičko srpska izdajnička".

389. Apelaciono vijeće smatra, jednako kao i prvostepeno vijeće, da se iz navedenog može zaključiti da je optuženi u vezi sa inkriminiranim događajem djelovao svjesno i sa htijenjem ostvarivanja zabranjene posljedice, da je znao za napad kao i da su njegove radnje bile dio tog napada. U skladu s navedenim, žalbeni prigovori kojim se tvrdi suprotno, odbijeni su kao neosnovani.

390. Branilac, nadalje, ističe da je vijeće bilo dužno da po službenoj dužnosti naredi saslušanje vozača Borovčanina, koji je navodno rekao ko je pucao, budući da je odbrana odustala od ovog svjedoka zbog straha za njegovu sigurnost i sigurnost njegove porodice.

391. Prema stanju predmetnog spisa¹⁶, odbrana optuženog Stupara je predložila izvođenje dokaza-saslušanje vozača generala Borovčanin kojeg je planirala saslušati uz određene mjere zaštite. Vijeće je pozvalo svjedoka i saslušalo ga na okolnost davanja njegovog iskaza pred sudom uz mjera zaštite. Tom prilikom, svjedok je upoznao vijeće o prirodi mjera zaštite pod kojim bi svjedočio ukoliko bi svjedočio pred MKSJ. Saslušavši svjedoka, vijeće je odlučilo da dozvoli ispitivanje tog svjedoka pod istim mjerama zaštite pod kojim bi svjedočio ukoliko bi se pojavio pred MKSJ. Međutim, po saopštavanju odluke vijeća, odbrana je odustala od ispitivanja predloženog svjedoka. Nadalje je vijeće dalo priliku odbranama ostalih optuženih da saslušaju predloženog svjedoka kao svog svjedoka, od čega su se branioci uzdržali ostavljajući mogućnost da nekom drugom prilikom pozovu predloženog svjedoka.

¹⁶ transkript 22.08.2007. godine. str. 55

392. U vezi sa ovim prigovorom, Apelaciono vijeće primjećuje da branilac u svojoj žalbi ističe da je prvostepeno vijeće, jednako kao i u naprijed opisanoj situaciji, bilo dužno da provede po službenoj dužnosti određene dokaze. Konkretno, pored opisane situacije sa saslušanjem predloženog svjedoka, branilac smatra da je prvostepeno vijeće bilo dužno, po službenoj dužnosti narediti izvođenje određenih vještačenja. Taj prijedlog odbrane se odnosio na saslušanje vještaka vojne struke pješadijske specijalnosti, te vještačenje po vještaku saobraćajno-tehničke struke. Za posljednji prijedlog branilac upućuje Apelaciono vijeće da omogući provođenje tog vještačenja.

393. Apelaciono vijeće podjeća da je glavni pretres procesna faza u okviru koje se utvrđuje činjenično stanje, budući da se tada vrši izvođenje dokaza. Međutim, na strankama i braniocu je puna dokazna inicijativa, dok je uloga suda u toj procesnoj ovoj fazi sekundarnog karaktera. Dokazna aktivnost suda se ogleda u njegovoj ulozi da u svakom trenutku može narediti izvođenje dokaza ili postaviti pitanje svjedocima kontradiktornih strana. Kriterij kojim se sud tom prilikom rukovodi je potreba za utvrđivanjem odlučnih činjenica, a na koncu i radi izvođenja zaključka o utvrđenosti takvih činjenica. Stoga, kada sud, na osnovu svoje diskrecione odluke, utvrdi da bi izvođenje određenog dokaza vodilo utvrđivanju neke odlučne činjenice koja je, prethodno, prijedlogom ili prigovorom stranke isprovocirana, narediće izvođenje tog dokaza i suprotno, ukoliko ustanovi da izvođenje određenog dokaza nije potrebno, niti relevantno, jer ne vodi utvrđivanju odlučnih činjenica, neće izvesti taj dokaz.

394. U konkretnom slučaju, odlučna činjenica je bila identitet osoba koje su izvršile ubistva u skladištu. Ovu činjenicu je ožalbena odluka utvrdila na temelju iskaza svjedoka S4, te iz izjava Mitrovića i Stevanovića, i dala pravne zaključke o utvrđenosti te činjenice, pa stoga, utvrđivanje činjeničnog stanja dalje u tom smjeru, nije ni bilo nužno. S druge strane, neizvođenje dodatnih dokaza od strane suda na tu okolnost nije sprječavalo stranke i branioca da, obzirom na procesne mogućnosti, dalje djeluju u tom pravcu.

395. Imajući u vidu sve naprijed navedeno, i Apelaciono vijeće je stava da su odlučne činjenice na okolnost identiteta osoba koje su pucale u ovom dijelu

događaja decidno razjašnjene, te da bi izvođenje dodatnih dokaza na tu okolnost bilo nepotrebno.

396. U skladu s navedenim žalbeni prigovori odbrane istaknuti u tom smjeru su odbijeni kao neosnovani.

(d) Žalbeni prigovori odbrane Jakovljević Slobodana

397. Branilac optuženog Jakovljevića u žalbi navodi da nije jasno iz čega prvostepeno vijeće izvodi zaključak da bi optuženi izvršio naredbu da mu je neko naredio da ubija zarobljenike, kada je on ustvari izvršavao naredbu, tako što je otišao iza skladišta radi čuvanja zarobljenika, što je legitiman i logičan vojnički zadatak.

398. Apelaciono vijeće smatra da je ovakav zaključak branioca suprotan izvedenim dokazima.

399. Naime, protivpravnost radnji optuženog je na nekoliko mjesta decidno elaborirana, kao i njegovo znanje za napad, te uloga u inkriminiranom događaju.

400. Potkrepljujuće činjenice, da je optuženi zaista čuvao stražu sa zadnje strane skladišta, prvostepeno vijeće pravilno nalazi u iskazima svjedoka S4, te Mitrović Petra i Stevanović Miladina datim u istrazi, koji govore o ulozi i poziciju optuženog Jakovljevića kritične prilike.

401. Činjenica da je optuženi Jakovljević bio iza skladišta, čuvajući stražu i na taj način spriječavajući zarobljenike u bijegu, u vrijeme dok je u toku bilo masovno pogubljenje s prednje strane skladišta, ne može se smatrati legitimnim vojnim zadatkom. Svojom radnjom, optuženi je dao odlučujući doprinos samom činu pogubljenja zarobljenika, a pri tome i riješenost u ostvarenju zajedničkog zadatka da u skladištu ne bude preživjelih.

402. Optuženi Jakovljević je čuvajući stražu ispod prozora kako zarobljeni ne bi pobjegli za vrijeme dok je u unutrašnjosti skladišta trajalo ubijanje, ušao u kažnjivu zonu izvršenja krivičnog djela, čime je njegovo djelovanje postalo protupravno, a

njegove radnje u ubijanju zatvorenika ispravno pravno kvalifikovane kao saizvršilačke.

403. Prvostepeno vijeće je na pravilan način, napravilo distinkciju između radnji ovog optuženog od radnji optuženih za koje je dokazano da su bili ispred skladišta i da su prema unutrašnjosti skladišta pucali, ali da su radnje ovog optuženog na odlučujući način doprinjele izvršenju ubistava.

404. Odbrana, također, ukazuje da nije sa sigurnošću utvrđena ni činjenica da su ubijena lica bili pripadnici bošnjačke nacionalnosti, te da je potrebno navesti imena lica koja su ubijena u skladištu.

405. Prvostepena presuda je stanovišta da su Bošnjaci iz Srebrenice bili žrtve ubijanja u skladištu ZZ Kravica. Ovakav zaključak pobijana presuda je izvela, prije prije svega, na temelju izjava Mitrovića i Stevanovića iz istrage, na osnovu iskaza optuženog Radovanovića i svjedoka S4. U nastavku obrazloženja prvostepena presuda svoj zaključak o okolnosti da su ubijeni bili Bošnjaci, izvodi i na temelju iskaza svjedoka –pripadnika Drugog Odreda Šekovići (Milanović Milojka, Pepić Milenka i drugih). Iz ovih dokaza prvostepeno vijeće je zaključilo i da su optuženi bili upoznati sa činjenicom da su zarobljeni bili Bošnjaci.

406. Tako, naprimjer, na strani 63-64, prvostepena presuda analizira iskaze pojedinih svjedoka (i optuženih) na ovu okolnosti:

"Radovanović je priznao da je znao da su muškarci koji su se predavali u Sandićima bili iz Srebrenice i da su u Srebrenici od 1993. godine živjeli samo Bošnjaci. Svjedok S4 je izjavio da im je, kada su išli na svoj zadatak na putu, Trifunović rekao da se očekuje veliki priliv Bošnjaka koji su bježali iz Srebrenice, a u to se i uvjerio kada je vidio ljude koji su se predavali, od kojih je neke i lično poznavao. Nadalje je potvrdio da su muškarci koji su odvedeni u skladište pripadali grupi muškaraca bošnjačke nacionalnosti koji su se predali, te da se radilo o muškarcima koji su bježali iz Srebrenice.

Njihove iskaze potvrđuju izjave Stevanovića i Mitrovića. U svojoj izjavi koju je dao tužiocu, Mitrović je govorio o tome kako je dobio naređenje da prihvati sve Bošnjake koji su se predali, pošto su se „krili u šumama“, objašnjavajući da je čuvao grupu od 500 Bošnjaka; takođe je izjavio da su potom zarobljeni Bošnjaci odvedeni u skladište Kravica. U svojoj izjavi koju je dao tužiocu, Stevanović je potvrdio ono čega se sjeća svjedok S4, izjavivši da nakon raspoređivanja na brdo Budak: „Iznenada, dobili smo zadatak, koji nam je saopštio komandir Trifunović, da krenemo na obezbjeđenje putne komunikacije između Bratunca i Konjević Polja, tačnije u Kravicu, pošto su Muslimani trebali tuda proći.“ Dalje u izjavi govorio je o predaji Bošnjaka."

407. Potom dodaje, da je snimcima novinara za srpsku televiziju zabilježeno da je vojnicima koji su se nalazili na putu bilo poznato da su muškarci koji su se predavali, bili Bošnjaci iz Srebrenice.¹⁷

408. Također, na ovu okolnost su svjedočili i svjedoci S1, S2 i Čatić Hajra.

409. Navedeni dokazi ukazuju da su zaključci prvostepenog vijeća i o ovoj okolnosti razumni i pravilni, te je Apelaciono vijeće stava da bi svaki razumni presuditelj činjenica izveo identičan zaključak. Iz navedenih razloga valjalo je prigovore kojim se tvrdi suprotno, odbiti kao neosnovane.

410. Prigovor da je prvostepeno vijeće propustilo navesti imena žrtava, usljed čega je činjenično stanje nepotpuno utvrđeno, također je neosnovan. Naime, pojedini svjedoci su se tokom svog iskaza spontano izjašnjavali i o identitetu lica koja su tog 13.og ubijena. Međutim, Apelaciono vijeće podsjeća da ova okolnost uopšte ne predstavlja bitno obilježje krivičnog djela genocida, pa samim time nije ni relevantna za odlučivanje u ovom predmetu.

411. Stoga su navedeni žalbeni prigovori odbijeni kao neosnovani.

412. Branilac optuženog nadalje navodi da ostaje nejasno na osnovu kojih dokaza Vijeće utvrđuje da su u prvi dio objekta ulazili zarobljenici iz autobusa, a u drugi oni koji su dolazili pješke.

413. Na ovu okolnost su se izjašnjavali svjedoci S1 i S2. Upravo je svjedok S1 svjedočio o tome da je on sproveden u skladište u koloni, pri tome opisujući izgled kolone i položaj zarobljenih u njoj, dok je svjedok S2 naveo da je u skladište dovežen autobusom. O ovoj okolnosti svjedočio je i svjedok S4, dok opis samog događaja detaljno potkrepljuju i izjave Mitrovića i Stevanovića.

414. Konačno, o ovome je vijeće na strani 37. zaključilo:

"...na osnovu izvedenih dokaza, vijeće nalazi da su u prvi dio objekta (lijevi dio kad se posmatra sa ceste) prvo ulazili zarobljenici koji su transportovani

¹⁷ Srebrenica video snimak ("Srebrenica Video"), transkript ("Video Transkript"), pg. L0092465-70 (Dokaz O-193). Ovaj dokaz uključuje video snimak koji je snimio novinar Zoran Petrović.

autobusom a nakon toga, kad je ovaj veći dio bio pun, zarobljenici iz kolone su ulazili u desni dio. Govoreći o lijevom dijelu objekta, S2 je izjavio da su zarobljenici požurivani da uđu i sjednu, te da su bili zgurani jedan do drugog. Svjedok S1 je izjavio da je desni dio hangara (u kojem je i on bio) bio toliko pun ljudi da se nije moglo sjesti i da uopšte nije bilo mjesta između muškaraca koji su stajali."

415. Dakle, suprotno žalbenim navodima, postoje konkretni dokazi koji govore i o pojedinostima dovođenja i uvođenja zarobljenih u pojedine dijelove skladišta.

416. Imajući u vidu sve navedeno, Apelaciono vijeće smatra da je zaključak koji je o ovoj okolnosti izvelo prvostepeno vijeće jedini razuman zaključak koji bi svaki razumni presuditelj činjenica izveo, jednako kao i prvostepeno vijeće.

417. Iz navedenih razloga valjalo je prigovore kojim se tvrdi suprotno, odbiti kao neosnovane.

418. Branilac optuženog također navodi da je sud napravio propust kada nije proveo dokaz balističko vještačenje, odnosno vještačenje oružja, iz kojeg su vršena ubistva, kako bi se ustanovilo da li je ubijanje izvršeno iz naoružanja sa kojim su bili zaduženi optuženi.

419. Apelaciono vijeće ovakve prigovore odbrane smatra neosnovanim.

420. Prije svega, Apelaciono vijeće napominje da je prvostepeno vijeće sve odlučne činjenice koje je smatralo relevantnim o ovoj okolnosti našlo u drugim dokazima, koji su sudu prezentirani bilo od strane odbrane ili od strane tužilaštva, ili pak kao dokazi suda, tako da se nije ni ukazalo neophodnim provesti i balističko vještačenje.

421. Prvostepeno vijeće također nije našlo spornim pitanja koja se tiču vrste oružja koje je korišteno, i kome je pripadalo isto, tako da su pitanja, na koja bi eventulano vještak balističke struke dao odgovor, prvostepenom vijeću već bila poznata. Sa ovim stavom se u potpunosti slaže i ovo Vijeće, smatrajući dovoljno dokazanim navedene činjenice, i bez provođenja ovog vještačenja.

422. Apelaciono vijeće ponovo podsjeća da je glavni pretres procesna faza u okviru koje se utvrđuje činjenično stanje, budući da se tada vrši izvođenje dokaza.

Međutim, na strankama (i braniocu) je puna dokazna inicijativa, dok je uloga suda u toj procesnoj fazi sekundarnog karaktera. Dokazna aktivnost suda se ogleda u njegovoj ulozi da u svakom trenutku može narediti izvođenje dokaza ili postaviti pitanje svjedocima kontradiktornih strana. Kriterij kojim se sud tom prilikom rukovodi je potreba za utvrđivanjem odlučnih činjenica, a na koncu i radi izvođenja zaključka o utvrđenosti takvih činjenica. Stoga, kada sud, na osnovu svoje diskrecione odluke, utvrdi da bi izvođenje određenog dokaza vodilo utvrđivanju neke odlučne činjenice koja je, prethodno, prijedlogom ili prigovorom stranke isprovocirana, narediće izvođenje tog dokaza i suprotno, ukoliko ustanovi da izvođenje određenog dokaza nije potrebno niti relevantno jer ne vodi utvrđivanju odlučnih činjenica, neće izvesti taj dokaz.

423. Dakle, odbrana je imala mogućnost tokom čitavog postupka, predložiti balističko vještačenje čahura pronađenih na licu mjesta, međutim tu mogućnost nikada nije iskoristila.

424. U skladu s navedenim, žalbeni prigovori istaknuti u tom smjeru su odbijeni kao neosnovani.

425. Branilac nadalje obrazlaže da istrebljenje neke grupe nije moguće bez ugrožavanja njene sposobnosti biološke reprodukcije, čime se oslanja na nalaz i mišljenje vještaka demografske struke Radovanović Svetlane.

426. Nakon analize nalaza i mišljenja navedenog vještaka, prvostepeno vijeće je na strani 67. zaključilo :

“Da li se radi o masovnom ubijanju ili pojedinačnom ubijanju, da li u stvarnosti to ubijanje utiče na opstanak grupe ili ne, te da li ta ubijanja za rezultat imaju vidno teške posljedice na „sposobnost biološke reprodukcije“ analizirane grupe nije od važnosti za činjeničnu i pravnu analizu elemenata krivičnog djela, njegovog izvršenja, te utvrđenja da je djelo izvršeno sa tom posebnom namjerom”.

427. Sa ovakvim zaključkom saglasno je i Apelaciono vijeće. Naime, prvostepeno vijeće je utvrdio sve odlučne činjenice kada je u pitanju i pojam zaštićene grupe saglasno odredbi člana 171. KZ BiH isto kao i člana 141. Preuzetog KZ SFRJ, pri tome konsultujući i relevantnu međunarodnu jurisprudenciju. Stoga, valjalo je prigovor branioca istaknut u tom smjeru odbiti kao neosnovan.

(e) Žalbeni navodi odbrane optuženog Medan Branislava

428. Odbrana navodi da je sud pogrešno zaključio da su radnje optuženog, odnosno, čuvanje straže, imale jednaku težinu kao i pucanje na zarobljenike. Postupanje optuženog, kako se navodi u žalbi, nije protupravno, jer nije mogao ni slutiti da će se dogoditi ubistva.

429. Sam optuženi Medan Branislav, u svojoj žalbi, navodi da ne postoji niti jedan dokaz niti izjava svjedoka, da je on uperio pušku prema prozorima, sprječavajući tako zatvorenike u bijegu. Također navodi da nije znao da će zatvorenici biti ubijeni, te da nije mogao ništa učiniti da to spriječi.

430. Apelaciono vijeće smatra da je ovakav zaključak branioca i optuženog suprotan izvedenim dokazima. Naime, protivpravnost radnji optuženog je na nekoliko mjesta decidno elaborirana u ožalbenoj odluci, kao i njegovo znanje za napad, te uloga u inkriminiranom događaju. Prvostepeno vijeće je o ovim okolnostima donijelo zaključak nakon analize dokaza predmetnog spisa, a prvenstveno iskaza svjedoka Čatić Hajre, Nikolić Momira, Svjedoka S1 i S2 te svjedoka-majora Frankena koji su govorili o atmosferi koja je u to vrijeme vladala u Potočarima, iz koje se nedvojbeno moglo zaključiti ishod cjelokupnog događaja kojeg su svi nazivali *oslobađanje Srebrenice*, te svjedoka S4, kao i optuženih Mitrovića i Stevanovića (njihove izjave iz istrage) koji identifikuju optuženog među grupom lica koja su se nalazila ispred hangara, da bi, potom, nakon što je dobio naređenje, zajedno sa optuženim Mitrovićem i Jakovljevićem (i izvjesnim Ivanovićem) otišao na stražnju stranu skladišta kako bi obezbjeđivao otvore i tako sprječavao bijeg zatvorenih dok je trajala pucnjava.

431. Bezakonje koje je vladalo u Potočarima, i prema ovom Vijeću, su dali egzekutorima osjećaj nadmoćnosti, neprikosновенosti, nedodirljivosti, da su izvan i iznad zakona, što je slučaj i sa optuženim Medan Branislavom. Optuženi je bio specijalac-policajac dakle službeno lice čija etika poziva nalaže da treba biti čuvar reda i zakona, pa je, stoga, revnosnije držanje optuženog spram vremenskog i geografskog konteksta u kojem je djelovao, bila očekivano. Međutim, zaštita reda i zakona ne samo da je izostala već je optuženi bio jedan od vinovnika stradanja

zarobljenih. Da je mogućnost izbora postojala govori nam iskaz svjedoka S4 koji je apstinirao od ubijanja zatvorenih u skladištu.

432. Potkrepljujuće činjenice, da je optuženi zaista čuvao stražu sa zadnje strane skladišta, suprotno žalbenim navodima, prvostepeno vijeće pravilno nalazi u iskazima svjedoka S4, te Mitrović Petra, Stevanović Miladina i Radovanović Aleksandra datim u istrazi, koji govore o ulozi i poziciju optuženog Medana kritične prilike.

433. Djelujući na opisan način i prihvatajući cilj svojih radnji (ubistva) kao zajednički, optuženi Medan je dao *odlučujući doprinos* učinjenju krivičnih radnji usmjerenih na ubijanje zatvorenika, dok se kriminalna količina njegovih postupaka s jedne, i direktnih egzekutora s druge strane, može vrednovati različito dozvoljenom intervencijom Apelacionog vijeća u kontekstu odmjeravanja visine izrečena kazne, a što je *in favorem* po optuženog.

434. U skladu s navedenim, žalbeni navodi kojim se tvrdi suprotno su odbijeni kao neosnovani.

435. Odbrana, također, ukazuje i na činjenicu da je ubijanje zatvorenika izvršeno u samoodbrani.

436. Ovakav zaključak branioca je suprotan izvedenim dokazima o čemu je prvostepena presuda na strani 58. dala iscrpno objašnjenje.

437. Naime, tačno je da je pogubljenju zarobljenika u Kravici prethodio incident prilikom kojeg je jedan od zarobljenika oteo pušku od jednog pripadnika voda Skelani (Dragičević Krste) i ubio ga, dok se Čuturić Rade, zamjenik komandanta Odreda, povrijedio pokušavajući da spriječi zarobljenika da nastavi pucati u druge pri čemu je zarobljenik odmah ubijen. Ubrzo nakon toga, na zarobljenike je otvorena vatra prvo iz puškomitraljeza M84, a onda i iz automatskih pušaka, nakon čega je uslijedilo bacanje bombi. Ubijanje zarobljenika u skladištu je trajalo oko sat i po nakon čega je Odred otišao s te lokacije da bi bio zamijenjen pripadnicima drugih jedinica koji su nastavili pucanja i bacanje bombi duboko u noć.

438. Međutim, kako i prvostepena presuda ispravno zaključuje, počinitelj Krstinog ubistva je bio otkriven i već mrtav prije nego je otvorena vatra po ostalim zatvorenim licima. Imajući u vidu cjelokupne okolnosti pod kojim se događaj odigrao, niko od drugih zatvorenih u skladištu nije skrivio Krstinu smrt. Također, zatvorenici su bili nenaoružani, iscrpljeni, a neki povrijeđeni i ranjeni, dok su optuženi bili naoružani automatskim puškama, mitraljezom M84 i ručnim bombama. Prostor skladišta je bio potpuno zatvoren izuzev prozora na zadnjem dijelu koje su čuvali optuženi Jakovljević, Medan (i Mitrović). Dakle, zatvorenici nisu ni u kom slučaju predstavljali prijetnju naoružanim vojnicima, te se ne može govoriti o postupanju u samoodbrani.

439. Optuženi Medan je čuvajući stražu ispod prozora kako zarobljeni ne bi pobjegli za vrijeme dok je u unutrašnjosti skladišta trajalo ubijanje, ušao u kažnjivu zonu izvršenja krivičnog djela, čime je njegovo djelovanje postalo protupravno, a njegove radnje u ubijanju zatvorenika ispravno pravno kvalifikovane kao saizvršilačke.

440. Apelaciono vijeće dijeli ovakav zaključak sa prvostepenim vijećem i smatra da bi svaki razumni presuditelj o činjenicama, imajući u vidu okolnosti pod kojim je djelo izvršeno, izveo identičan zaključak.

441. U skladu s navedenim, žalba se odbija kao neosnovana.

V. POVREDE KRIVIČNOG ZAKONA IZ ČLANA 298. ZKP BIH

442. Branioци optuženih Trifunović Milenka, Jakovljević Slobodana, Džinić Brane, Radovanović Aleksandra i Medan Branislava prvostepenu presudu pobijaju i zbog povreda krivičnog zakona, ističući da je prvostepeno vijeće pogrešno primjenilo krivični zakon prihvatajući pravnu kvalifikaciju krivičnog djela iz optužnice, odnosno kvalifikujući radnje optuženog prema KZ BiH koji je stupio na snagu 01.03.2003. godine. Obrazlažući navedeni žalbeni prigovor branioци se pozivaju na odredbe iz člana 3. i 4. KZ BiH kojima su ustanovljena načela zakonitosti i zabrane retroaktivnosti, kao osnovna načela krivičnog prava. Posebno se naglašava princip iz člana 4. stav 2. KZ BiH, koji propisuje da, ako se poslije učinjenja krivičnog djela jednom ili više puta izmjeni zakon, primjenit će se zakon koji je blaži za učinitelja.

Žalbom se dalje ističe da se procjena koji je zakon blaži za učinitelja vrši uvijek *in concreto*, uzimajući u obzir konkretni slučaj i učinioca, sa ciljem da se utvrdi koji zakon u cjelini daje povoljniji ishod za konkretnog izvršioca.

443. Budući da i Preuzeti KZ SFRJ, kao zakon koji je bio na snazi u vrijeme obuhvaćeno optužnicom i KZ BiH propisuju isto krivično djelo sa istim zakonskim obilježjima (genocid), odbrana smatra da je Preuzeti KZ SFRJ blaži za optužene, jer za isto djelo propisuje kaznu zatvora u trajanju od 5 do 15, odnosno 20 godina, dok KZ BiH za isto djelo propisuje kaznu zatvora u trajanju od najmanje 10 godina ili dugotrajni zatvor. Prema stanovištu odbrane, član 4a KZ BiH, na koji se prvostepena presuda poziva, ne spriječava primjenu člana 4 KZ BiH u pogledu obavezne primjene blažeg zakona, jer je članom 4a propisana mogućnost procesuiranja svih vidova krivičnih djela zbog povrede koja predstavlja kršenje pravila međunarodnog prava i koja djela u vrijeme počinjenja nisu bila propisana nacionalnim zakonodavstvima.

444. Apelaciono vijeće, prije svega, naglašava da u skladu sa svojim pravom na nezavisno sudijsko uvjerenje, ne dijeli pravna stanovišta i mišljenja iznesena u Odluci Ustavnog suda. Međutim, izvršavajući Odluku Ustavnog suda, koja je u skladu sa članom VI/5 Ustava Bosne i Hercegovine, konačna i obavezujuća, Vijeće je uvažilo žalbu branilaca optuženih da je pobijanom presudom pogrešno primijenjen krivični zakon na štetu optuženih, odnosno da nije primijenjen zakon koji je najblaži za optužene.

445. Odluka Ustavnog suda BiH, kako je već navedeno, obavezujuća je za ovaj sud i Apelaciono vijeće je u ovom postupku, dužno otkloniti konstatovanu povredu. Međutim, budući da je pitanje retroaktivne primjene zakona, odnosno ocjene koji je zakon po učinioca blaži, pitanje od velikog pravnog značaja, a isto je bilo razmatrano u više odluka Ustavnog suda BiH i Evropskog suda za ljudska prava (Evropski sud), koje imaju direktne implikacije na predmete koji se vode pred ovim sudom, Apelaciono vijeće nalazi potrebnim iznijeti pregled zaključaka iz relevantnih odluka tih sudova.

446. Naime, Evropski sud je u odluci u predmetu *Maktouf i Darjanović protiv Bosne i Hercegovine*¹⁸, a koja je prethodila donošenju odluka po apelacijama optuženih Trifunovića, te Jakovljevića, Džinića, Radovanovića i Medana i na čijim zaključcima Ustavni sud temelji svoja utvrđenja, kod ocjene da li retroaktivna primjena KZ BiH na

predmete ratnih zločina sama po sebi predstavlja povredu člana 7. Konvencije, u paragrafu 65. iznio stav:

„Na početku, Sud želi podcrtati da njegova zadaća nije da razmotri *in abstracto* da li je retroaktivna primjena Zakona iz 2003. godine na predmete ratnih zločina sama po sebi nekompatibilna sa članom 7. Konvencije. Ovo pitanje se mora ocjenjivati za svaki predmet pojedinačno, uzimajući u obzir konkretne okolnosti svakog predmeta i, posebice da li su domaći sudovi primijenili zakon čije su odredbe najpovoljnije za optuženog (vidi Scopola, koji se citira u gornjem tekstu, § 109).”

447. Dakle, na osnovu ovako iznesenog stava, jasno je vidljivo da je Evropski sud ispitivao povredu člana 7. stav 1. Evropske konvencije, samo u odnosu na okolnosti konkretnog slučaja, posebno naglašavajući da nema mjesta generalizaciji pri procjeni blažeg zakona i pitanja retroaktivnosti. Nadalje, iz pomenute odluke Evropskog suda vidljivo je da se procjena blažeg zakona, u okviru okolnosti tog slučaja, vršila upoređujući minimume zapriječenih kazni, odnosno da se ticala krivičnog djela koje se nije moglo smatrati najtežim oblikom ratnih zločina, pa je tako u paragrafu 69. Odluke navedeno:

„...Sud ističe da je samo za najteže oblike ratnih zločina bila zapriječena smrtna kazna prema Zakonu iz 1976. godine. Kako nijedan od aplikanata nije oglašen krivim za gubitak života, zločini za koje su oni osuđeni očigledno nisu spadali u tu kategoriju. Kao što je već istaknuto u gornjem tekstu, gosp. Maktouf je dobio najnižu moguću kaznu, a gosp. Damjanović kaznu koja tek malo prelazi najniži nivo koji propisuje Zakon iz 2003. godine za ratne zločine. U tim okolnostima, od posebnog je značaja u ovom predmetu ustanoviti koji je zakon bio blaži u pogledu minimalne kazne, a to je bez ikakve sumnje Zakon iz 1976. godine.“

448. Napominjemo da je Sud BiH zauzeo potpuno identičan stav u pogledu primjene zakona u nekoliko predmeta i prije donošenja navedene presude Evropskog suda, kako je to uočeno i navedeno u paragrafu 29. iste¹⁹.

449. Slijedeći praksu Evropskog suda iz ove Presude, Ustavni sud je u predmetu po apelaciji Zorana Damjanovića (Odluka o dopustivosti i meritumu, broj AP 325/08 od 27. septembra 2013. godine) zaključio da se taj predmet, kako u pogledu činjeničnog supstrata, tako i u pogledu pravnog pitanja, ne razlikuje od pomenutog predmeta *Maktouf i Damjanović*, te utvrdio identičnu povredu člana 7. stav 1. Evropske konvencije kao i

¹⁸ Presuda od 18. jula 2013. godine, aplikacije br. 2312/08 i 34179/08

¹⁹ Presuda Suda BiH, broj X-KRŽ-06/299 od 25.03.2009. u predmetu *Kurtović*, Presuda Suda BiH, broj X-KRŽ-09/847 od 14.06. 2011. godine u predmetu *Novalić*; Presuda Suda BiH, broj X-KRŽ-07/330 od 16.06.2011. godine u predmetu *Mihačević*; Presuda Suda BiH, broj S1 1 K 002590 11 Krž4 od 01.02.2012. godine u predmetu *Lalović*, Presuda Suda BiH, broj S1 1 K 005159 11 Kžk od 18.04. 2012. u predmetu *Aškraba*; Presuda Suda BiH, broj S1 1 K 003429 12 Kžk od 28.06. 2012. u predmetu *Osmić*

Evropski sud. Iz navedene odluke jasno proizilazi da se Ustavni sud, kod utvrđivanja koji je zakon blaži za počinioca, rukovodio kriterijumom minimuma kazne, obzirom da su apelanti osuđeni na kazne zatvora u trajanju od 5 (*Maktouf*), kao najnižu moguću kaznu prema KZ BiH (kazna koja se može izreći uz primjenu odredbi o ublažavanju), odnosno 11 godina (*Darrjanović*), kao kaznu malo iznad minimalne kazne od 10 godina prema istom Zakonu.

450. Nasuprot tome, u odlukama po apelaciji optuženih Trifunovića, te Jakovljevića, Džinića, Radovanovića i Medana, Ustavni sud je, pozivajući se na naprijed pomenute odluke, utvrdio da je u konkretnom slučaju potrebno utvrditi koji zakon propisuje blažu maksimalnu kaznu, imajući u vidu kazne dugotrajnog zatvora na koje su optuženi osuđeni ranijom drugostepenom presudom, a koja kazna po svojoj vrsti, jeste kazna propisana za najteže oblike krivičnog djela u KZ BiH, a za koja je, prema zakonu vremena izvršenja (Preuzeti KZ SFRJ), bila propisana smrtna kazna, pa se tako u Odluci Ap-4065/09 u paragrafu 53. navodi „*Ustavni sud ukazuje da iz navedenog proizlazi da je u konkretnom predmetu, za razliku od predmeta Evropskog suda Maktouf i Darrjanović i predmeta Ustavnog suda Darrjanović, kazna zatvora kcja je izrečena apelantima bliža maksimumu propisane kazne. S obzirom na to, Ustavni sud ukazuje da je, za razliku od tih predmetu u kcjima se utvrđivalo kcji je zakon blaži u pogledu minimuma kazne, u konkretnom slučaju potrebno utvrditi kcji je zakon blaži za apelante u pogledu maksimuma propisane kazne.*“ U paragrafu 41. Odluke AP-4100/09 u odnosu na optuženog Trifunovića navedeno je također da „*...s obzirom na visinu izrečene kazne apelantu, potrebno utvrditi kcji je zakon za apelanta blaži u pogledu maksimalne kazne kcja mu se može izreći.*“

451. Naime, drugostepenom presudom optuženi Trifunović Milenko, Jakovljević Slobodan, Džinić Brano, Radovanović Aleksandar i Medan Branislav oglašeni su krivim da su radnjama opisanim u izreci presude, počinili krivično djelo Genocid iz člana 171. u vezi sa članom 31. KZ BiH, a za koje su osuđeni na kaznu dugotrajnog zatvora i to optuženi Trifunović u trajanju od 33 godine, optuženi Džinić i Radovanović u trajanju od 32 godine te optuženi Jakovljević i Medan u trajanju od 28 godina. Evidentno je dakle, da se radi o krivičnom djelu, koje spada među najteže oblike krivičnih djela, koje je dovelo do smrtne posljedice velikog broja ljudi i za koje je KZSFRJ bila zapriječena smrtna kazna. U paragrafu 53. Ustavni sud zaključuje „*...da bi se u konkretnom slučaju za radnje kcje su apelantima stavjene na teret, s obzirom na način izvršenja tog krivičnog djela i njegove posljedice, dakle s obzirom da se radi o najtežem obliku ratnog zločina, postojala mogućnost da im se izrekne najteža kazna kcja je bila propisana samo za najteže oblike ratnih zločina. Stoga je, dakle, postojala mogućnost da se u konkretnom slučaju*

apelantima izrekne najteža kazna.“ Vidljivo je tako, da se radi o potpuno suprotnoj situaciji od one sa kojom se Evropski sud susreo u predmetu *Maktouf i Darrjanović*, a i Ustavni sud u predmetu *Zoran Darrjanović*.

452. Ustavni sud je pri ispitavanju osnovanosti apelacija optuženih, analogno utvrđenju u pomenutim odlukama, ustanovio da je u cilju utvrđenja da li je došlo do povrede člana 7. stav 1. Evropske konvencije, potrebno izvršiti komparaciju zapriječenih maksimuma u KZ SFRJ i KZ BiH, propuštajući pri tome da uzme u obzir sve činjenične i pravne okolnosti konkretnog slučaja, kao i težine nastupjelih posljedica relevantnih za rješavanje ovog pravnog pitanja. Apelaciono vijeće primjećuje da Ustavni sud komparira kaznu zatvora od 20 godina, kao maksimalnu kaznu za predmetno krivično djelo prema KZ SFRJ sa kaznom dugotrajnog zatvora u trajanju od 45 godina, kao maksimalnom kaznom za isto djelo prema KZ BiH, pri čemu, protivno svom ranijem stavu o istom pitanju izostavlja smrtnu kaznu, kao zapriječenu sankciju, prema zakonu koji je važio u vrijeme izvršenja krivičnog djela.

453. Naime, Ustavni sud sada odlukom u predmetu optuženih Jakovljevića i dr., napušta ranije izneseni stav u predmetu *Abduladhim Maktouf*²⁰, te iznosi potpuno novi stav, u odnosu na onaj ranije utvrđen u odnosu na ocjenu blažeg zakona, te navodi da je smrtna kazna eliminisana iz sistema krivičnopravnih sankcija, pa da je stoga, u smislu odredbe člana 38. stav 2. KZ SFRJ (*“za krivična djela za koja je propisana smrtna kazna sud može izreći i zatvor od 20 godina*), u situaciji kada više nije moguće izreći istu, moguće da se *“...izrekne maksimalna zatvorska kazna u trajanju od 20 godina (koja se prema odredbama tog zakona dosuđivala kao zamjena za smrtnu kaznu) ili zatvorska kazna u trajanju od 15 godina (koju taj zakon predviđa kao maksimalnu zatvorsku kaznu)“*.

²⁰ Predmet *Abduladhim Maktouf*, Odluka Ustavnog suda BiH o dopustivosti i meritumu, broj AP 1785/06 od 30.03.2007. godine, para 68. *„U praksi, ni u jednoj državi bivše Jugoslavije u zakonodavstvu nije postojala mogućnost izricanja doživotnog zatvora niti dugotrajnih zatvorskih kazni, a što je Međunarodni krivični sud za zločine na području bivše Jugoslavije često činio (slučaj Krstić, Galić itd.). Istovremeno, concept KZ SFRJ je bio takav da nije predviđao postojanje dugotrajnog niti doživotnog zatvora nego je za najteža krivična djela propisivao smrtnu kaznu, a za lakše oblike maksimalne zatvorske kazne do 15 godina zatvora. Dakle, jasno je da se ne može odvojiti jedna sankcija od cjelokupnosti cijela koji se želio postići kaznenom politikom u vrijeme važenja tog zakona“*. i 69. *„U vezi s tim, Ustavni sud smatra da nije moguće jednostavno «odstraniti» jednu sankciju i primijeniti druge, blaže sankcije i time praktično ostaviti neadekvatno sankcionirana najteža krivična djela“*.

454. U prilog zaključka da je smrtna kazna eliminisana iz sistema krivičnih sankcija navodi se da je stupanjem na snagu Ustava Bosne i Hercegovine (14.12.1995. godine) stupio na snagu i Protokol broj 6. uz EKLJP, te da je 3. maja 2002. godine na nivou Vijeća Evrope usvojen Protokol broj 13 uz Evropsku konvenciju o ukidanju smrtne kazne u svim okolnostima, koji je BiH ratificirala 1. novembra 2003. godine, što dovodi do zaključka da u toku 2008. godine u vrijeme donošenja osporenih odluka, nije postojala mogućnost da apelantu bude izrečena smrtna kazna za predmetno krivično djelo.

455. Za ovo Vijeće, ovakva argumentacija je potpuno nejasna, naime, ne zna se na čemu se temelji ovakav zaključak, pa prema tome, i sama procjena kvaliteta obrazloženosti se ne može izvršiti. Ustav BiH (Aneks IV Dejtonskog mirovnog sporazuma), nema odredbu o smrtnoj kazni, član 2. Protokola 6 uz Evropsku konvenciju, koja je sastavni dio Ustava, ostavlja mogućnost propisivanja smrtne kazne za najteža djela učinjena u ratu, pri čemu Ustavni sud ne daje argumentaciju kako se primjena ove odredbe Protokola odražava na postojeće krivično zakonodavstvo u momentu donošenja Ustava, a pozivanje na Protokol 13 uz Evropsku konvenciju, koja je jedini dokument na međunarodnom nivou koji ukida smrtnu kaznu u svim okolnostima, u konkretnom, nije od uticaja, obzirom da je ista donesena 3. maja 2002. godine, a ratificirana u BiH 1.11.2003. godine, znatno kasnije u odnosu na uklanjanje smrtne kazne iz krivičnog zakonodavstva u BiH (1998. godine u Federaciji BiH, a 2000. godine u Republici Srpskoj). Zaključak da se u 2008. godini nije mogla izreći smrtna kazna, bio bi relevantan samo u okolnostima da je ista i izrečena, što u konkretnoj sudskoj presudi nije slučaj.

456. Pored toga, Apelaciono vijeće smatra uputnim, u situaciji kada se značajno mijenja sudska praksa o važnom pravnom pitanju, kako je to ovakvim stavom učinio Ustavni sud, pozvati se na zaključak kako je to i sam Ustavni sud učinio u svojoj odluci u predmetu *Luca Tokalić i dr.* br. AP 1123/11 od 22. marta 2013. godine (para 115.):

„Ustavni sud ponavlja da izmjena sudske prakse i različito odlučenje suda u okolnostima koje su činjenično i pravno slične ili iste ne mora kao rezultat imati i povredu pravne sigurnosti. Međutim, izostanak obrazloženja o tome zašto su okolnosti konkretnog slučaja različite u odnosu na sve ranije slučajeve u kojim je primjenjivan stav o važnom pravnom pitanju, a koji bi trebalo da bude primjenjivan u sličnim budućim situacijama, zbog nepostojanja mehanizma putem kojeg bi to bilo preispitano, kao rezultat može imati pravnu nesigurnost i narušiti povjerenje javnosti u pravosuđe, što je suprotno principu vladavine prava.“

457. Apelaciono vijeće smatra da se pitanje retroaktivnosti i primjene blažeg zakona mora rješavati u svakom konkretnom slučaju, bez primjene generalizacije i principa automatizma²¹, kako je i konstatovano u paragrafu 69. Odluke Evropskog suda u predmetu *Maktouf i Darđanović*, koja implicira zaključak da kod najtežih oblika ratnih zločina, treba primjeniti KZ BiH, kao zakon koji je blaži za učinioca i koji osigurava adekvatno kažnjavanje počinitelaca najtežih krivičnih djela protiv međunarodnog humanitarnog prava, što predstavlja i obavezu države Bosne i Hercegovine iz Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida.

458. Nakon iscrpne analize, Apelaciono vijeće je zaključilo da je Ustavni sud ovakvom odlukom zauzeo stav u pogledu primjene blažeg zakona *in abstracto*, te suspendovao sve druge kriterije za ocjenu blažeg zakona, suprotno Presudi Evropskog suda na koju se poziva, na način da je, na ova krivična djela jedino moguće primjeniti „međuzakon“, Preuzeti KZ SFRJ, bez smrtne kazne, što također predstavlja retroaktivnu primjenu zakona, kojeg je Ustavni sud uspostavio kao postojeći zakon i ujedno i najblaži.

Nadalje, u konkretnom slučaju i zakon koji je bio na snazi u vrijeme izvršenja djela (KZ SFRJ), jednako kao i zakon koji je trenutno na snazi (KZ BiH), propisuju krivičnopravne radnje za koje su optuženi oglašeni krivim kao krivično djelo genocida. Stoga, jasno je da postoje zakonski uvjeti za vođenje krivičnog postupka protiv počinioca za krivično djelo genocid i njegovo kažnjavanje, imajući u vidu da radnje koje su optuženi poduzeli predstavljaju krivično djelo, kako prema zakonu koji je ranije bio na snazi, odnosno zakonu vremena izvršenja krivičnog djela, tako i prema zakonu koji je trenutno na snazi, dakle zakonu po vremenu suđenja.

459. Nije sporno da je krivično djelo genocid za koje su optuženi i oglašeni krivim, kao krivično djelo propisano i KZ SFRJ (član 141. Preuzetog KZ SFRJ) i KZ BiH (član 171. KZ BiH).

460. Odredba iz člana 141. Preuzetog KZ SFRJ glasi:

„Ko u najmeri da potpuno ili djelimično uništi neku nacionalnu, etničku, rasnu ili vjersku grupu naredi da se vrše ubistva ili teške povrede tijela ili narušavanje

²¹ „Osnovno polazište je da se pitanje izbora povoljnijeg zakona ne rješava *in abstracto*, već *in concreto*, tj. ne uopštenim upoređivanjem starog i novog ili novih krivičnih zakona, već njihovim upoređivanjem u odnosu na dati, konkretni slučaj.“V. Grupa autora: Komenatri krivičnih/kaznenih zakona u Bosni i Hercegovini, Knjiga I, Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, 2005, str. 66.

fizičkog ili duševnog zdravlja članova grupe ili prinudno raseljavanje stanovništva, ili da se grupa stavi u takve životne uslove koji dovode do potpunog ili djelimičnog istrebljenja grupe, ili da se primjene mjere kojim se sprečava rađanje između pripadnika grupe, ili da se vrši prinudno preseljavanje djece u drugu grupu, ili ko u istoj nameri izvrši neko od navedenih dela, kazniće se zatvorom najmanje pet godina ili smrtnom kaznom.“.

461. Član 171. KZ BiH glasi:

Ko u cilju da potpuno ili djelimično istrijebi nacionalnu, etničku, rasnu ili vjersku skupinu ljudi naredi učinjenje ili učini koje od ovih djela:

- (1) ubijanje pripadnika skupine ljudi;
- (2) nanošenje teške tjelesne ozljede ili duševne povrede pripadnicima skupine ljudi;
- (3) smišljeno nametanje skupini ljudi ili zajednici takvih životnih uvjeta koji bi mogli posljediti njenim potpunim ili djelomičnim istrebljenjem;
- (4) uvođenje mjera kojima je cilj sprječavanje rađanja unutar skupine ljudi;
- (5) prisilno preseljenje djece iz te u drugu skupinu ljudi,
- (6) kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

462. Nadalje, ubijanje pripadnika skupine ljudi, kao radnja izvršenja krivičnog djela genocid za koju su optuženi Trifunović Milenko, Jakovljević Slobodan, Džinić Brano, Radovanović Aleksandar i Medan Branislav oglašeni krivim, predstavlja radnju izvršenja krivičnog djela genocid i po jednom i po drugom krivičnom zakonu. Iz navedenog proizilazi da su Preuzeti KZ SFRJ i KZ BiH na isti način definisali krivično djelo genocida, te je pri procjeni koji je zakon blaži za učinioca bilo potrebno analizirati zapriječenu kaznu prema Odluci Ustavnog suda, na način kako je to već prethodno učinjeno.

463. Nadalje, Apelaciono vijeće, smatra da je prvostepeni sud iz pravilno utvrđenog činjeničnog stanja izveo pogrešan pravni zaključak da su optuženi pri izvršenju djela imali genocidnu namjeru, što je rezultiralo i pogrešnom pravnom ocjenom oblika učešća optuženih u izvršenju djela.

464. Naime, u prvostepenoj se presudi na strani 140. navodi da:

“Osnovno krivično djelo ubistva koje su počinili sva petorica optuženih kao saučinioci predstavlja dokazni materijal iz kojeg se može bez sumnje donijeti zaključak o genocidnoj namjeri optuženih kada se posmatra u svjetlu njihove uloge u širem kontekstu događaja u Srebrenici, i činjenice da su oni u osnovi znali za genocidni plan”.

465. Prvostepeni je sud tako cijeneći postojanje genocidne namjere kod optuženih u obzir uzeo broj žrtava, korištenje pogrđnih riječi prema članovima ciljane grupe,

sistematsko i plansko ubijanje; oružje koje se koristilo i obim tjelesnih povreda; sistematičan način planiranja; žrtve kao predmet napada bez obzira na starost; napad na preživjele te način izvršenja i prirodu učešća počinilaca. Na osnovu iznesenog prvostepeno je vijeće zaključilo:

U ovom predmetu, vijeće je razmotrilo dokaze za djela glavnih počinilaca (Dio VI.C u prethodnom tekstu) i analiziralo te dokaze zajedno sa opštim kontekstom u kojem su se ta djela desila (Dio V u prethodnom tekstu) kao sa i sviješću počinilaca o tom kontekstu. (Dio VI.A i B u prethodnom tekstu).²²

466. Na osnovu te analize, prvostepeno vijeće, isključujući svaku razumnu sumnju, zaključuje da su ubistvo većine od više od 1.000 Bošnjaka u skladištu Kravica optuženi počinili sa ciljem istrebljenja Bošnjaka kao zaštićene grupe, u cjelosti ili djelimično.

467. Međutim, imajući u vidu izvedene dokaze i činjenična utvrđenja prvostepenog suda, Apelaciono vijeće smatra da niti jedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao donijeti zaključak da su optuženi Trifunović, Džinić, Radovanović, Jakovljević i Medan imali genocidnu namjeru, odnosno namjeru da u potpunosti ili djelimično istrijebe zaštićenu grupu.

468. Naime, prema ocjeni Apelacionog vijeća, prvostepeni je sud izveo sve raspoložive potrebne dokaze, te utvrdio sve relevantne činjenice vezane za postojanje bitnih elemenata krivičnog djela genocid. Kako je već ranije obrazloženo, Apelaciono vijeće smatra da prvostepeno vijeće nije pogrešno niti nepotpuno utvrdilo činjenično stanje, te je žalbene prigovore kojima se ukazuje suprotno i odbilo. U ovom dijelu presude, Vijeće se stoga neće baviti činjeničnim stanjem, već će na osnovu utvrđenog činjeničnog stanja pravilno pravno kvalifikovati oblik učešća svakog optuženog u izvršenju predmetnog krivičnog djela.

469. Optuženi Trifunović Milenko, Džinić Brano, Radovanović Aleksandar, Jakovljević Slobodan i Medan Branislav prvostepenom presudom su oglašeni krivim da su skupa sa Mitrović Petrom učestvovali u ubistvima u skladištu Kravica,

²² U skladu sa ovom analizom vidjeti presudu pretresnog vijeća u predmetu *Akayesu*; presuda pretresnog vijeća u predmetu *Ndindabahizi*; presuda pretresnog vijeća u predmetu *Cyangugu*.

pri čemu je njihova aktivnost, prema ocjeni prvostepenog suda, činila odlučujući doprinos u učinjenju krivičnog djela, zbog čega ih je oglasila krivim kao saučiniocima/saizvršiocima prema članu 171. tačka a) u vezi sa članom 29. i 180. stav 1. KZ BiH. Konkretna radnja koje su preduzeli optuženi, opisane su u izreci prvostepene presude:

I Trifunović Milenko, u svojstvu komandira Trećeg voda "Skelani" u sastavu Drugog odreda Specijalne policije Šekovići, kojim je vodom komandovao, Radovanović Aleksandar, Jakovljević Slobodan, Medan Branislav, kao specijalci – policajci u sastavu istog voda, Džinić Brano, kao specijalac – policajac u Drugom odreda Specijalne policije Šekovići u periodu od 10.07. do 19.07.1995. godine, u kom su Vojska Republike Srpske i Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske preduzimali širok i sistematičan napad na pripadnike bošnjačkog naroda Zaštićene zone UN Srebrenica, sa planom da djelimično istrijebe skupinu bošnjačkog naroda, tako da žene i djecu protjeraju iz Zaštićene zone, a organizovano i sistematski zarobe, po prijekom postupku strijeljanjem pogube muškarce Bošnjake, znajući za taj plan s ciljem da djelimično istrijebe skupinu Bošnjačkog naroda, dana 12. i 13. jula 1995. godine raspoređeni duž ceste Bratunac-Milići na dijelu između sela Kravica i Sandići, opština Bratunac, preduzeli slijedeće radnje:

c) Dana 13.07 osiguravali cestu i učestvovali u hvatanju i zarobljavanju više hiljada Bošnjaka iz kolone (koji su pokušavali da pobjegnu na teritoriju pod kontrolom Armije BiH), a Trifunović ih je ohrabrivao da se predaju;

d) Istog dana izvršavali su sigurnosne dužnosti na i oko livade u Sandićima, opština Bratunac, na kojoj su zadržavali najmanje jednu hiljadu zarobljenih muškaraca,

e) Istog dana, u koloni su sproveli zarobljene Bošnjake muškarce u skladište Zemljoradničke zadruge Kravica, koji su zajedno sa drugim zarobljenim Bošnjacima muškarcima doveženim autobusom u skladište, a kojih je sveukupno bilo više od jedne hiljade, zatvorili u skladište Zadruga i ubili većinu u ranim večernjim satima, tako što su optuženi Trifunović Milenko i Radovanović Aleksandar skupa sa Petrom Mitrovićem pucali iz automatskih pušaka u zarobljenike, a Džinić Brano baca na njih ručne bombe, a optuženi Jakovljević Slobodan, Medan Branislav i Mitrović Petar (nakon što je ispalio hice), bili su sa stražnje strane skladišta i čuvajući stražu spriječavali bjekstvo zarobljenih kroz prozore.

470. Zaključak prvostepenog suda da su optuženi djelovali prema licima koja spadaju u zaštićenu grupu je, također, utvrđen u prvostepenoj presudi, dok žalbe, kako je to obrazloženo u dijelu koji se odnosi na utvrđeno činjenično stanje, ovaj zaključak nisu uspjele dovesti u pitanje.

471. Za postojanje krivičnog djela genocid neophodno je utvrditi još i umišljaj optuženih, te njihovu svijest i odnos prema genocidnom planu (optuženi mora imati genocidnu namjeru). Prvostepeni je sud zaključio, ne samo da su optuženi znali za

postojanje genocidnog plana da se potpuno ili djelimično uništi zaštićena grupa muškaraca Bošnjaka i da su sa umišljajem učestvovali u njihovom ubistvu, već da su i sami dijelili tu genocidnu namjeru.

472. Apelaciono vijeće smatra da je zaključak o postojanju namjere, odnosno umišljaja optuženih da ubiju pripadnike zaštićene grupe jedini razuman zaključak koji proizilazi iz svih dokaza provedenih na tu okolnost. Jednako tako, iz izvedenih dokaza proizilazi i zaključak da su optuženi znali za postojanje genocidnog plana koji je kasnije i izvršen.

473. Međutim, zaključak prvostepenog suda o tome da su optuženi, pored znanja za genocidni plan i namjere da ubiju pripadnike zaštićene grupe, imali i posebnu namjeru da u potpunosti ili djelimično istrijebe nacionalnu, etničku, rasnu ili vjersku skupinu ljudi, prema ocjeni ovog Vijeća, ne proizilazi na nesumnjiv način iz utvrđenog činjeničnog stanja.

474. Naime, postojanje specifične namjere da se potpuno ili djelimično uništi zaštićena grupa muškaraca Bošnjaka, prema zaključcima prvostepenog vijeća proizilazi iz više posrednih dokaza. Tako se u presudi navodi da je u skladištu Kravica pogubljeno više od 1000 ljudi, te da su optuženi uzeli učešće u tim ubistvima, da su znali da su ljudi na koje pucaju Bošnjaci koji su živjeli u zaštićenoj zoni Srebrenica, te da su lica koja su pucala za vrijeme pogubljenja sa zarobljenicima razmjenjivala psovke i uvrede na etničkoj i vjerskoj osnovi. U prvostepenoj presudi se dalje ističe (str. 141):

“Ubijanje je obavljeno planski. Trojica optuženih su dobili zadatak da drže stražu iza skladišta da spriječe žrtve da pobjegnu kroz otvore prozora na stražnjem zidu. Drugim optuženima, zajedno sa drugim pripadnicima odreda koji su dopratili kolonu do skladišta, naređeno je da formiraju polukrug ispred skladišta. Desna strana skladišta, gdje je kolona uvedena i koja nije bila obezbjeđena, bila je strana u koju su prvo pucali; dok je lijeva strana, koja je bila obezbjeđena bila na meti nakon toga, nakon što su optuženi “završili” sa prvom. Između masakra na desnoj i masakra na lijevoj strani optuženi su napravili pauzu. Način na koji su pucali također je bio organizovan. U prvoj prostoriji, vatru je prvi otvorio vojnik na mitraljezu M84, pucajući sa strane ulaznog otvora. Nakon njega su otvorili unakrsnu vatru drugi vojnici sa obje strane otvora unutar i preko prostorije gdje su bili ljudi koji su umirali. Vojnici koji su pucali smjenjivali su se na ulazima u prostorije kako bi ponovo napunili oružje. Za punjenje okvira iz dodatnih zaliha

municije koje su bile na licu mjesta bila je zadužena jedna osoba.²³ Po završetku pucnjave, optuženi Džinić i bar još jedan čovjek bacali su ručne bombe u prostoriju punu mrtvih ljudi i ljudi na samrti. Ručne bombe su bile uzete iz dvije kutije koje su donesene na to mjesto. Nakon pauze tokom koje su se odmarali, optuženi su nastavili ubijanje i otvorili vatru na Bošnjake koji su bili zatvoreni na lijevoj strani skladišta, po istom redoslijedu i na isti način. Sve ovo vrijeme trojica optuženih su bili na stražnjem dijelu skladišta osiguravajući i dalje da nijedan zarobljenik ne izbjegne smrt. Zadatak je izvršen na proračunat i temeljit način. Optuženi su ostali u skladištu dok nisu službeno oslobođeni dužnosti i zamijenjeni drugom jedinicom koja je poslana u tu svrhu.”

475. Osim navedenog prvostepeno je vijeće posebno izdvojilo i činjenicu da je na zarobljene nenaoružane ljude nagomilane u dvije prostorije pucano iz mitraljeza M84 koji je bio postavljen na sto sa strane ulaza, te iz automatskih pušaka koje su po potrebi ponovo punjene, a da su korištene i ručne bombe koje su, osim smrtonosnih ozljeda, prouzrokovale i zvučne eksplozije koje su se mogle čuti i na udaljenosti od kilometara. Prvostepeno vijeće tako zaključuje (str. 144-145) da:

“Iz načina i prirode njihovog učešća, očigledno je da su optuženi jednostavno namjeravali da ubiju žrtve; oni su namjeravali da ih istrijebe. Djela u kojima su optuženi učestvovali u trajanju od sat i po najdestruktivnija su fizička djela koja se mogu zamisliti, počinjena i doživljena iz neposredne blizine sa prizorima i zadahom pokolja i zvucima umiranja. Trifunović i Radovanović su stajali na ulazu prostorija i praznili jedan okvir za drugim u osakaćena tijela ljudi koji su umirali na gomili na podu. Mitrović, Jakovljević i Medan su stajali na svojim položajima u blizini otvorenih prozora na drugoj strani prostorija posmatrajući pokolj, sa puškama spremnim da spriječe svaki pokušaj žrtava da pobjegnu. Džinić je bacao ručne bombe jednu za drugom iz neposredne blizine na masu ljudskih bića koja umiru. Svi su ustrajali u svom zadatku ukupno oko sat i po, na sistematičan i planski način, a čak su i napravili pauzu nakon prve prostorije, prije nego su sve počeli ponovo kako bi pobili i ljude u drugoj prostoriji.”

476. Ustrajavati u uništenju ovih razmjera tako dugi vremenski period pokazuje riješenost za uništavanje života kakva se rijetko viđa.

477. Apelaciono vijeće, međutim, smatra da sve gore navedene činjenice i okolnosti ukazuju na to da je zaista postojao genocidni plan da se potpuno ili djelimično istrijebi skupina bošnjačkog naroda, te da su optuženi bili upoznati sa postojanjem navedenog plana. Međutim, iz dokaza koji su izvedeni na okolnosti njihovog stanja svijesti i psihičkog odnosa prema djelu, Apelaciono vijeće smatra da iz izvedenih dokaza nije moguće, isključujući svaku razumnu sumnju zaključiti da

²³ Svjedok S4;

su optuženi dijelili posebnu namjeru da se potpuno ili djelimično istrijebi zaštićena grupa Bošnjaka.

478. Kako se to u pobijanoj presudi ispravno zaključuje, optuženi su za postojanje genocidnog plana znali i prije 13. jula 1995. godine. Ovakav zaključak je prema ocjeni Apelacionog vijeća valjano potkrijepljen navodima svjedoka S4, te konkretnim saznanjima koje su optuženi prikupili u toku 12. i 13.07.1995. godine, odnosno po dolasku na područje Srebrenice.

479. Apelaciono vijeće smatra ispravnim i zaključak prvostepenog suda da su optuženi bili svjesni da je njihov odred bio uključen u drugu fazu zadatka "oslobađanja Srebrenice" što nije podrazumijevalo vojni napad na zaštićenu zonu, jer je ista već bila "pala". Jasnu ideju o tome šta će dalje biti njihov zadatak optuženi su mogli uvidjeti već 12. jula 1995. godine kada su na očigled svih prisutnih, neki od pripadnika Odreda "čistili teren", odnosno premještali i dovodili preostali narod u Potočare. Nadalje, optuženi su mogli jasno vidjeti brojne autobuse i kamione u koje su ukrcani žene, djeca i starci bošnjačke nacionalnosti (ali ne i muškarci), a svjedok S4 je u svome iskazu potvrdio da su u vodu međusobno razgovarali o tome kako će preostali muškarci vjerovatno biti pobijeni. Sve navedene činjenice prvostepeni je sud utvrdio isključujući svaku razumnu sumnju, uključujući i sljedeće okolnosti (str. 136-137):

Dana 13. jula došlo je do predaje "ogromnog" broja Bošnjaka. U skladu sa naređenjima od prethodnog dana, pripadnici 2. odreda, uključujući i pripadnike voda Skelani, pretresali su zatvorenike koji su se predavali, uzimajući njihove dragocjenosti i novac; a zarobljenike su prisiljavali da odlože lične stvari i dokumente. Gomile odloženih stvari i dokumenata ostale su pored puta i vide se na video snimku koji je tada snimljen, a mogli su ih vidjeti i svi oni koji su tada bili u tom području, a čak ih je nakon nekoliko mjeseci pronašao i Jean Rene Ruez kad je pregledao livadu u Sandićima 1996. godine. Stanje Bošnjaka koji su se predavali bilo je "šokantno", prema riječima Stevanovića. To su bili ranjeni muškarci pocijepane odjeće svih uzrasta, kao i dječaci uzrasta 7. razreda koji su se predavali duž puta i koji su dovedeni na livadu. Posljedice zasjeda i granatiranja su bile vidljive na povredama koje su mnogi od njih zadobili. Dvije su činjenice značajne u procjeni shvatanja optuženih u ovom momentu: 1) stanje muškaraca i dječaka koji su se predavali potvrđuje da oni nisu predstavljali vojnu prijetnju i da u svakom slučaju nisu bili borci kada su se predali, 2) informacija o "ogromnom" broj Bošnjaka koji su se predavali a koji se predviđao dan prije bila je tačna, ali i dalje nije bila obezbijeđena hrana, higijenske potrepštine, voda za piće, medicinska pomoć za ranjene ili sklonište od jake vrućine.

480. S obzirom na navedeno i Apelaciono vijeće smatra da je zaključak prvostepenog suda da su optuženi znali da će zarobljeni muškarci Bošnjaci biti pobijeni, jedini razuman zaključak do kojeg je mogao doći jedan objektivan presuditelj o činjenicama.

481. Međutim, znanje optuženih za genocidni plan i za genocidnu namjeru drugog nije dovoljno da bi se isti oglasili krivim za krivično djelo genocid. Donošenje osuđujuće presude za ovaj najteži zločin protiv cijelog čovječanstva, zahtijeva dokaz da su optuženi i sami dijelili genocidnu namjeru, a ne da su samo znali za takvu namjeru drugih.

482. Ispravno je prvostepeno vijeće postavilo standard dokazivanja ove posebne namjere kada je navelo da može biti teško utvrditi eksplicitne manifestacije genocidne namjere kod izvršilaca, ali da se genocidna namjera, isključujući svaku razumnju sumnju, može utvrditi na osnovu činjeničnih okolnosti djela izvršioca.

483. U ovom konkretnom slučaju, optuženi su bili svjesni genocidnog plana kao i činjenice da je isti osmislio neko drugi. Optuženi su kao pripadnici 3. voda „Skelani“, odnosno Drugog odreda Specijalne policije Šekovići (optuženi Džinić), postupali prema uputama svojih nadređenih, te poduzeli radnje kojima su doprinijeli ostvarenju krivičnog djela, i u tome su postupali sa direktnim umišljajem. Međutim, s obzirom na utvrđeno činjenično stanje, isključujući svaku razumnu sumnju, moguće je jedino zaključiti da su optuženi postupali sa umišljajem da liše života, odnosno da značajno doprinesu lišenju života zarobljenih Bošnjaka.

484. Nasuprot tome, okolnosti i činjenice koje je prvostepeni sud analizirao u odjeljku C. Tačke 1. do 9. ne dovode isključujući svaku razumnu sumnju do zaključka da su isti dijelili i genocidnu namjeru. Optuženi su, istina, učestvovali u ubistvima koja su izvršena na izuzetno okrutan i nehuman način, te su istrajali u obavljanju započetog zadatka poštujući unaprijed utvrđeni raspored poslova (ko je čuvao stražu, ko je pucao, kojim redoslijedom, ko je donosio punjenja...). Međutim, njihova posvećenost izvršenju povjerenog posla, broj i dob žrtava, naoružanje koje je korišteno, pa čak i pogrдне riječi ukazuju prije na zaključak da su optuženi veoma revnosno izvršavali svoj zadatak, ali ih ne mogu staviti u istu ravan sa onima

koji su protivpravne radnje poduzimali upravo sa ciljem potpunog ili djelimičnog istrebljenja zaštićene grupe.

485. Iz iskaza svjedoka S4 proizilazi da su vojnici još u Srednjem nagovještavali razlog zbog kojeg su premješteni u Bratunac. Ovaj svjedok je u svome iskazu rekao da su i po dolasku u Bratunac i prilikom pretresa terena shvatili da će njihov zadatak biti „muškarce pobiti, nejač odvojiti“. Prema iskazu ovog svjedoka neki od pripadnika istog voda su se još u Srednjem bunili što će biti premješteni u Bratunac. Svjedok je i sam pomišljao da pobjegne, a kao razlog negodovanja istakao je činjenicu da nisu htjeli da se susreću sa ljudima koje poznaju, jer su pretpostavljali da će biti ubijanja.

486. I svjedok S4 i Mitrović u svojoj izjavi saglasno potvrđuju da je u večernjim satima toga dana, došlo do smjene, odnosno da je njihov vod zamijenjen, prema navodima Mitrovića, dobrovoljcima iz Srbije. Ova je činjenica važna iz razloga što je u postupku utvrđeno da su ubijanja zatvorenih Bošnjaka u hangaru vršena cijelu noć, što znači da su optuženi učestvovali samo u prvom dijelu egzekucije (u trajanju od sat i po), nakon čega su ubijanje preostalih preživjelih nastavila druga lica. Nadalje, svjedok S4 je također izjavio da je njihov komandir Trifunović, prije nego su povučeni sa pomenute lokacije, rekao da je strašno što se desilo, da je mnogo ljudi izginulo i da će oni na kraju krajeva zbog toga „zaglaviti“. Svjedok potvrđuje i da je prisustvovao na sahrani Dragičević Krste, kao i na ručku poslije nje, te navodi da se među učesnicima ovog događaja pričalo da je žalosno to što se desilo, da se nije trebalo desiti, te da neko za to mora odgovarati.

487. Navedene činjenice su, prema ocjeni ovog Vijeća, bitne prilikom utvrđivanja (ne)postojanja genocidne namjere kod optuženih. Naime, u nedostatku eksplicitnih dokaza koji bi nedvosmisleno potvrdili postojanje genocidne namjere kod optuženih, Vijeće je svoj zaključak o njoj moralo izvesti iz ovakvih, posrednih, dokaza. Pri tome je neophodno imati u vidu jedno od osnovnih načela krivičnog postupka – načelo *in dubio pro reo*, prema kojem sumnju u pogledu postojanja činjenica koje čine obilježja krivičnog djela ili o kojim ovisi primjena neke odredbe krivičnog zakonodavstva, sud rješava na način koji je povoljniji za optuženog.

488. Apelaciono vijeće je stava da gore navedene činjenice (negodovanje prilikom povlačenja u Bratunac, izražavanje zabrinutosti zbog onoga što je i kako urađeno) dovode u sumnju zaključak prvostepenog vijeća o postojanju genocidne namjere kod optuženih.

489. Dosadašnja se praksa sudova u BiH nije bavila krivičnim djelom genocida, pa je Apelaciono vijeće u pogledu ovog posebnog elementa krivičnog djela konsultovalo praksu MKSJ, budući da je taj Tribunal u nekoliko predmeta sudio za isto krivično djelo. Ovo se posebno odnosi na presudu žalbenog vijeća MKSJ u predmetu protiv Radislava Krstića (presuda broj IT-98-33-1 od 19.04.2004. godine), koji je, između ostaloga, suđen za isti događaj, a u vrijeme izvršenja djela bio je general – major u VRS i komandant Drinskog korpusa.

490. Prema utvrđenjima MKSJ, svi zločini koji su uslijedili nakon pada Srebrenice odigrali su se u zoni odgovornosti Drinskog korpusa.(par 135) General Krstić je znao za genocidnu namjeru nekih članova Glavnog štaba VRS, te je znao da Glavni štab ne raspolaže sa dovoljno sopstvenih sredstava za izvršenje pogubljenja i da bez korištenja sredstava Drinskog korpusa Glavni štab ne bi mogao da provede svoj genocidni plan (par 137).

491. Međutim, i ovo Apelaciono vijeće dolazi do istih zaključaka kao što je i žalbeno vijeće u predmetu Krstić, a koji se prvenstveno odražavaju u sljedećem:

“129. Budući da su potčinjene brigade i dalje dejsstvovale pod komandom Drinskog korpusa, Pretresno vijeće je zaključilo da je sama komanda, uključujući i Radislava Krstića kao komandanta, morala od 14. jula 1995. znati za njihovo učešće u pogubljenjima. Pretresno vijeće je konstatiralo da je Krstić znao da se ljudstvo i sredstva Drinskog korpusa koriste kao ispomoć u tim pogubljenjima, a ipak nije preduzeo mjere da kazni potčinjene zbog tog učešća. Pretresno vijeće je zaključilo da “nema nikakve sumnje da je, od trenutka kad je doznao za rasprostranjena i sistematska ubistva i očito se uključio u njihovo počinjenje, dijelio genocidnu namjeru da se ti muškarci ubiju. To se ne može poreći ako se uzme u obzir njegovo obaviješteno učestvovanje u pogubljenjima u vidu korišćenja sredstava Drinskog korpusa.” Pretresno vijeće je zaključak o genocidnoj namjeri optuženog izvelo iz toga što je znao za pogubljenja i iz toga što je znao da se ljudstvo i sredstva pod njegovom komandom koriste kao ispomoć u tim pogubljenjima. **Međutim, znanje Radislava Krstića nije samo po sebi dovoljno da bude osnova za daljnji zaključak o njegovoj genocidnoj namjeri.**

Nadalje, na žalbenom pretresu optužba je istakla - kao dokaz za Krstićevu genocidnu namjeru - konstatacije Pretresnog vijeća o tome da su ga čuli kako

koristi pogrdne izraze u vezi s bosanskim Muslimanima. Pretresno vijeće je prihvatilo da je "taj tip emocionalno nabijenog izražavanja rasprostranjen među vojskom za vrijeme rata." **Žalbeno vijeće se slaže s tom ocjenom i smatra da se činjenici da je Krstić koristio pogrdne izraze ne može pridati nikakvo značenje prilikom utvrđivanja njegove genocidne namjere."**

492. Citirani stavovi Žalbenog vijeća MKSJ, iako nisu obavezujući za ovaj sud, veoma su važni prilikom donošenja odluke u ovom predmetu prvenstveno zbog činjenice da se radi o primjeni standarda međunarodnog prava od strane tribunala koji u tome ima bogato iskustvo i veliki autoritet, ali i zbog činjenice da se radi o odgovornosti koja obuhvata isti događaj iz perspektive osobe koja je bila visokopozicionirana u lancu komandovanja. Ne isključujući mogućnost da i „obični vojnici,“ mogu počinuti genocid i dijeliti genocidnu namjeru, ovo Vijeće u konkretnom slučaju smatra da iz izvedenih dokaza nije moguće sa sigurnošću utvrditi da su optuženi Trifunović, Džinić, Radovanović, Jakovljević i Medan, kroz postupke koje su poduzeli, dijelili genocidnu namjeru nekih članova Glavnog štaba. Njihovo znanje za plan i učešće u izvršenju istog još uvijek ne potvrđuju da su i dijelili genocidnu namjeru. Kako je naprijed već i rečeno, ni korištenje pogrdnih riječi prilikom izvršenja krivičnog djela ne mora nužno biti činjenica koja može dovesti do zaključka da optuženi dijele jednu tako složenu i ozbiljnu zločinačku namjeru.

493. Genocid je jedan od najtežih zločina poznatih čovječanstvu, a krivica za njegovo izvršenje se može utvrditi jedino ako je namjera da se isti izvrši nedvosmisleno utvrđena.

494. Ovo Vijeće smatra da iz izvedenih dokaza i utvrđenog činjeničnog stanja, takvu namjeru na strani optuženih nije bilo moguće utvrditi isključujući svaku razumnu sumnju.

495. Upravo zbog toga, Vijeće je u obavezi da donese odluku koja je povoljnija za optužene, odnosno da zaključi da takve namjere kod optuženih nije bilo.

496. Ono što preostaje da se utvrdi je oblik učešća optuženih Trifunovića, Džinića, Radovanovića, Jakovljevića i Medana, s obzirom na činjenice koje su utvrđene isključujući svaku razumnu sumnju.

497. Imajući u vidu sve gore navedeno, Apelaciono vijeće smatra da su optuženi u izvršenju predmetnog krivičnog djela učestvovali kao pomagači, a ne kao saizvršioc, kako je to prvostepenom presudom pogrešno kvalifikovano.

498. Naime, pomaganje je definisano članom 24. KZ SFRJ, koji glasi:

(1) Ko drugome sa umišljajem pomogne u izvršenju krivičnog djela kazniće se kao da ga je sam učinio, a može se i blaže kazniti.

(2) Kao pomaganje u izvršenju krivičnog djela smatra se naročito: davanje savjeta ili uputstava kako da se izvrši krivično djelo, stavljanje učiniocu na raspolaganje sredstava za izvršenje krivičnog djela, kao i unaprijed obećano prikriivanje krivičnog djela, učinioca, sredstava kojim je krivično djelo izvršeno, tragova krivičnog djela ili predmeta pribavljenih krivičnim djelom.

499. Pomaganje kao oblik saučesništva predstavlja umišljajno podupiranje tuđeg krivičnog djela, odnosno obuhvata radnje kojima se omogućava izvršenje krivičnog djela koje čini drugo lice.

500. Krivično djelo genocid je po svojoj prirodi specifično zbog dodatnog subjektivnog elementa koji mora biti ispunjen – genocidne namjere, pa se i radnje (1) ubijanje pripadnika skupine ljudi; (2) nanošenje teške tjelesne ozljede ili duševne povrede pripadnicima skupine ljudi; (3) smišljeno nametanje skupini ljudi ili zajednici takvih životnih uvjeta koji bi mogli posljediti njenim potpunim ili djelomičnim istrebljenjem; (4) uvođenje mjera kojima je cilj sprječavanje rađanja unutar skupine ljudi; i (5) prisilno preseljenje djece iz te u drugu skupinu ljudi, moraju počiniti sa tom specijalnom namjerom kako bi se mogle smatrati radnjama izvršenja tog krivičnog djela.

501. U prilog ovakvom zaključku govori i praksa MKSJ koja stoji na stanovištu da ono što razlikuje pomaganje od izvršenja genocida je namjera: ako je lice, čije je postupanje doprinijelo izvršenju genocida, imalo namjeru da se potpuno ili djelimično uništi grupa, to lice je izvršilac genocida.

502. Ako je lice samo znalo za genocidnu namjeru izvršilaca, a nije i samo imalo takvu namjeru, lice je pomagač u genocidu.

503. S obzirom da su ispunjeni svi bitni elementi krivičnog djela genocid, osim genocidne namjere (kako je to naprijed obrazloženo), Apelaciono vijeće smatra da

su radnje optuženih predstavljale radnje pomaganja u izvršenju predmetnog krivičnog djela.

504. Naime, za ovo Vijeće nije sporno da je u Srebrenici u julu 1995. godine počinjen genocid. To krivično djelo, zbog svoje prirode nije moglo biti izvršeno od strane samo jednog čovjeka, već je moralo obuhvatiti aktivno djelovanje više lica, od koji je svako imao svoju ulogu. Međutim, evidentno je da nisu svi učesnici u događajima u Srebrenici u naznačenom periodu postupali sa jednakim stanjem svijesti, niti su preduzimali iste radnje. Uloga suda je da u svakom konkretnom slučaju utvrdi krivičnu odgovornost svakog optuženog ponaosob, a imajući u vidu njegove radnje, namjeru i umišljaj.

505. Iz utvrđenog činjeničnog stanja moguće je isključujući svaku razumnu sumnju zaključiti da su optuženi Trifunović, Džinić, Radovanović, Jakovljević i Medan, u vrijeme izvršenja djela, svjesni postojanja tuđeg genocidnog plana, preduzeli radnje kojima su značajno doprinijeli njegovom izvršenju, zbog čega su u krivičnom djelu genocid učestvovali kao pomagači.

506. Polazeći od odredbe člana 314. stav (1) ZKP BiH, da će vijeće Apelacionog odjeljenja presudom preinačiti prvostepenu presudu ako smatra da su odlučne činjenice u prvostepenoj presudi pravilno utvrđene i da se, s obzirom na utvrđeno činjenično stanje, po pravilnoj primjeni zakona, ima donijeti drugačija presuda, Apelaciono vijeće je, djelimičnim uvažavanjem žalbi branilaca optuženih, preinačilo prvostepenu presudu u pravnoj ocjeni i pravnoj kvalifikaciji djela, istovremeno intervenišući u pogledu činjeničnog opisa djela, na način koji u potpunosti odražava utvrđeno činjenično stanje i elemente djela i odgovornosti za koje su optuženi ovom presudom oglašeni krivim, a koji je i povoljniji za optužene.

VI. ODLUKA O KRIVIČNOPRAVNOJ SANKCIJI

507. U pogledu žalbenog osnova odluke o krivičnopravnoj sankciji, žalbe branilaca svih optuženih, osim žalbe branioca optuženog Medan Branislava, koja sadrži razloge za ovaj žalbeni osnov, samo u uvodu navode i ovaj žalbeni osnov, ali ne iznose žalbene prigovore na utvrđenja prvostepene presude, te se u tom pogledu, a vezano za žalbe, osim za optuženog Medana, iste nisu mogle ni ispitati.

508. Međutim, imajući u vidu da su odbrane optuženih ukazivale na pogrešnu primjenu krivičnog zakona, kao i da je Odlukama Ustavnog suda upravo u pogledu primjene krivičnog zakona i u vezi sa tim mogućnosti izricanja blaže kazne, utvrđena povreda člana 7. stav 1. Evropske konvencije, ovo je Vijeće slijedeći stav Ustavnog suda iz Odluka, uvažilo žalbe odbrane optuženog Medana te optuženih Trifunovića, Jakovljevića, Džinića i Radovanovića, uz primjenu člana 308. ZKP BiH.

509. Naime, budući da je Vijeće u konkretnom slučaju primijenilo KZ SFRJ, isti je valjalo primijeniti i kod odlučivanja o prigovorima kojima je osporavana odluka o kazni, te kretati se u rasponu kazni koje su propisane odredbama člana 141. KZ SFRJ za krivično djelo za koje su optuženi sada oglašeni krivim, a u skladu sa odredbama kojima su propisana opšta pravila o odmjeravanju kazne i uputama i mišljenjem iz Odluka Ustavnog suda.

510. Apelaciono vijeće je u smislu odredbe člana 41. stav 1. KZ SFRJ prvo utvrdilo granice kazne propisane za predmetno krivično djelo, naročito posebni maksimum, obzirom da su se sankcija izrečene optuženim u ukinutoj presudi (kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od 33 godina optuženom Trifunoviću, kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od 32 godine optuženima Džiniću i Radovanoviću, te kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od 28 godina optuženima Jakovljeviću i Medanu) kretala prema težoj vrsti kazne po KZ BiH. U Odluci AP-4065/09, u paragrafu 46. navodi se da „Ustavni sud ukazuje da se za krivično djelo genocida u KZ SFRJ mogla izreći kazna zatvora u trajanju od pet do 15 godina ili kazna zatvora u trajanju od 20 godina ili smrtna kazna.“ Istovremeno, Ustavni sud je u Odluci AP-4065/09 u paragrafu 58., odnosno u Odluci AP-4100/09 u paragrafu 48, utvrdio da je „maksimalna kazna za predmetno krivično djelo, u situaciji kada više nije moguće izreći smrtnu kaznu, [jeste] kazna zatvora od 20 godina“.

511. Dakle, slijedom iznesenog, u situaciji kada je po stavu Ustavnog suda smrtna kazna eliminisana, za krivično djelo Genocid iz člana 141. KZ SFRJ zaprijećena je kazna zatvora u trajanju od 5 do 15 godina, odnosno 20 godina, kao posebni maksimum i kazna koju sud može izreći za krivična djela za koja je zaprijećena smrtna kazna. Pri tome, a kako to proizilazi iz citirane odredbe člana 38. KZ SFRJ, ne postoji mogućnost odmjeravati krivičnopravnu sankciju u rasponu od 15 do 20 godina zatvora.

512. Prilikom odlučivanja o kazni, Apelaciono vijeće je našlo da je prvostepeno vijeće pravilno utvrdilo sve odlučne činjenice koje su od uticaja kod odmjeravanja kazne. Stoga se Apelaciono vijeće, u velikoj mjeri, oslonilo na pravilna utvrđenja iznesena u prvostepenoj presudi, prije svega vezano za opšta razmatranja i zahtjeve koje zakon postavlja kao

kriterije koje treba imati u vidu kod odmjeravanja kazne, a zatim i pojedinačno utvrđenim činjenicama i okolnostima koje su od značaja za izricanje kazne u konkretnom predmetu.

513. Svrhe kažnjavanja i pravila o odmjeravanju kazne propisani su članom 33. i 41. Preuzetog KZ SFRJ.

514. Opšte načelo da vrsta i raspon krivičnopravne sankcije moraju biti „neophodni“ i „srazmjerni“ „prirodi“ i „jačini“ opasnosti za zaštićena dobra: lične slobode i prava čovjeka, te druge osnovne vrijednosti. Kada se radi o genocidu, priroda i jačina opasnosti će uvijek biti izuzetno veliki. Vrsta kazne koju sud sada može izreći u predmetu genocida ograničena je na zatvorsku kaznu u rasponu od 5 do 15 godina ili kaznu zatvora od 20 godina. Pored opšteg načela okolnosti koje sud mora imati u vidu prilikom utvrđivanja i izricanja kazne, a koje se mogu podijeliti u dvije grupe su: one koje se odnose na predmetno krivično djelo i njegov uticaj na zajednicu, uključujući i žrtve; te one koje se konkretno odnose na osuđeno lice.

(i) Kazna mora biti neophodna i srazmjerna opasnosti i prijetnji po zaštićene objekte i vrijednosti.

515. Genocid je uskraćivanje prava na postojanje čitavim grupama ljudi, kao što je ubistvo uskraćivanje prava na život čovjeku pojedinačno; takvo uskraćivanje prava na postojanje potresa savjest čovječanstva i nanosi velike gubitke čovječanstvu u obliku kulturnih i drugih doprinosa koje predstavljaju te grupe ljudi, a koje je suprotno moralnim zakonima, kao i duhu i ciljevima Ujedinjenih nacija.²⁴ Kažnjavanje genocida je princip koji civilizovani narodi prihvataju kao obavezujući po države, čak i bez postojanja obaveza po bilo kojoj konvenciji [sporazumu].²⁵

516. Da bi kazna bila djelotvorna, mora se uzeti u obzir ne samo činjenica da je utvrđeno da je genocid počinjen, nego i način na koji je konkretan čin genocida počinjen u svakom određenom slučaju. „Genocid je uistinu ovaploćenje jedne užasne zamisli, no pogled izbliza na običje situacija koje on može obuhvatiti upućuje na oprez i odvraća od propisivanja jednoobrazne kazne za jedan ili za sve genocide ili za jedan ili sve zločine protiv čovječnosti ili sve ratne zločine”.²⁶ Pored prijetnje zaštićenim vrijednostima i licima

²⁴ Uvodni stav Rezolucije 96(I) Generalne skupštine UN, od 11. decembra 1946.g.

²⁵ *Pridržavanje Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida* (savjetodavno mišljenje), 1951. Izvještaji ICJR 16, str. 23

²⁶ *Krstić*, prvostepena presuda, par. 694

počinjenjem genocida nad njima u opštem smislu, Vijeće je ispitalo stvarnu povredu učinjenu zaštićenim licima u ovom konkretnom predmetu.

(ii) Kazna mora biti neophodna i srazmjerna patnji direktnih i indirektnih žrtava zločina.

517. Direktne žrtve zločina genocida za kojese optuženi osuđeni jesu na stotine muškaraca koji su izgubili živote tokom masakra u skladištu u Kravici koji je trajao oko sat i po vremena dana 13. jula 1995.g., kao i žene i djeca koji su bili u srodstvu s tim muškarcima, čije su porodice i životi nepovratno uništeni gubitkom tih muškaraca upravo na ovaj način. Indirektna žrtva je zaštićena grupa Bošnjaka iz Srebrenice čije je postojanje bilo ugroženo ovim genocidnim činom.

518. Fizička i psihička patnja kojoj su izložene direktne žrtve bila je ogromna. Zarobljeni muškaraci svih starosnih dobi, koji su ubijeni u skladištu u Kravici, bili su nenaoružani zatočenici koje su zarobili, ili koji su se predali bosanskim Srbima, jer im je bila obećana sigurnost. Njihova psihička i fizička patnja u toku sat i po vremena koliko je trajao masakr, ne može se opisati.

(iii) Kazna mora biti dovoljna da preventivno djeluje na druge kako ne bi počinili slična krivična djela.

519. Spriječavanje genocida je uvijek bilo povezano s kažnjavanjem. Sam naziv konvencije o genocidu jasno govori sam za sebe. Da bi se genocid spriječio, zločin se mora definisati, a počinioci zločina se moraju pozvati na odgovornost, i ne smije im se dozvoliti da imaju koristi od svog učešća u genocidu. Preventivno djelovanje je posebno važno u ovom predmetu. Optuženi su bli direktni učesnici ubistava.

(iv) Kazna mora da izrazi društvenu osudu djela koje je počinio optuženi.

520. Društvo su u ovom predmetu narodi Bosne i Hercegovine i cijela svjetska zajednica koji su, prema domaćem i međunarodnom pravu, imali mandat da nedvosmisleno osude genocid i da počinjenje genocida bude stvarno kažnjeno. Osuda genocida ima primat u međunarodnoj zajednici budući da predstavlja *ius cogens*, odnosno normu od koje nije dozvoljeno nikakvo odstupanje;²⁷ kao i normu koja važi za sve (*erga omnes*), čime se

²⁷ *Primjena Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida* (BiH protiv Srbije), Odluka o daljim zahtjevima za određivanje privremenih mjera, 13. septembar 1993.g., str.440; Bečka konvencija o ugovornom pravu, član 53.

utvrđuje da sve države imaju obavezu njenog sprovođenja.²⁸ Genocid je opisan kao zločin „usmjeren protiv cijele međunarodne zajednice, a ne pojedinca“.²⁹ Ta zajednica je jasno stavila do znanja da su ti zločini, bez obzira koja strana ih je počinila ili na kojem mjestu su počinjeni, jednako neprihvatljivi i ne mogu proći nekažnjeno. Zakonodavstvo SFRJ i sada Bosne i Hercegovine, odražava istu takvu odlučnost. Konkretni zločin genocida koji je počinjen u ovom predmetu izvršen je na posebno neprihvatljiv način, a kazna bi trebala odražavati osudu ove radnje u domaćoj i svjetskoj javnosti.

(v) Kazna mora biti neophodna i srazmjerna potrebi za podizanjem svijesti građana o pogibeljnosti krivičnih djela.

521. Opasnost od genocida ne leži samo u fizičkom uništenju određene grupe, nego i u namjeri nanošenja duševne boli, a s kojom je genocid počinjen, te u opasnosti od širenja te namjere. Izricanjem kazne za ovaj zločin mora se pokazati da se genocid neće tolerisati, ali se također mora pokazati da je zakonsko razrješenje ispravan put kojim se taj zločin javno priznaje i prekida začarani krug lične osvete. Sud ne može narediti pomirenje, niti ga kazna može zahtijevati. Međutim, kazna koja u potpunosti odražava ozbiljnost djela može doprinijeti pomirenju davanjem odgovora koji je u skladu sa vladavinom prava. Njome se također, može promovirati želja da se lična ili grupna osveta zamijeni spoznajom da je pravda ostvarena.

(vi) Kazna mora biti neophodna i srazmjerna potrebi za podizanjem svijesti građana o pravičnosti kažnjavanja.

522. Kazne za genocid, koji je nazvan „zločinom nad zločinima“, obuhvataju najtežu kaznu koju može izreći domaći i međunarodni pravosudni sistem. Za genocid je propisana i smrtna kazna, čak i u onim državama u kojima je smrtna kazna opozvana ili ukinuta za sve druge zločine.³⁰

523. Bosna i Hercegovina je prihvatila ukidanje smrtno kazne za sva krivična djela, što je u potpunosti u skladu sa poštivanjem ljudskog života, a što čini sam čin genocida toliko

²⁸ *Barcelona Traction Light and Power Company* (Belgija protiv Španije), presuda od 5. februara 1970.g., 1970 Izvještaji MKP br.4, str. 32; *Primjena Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida* (BiH protiv Srbije), Odluka o prethodnim prigovorima, 11. juli 1996.g., par. 31

²⁹ William Shabas, *Genocid u međunarodnom pravu* (Cambridge: Cambridge University Press 2000), str. 6

³⁰ Ruanda koja se smatra *de facto* državom koja je ukinula smrtnu kaznu, pogubila je 22 počinioca osuđena za genocid na domaćem sudu 1997.g.; Izrael koji je ukinuo smrtnu kaznu za sva krivična djela zadržao je smrtnu kaznu za genocid i osudio Adolph-a Eichmann-a na smrt. Schabas, *Genocid*, str. 396-397. Smrtna kazna je opravdana kao „pravična“ kazna za počinjenje genocida, kojom se stavlja do znanja da oni koji su

užasnim. Kazna zatvora od 20 godina može u potpunosti biti opravdana za za ubistvo jedne osobe. Sudjelovanje u ubistvu na stotine bespomoćnih ljudi na način kako je to očigledno urađeno u ovom predmetu, čak i bez genocidne namjere, opravdano bi zahtijevalo najteže kazne prema domaćem zakonu. Niti jedna kazna ne može adekvatno odraziti težinu oduzimanja života na stotine ljudi, duševnu bol nanесenu njihovim porodicama, ili još teži zločin koji je počinjen kada je takvo oduzimanje života počinjeno u cilju oduzimanja prava na postojanje cijeloj grupi ljudskih bića. Pravičnost kazne, znači, ne zavisi samo od veze između težine zločina, zla nanесenog tim počinjenjem i njegove osude, nego još konkretnije, od odnosa između raspoloživih opcija kažnjavanja i kazne izrečene za konkretno krivično djelo.

524. U konkretnom, Vijeće je limitirano obavezujućim nalogom iz Odluke Ustavnog suda, ali izražava ozbiljnu sumnju da se izrečenom kaznom zaista ostvaruje svrha kažnjavanja za ovo najteže krivično djelo koje čovječanstvo poznaje, niti je ista u skladu sa zahtjevima međunarodnih dokumenata i prakse u kažnjavanju zločina genocida.

525. Da bi bio ispunjen zakonski uslov da kazna bude pravična, pored samog krivičnog djela potrebno je razmotriti i lične okolnosti počinioца krivičnog djela. Postoje dva zakonska cilja koja se odnose na osobu koja je osuđena za krivično djelo: (1) konkretno odvrćanje osuđene osobe od ponovnog počinjenja krivičnog djela i (2) preodgoj. Preodgoj nije samo svrha koja prema Zakonu obavezuje sud; to je i jedini cilj kažnjavanja koji se priznaje i eksplicitno zahtijeva međunarodnim propisima o ljudskim pravima koje Sud BiH po Ustavu mora poštovati. Član 10. stav 3. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (MPGPP) propisuje: „Kazneni sistem mora uključivati postupke prema zatvorenicima kojima je glavni cilj promjena njihovog ponašanja i njihova društvena rehabilitacija“.

526. Veliki je broj zakonskih razloga koji su važni za svrhe kažnjavanja kakve su preodgoj i konkretna prevencija, a koji utiču na kažnjavanje osuđene osobe kao pojedinca. Tu spadaju: stepen odgovornosti; ponašanje počinioца prije izvršenja krivičnog djela u vrijeme ili približno u vrijeme počinjenja djela, i nakon krivičnog djela; motiv i ličnost počinioца. Ove okolnosti se mogu iskoristiti kao otežavajuće ili olakšavajuće prilikom izricanja kazne, na osnovu činjenica. Svrha ovih razloga je da pomognu Vijeću u

počinili zločin koji ima za cilj oduzimanje čitavoj grupi ljudi prava na postojanje, gube sopstveno pravo na postojanje. *Id.* Str. 397.

određivanju kazne koja nije samo neophodna i srazmjerna ciljevima i okolnostima koji su već uzeti u obzir u vezi sa samim djelom i uticajem na zajednicu, nego i da prilagodi kaznu potrebama prevencije i preodgoja konkretnog počinioca krivičnog djela.

527. Polazeći od svega gore navedenog, Apelaciono vijeće je prilikom odmjeravanja vrste i visine kazne optuženim cijenilo sve okolnosti koje su od uticaja da kazna bude veća ili manja, te našao da okolnosti vezane za način izvršenja konkretnog krivičnog djela i nastale posljedice njegovog izvršenja ukazuju da je djelo izvršeno na posebno okrutan način sa veoma teškim posljedicama što i ovo Vijeće cijeni kao otežavajuću okolnost, jer prevazilazi okolnosti koje nužno čine bitno obilježje krivičnog djela, dok okolnost da se optuženi sada oglašavaju krivim za pomaganje kao oblik učešća u izvršenju krivičnog djela, cijeni kao olakšavajuća okolnost, ali ne u toj mjeri da opravdava zakonsku mogućnost blažeg kažnjavanja ispod zapriječenog posebnog minimuma kazne. Vijeće je cijenilo i činjenice da optuženi nisu osuđivani, niti se protiv njih vode drugi krivični postupci, te da su optuženi Trifunović, Radovanović i Jakovljević porodični.

528. Međutim, Vijeće je imalo u vidu i neke specifične okolnosti na strani optuženih, pa je tako u odnosu na optuženog **Trifunović Milenka**, Apelaciono vijeće je kao otežavajuću okolnost uzelo činjenicu da je optuženi u inkriminisano vrijeme bio komandir Trećeg voda Skelani. Apelaciono vijeće napominje da optuženi Trifunović nije oglašen krivim po osnovu komandne odgovornosti, ali ga upravo ova njegova uloga stavlja u različiti položaj u odnosu na ostale optužene, koji su bili obični vojnici njemu podređeni, pa se u tom kontekstu njegov položaj komandira ima posmatrati kao otežavajuća okolnost jer je njegov prag odgovornosti i obaveza kao komandira, u odnosu na ostale optužene svakako veći.

529. U odnosu na optuženog **Džinić Branu**, Apelaciono vijeće, pored zajedničkih otežavajućih i olakšavajućih okolnosti, na strani ovog optuženog nalazi i činjenicu da je on u odnosu na ostale optužene pokazao veći stepen riješenosti da učini ovo krivično djelo, na način da je nakon što je pucnjava prestala, na zarobljenike u skladištu bacao bombe kako ne bi ostalo preživjelih. Ovakvu odlučnost optuženog, Apelaciono vijeće je cijenilo kao otežavajuću okolnost.

530. U odnosu na optuženog **Radovanović Aleksandra**, Apelaciono vijeće je pored naprijed navedenih zajedničkih okolnosti, kao otežavajuću cijenilo i činjenicu da je ovaj optuženi pokazao određeni afirmativni stav prema ubistvima u Kravici, izrazivši tako svoju saglasnost sa navedenim radnjama. Ovakav zaključak proizilazi iz činjenice da je Radovanović rugajući se S4 kada je S4 odbio da učestvuje u ubijanju, i prekorivši ga i

nazivajući pogrdnim imenima, tim činom bio uključen i u ohrabrivanje na počinjenja ubijanja zatočenika koji su držani u skladištu.

531. U odnosu na optuženog **Jakovljević Slobodana**, Apelaciono vijeće nalazi da se ovaj optuženi u vrijeme događaja u Kravicama nalazio sa stražnje strane skladišta, čuvajući stražu, te da nije koristio vatreno oružje. Ovo svakako ne umanjuje njegovu krivičnu odgovornost, ali se posljedice njegovog djelovanja ne mogu porediti sa onim nastalim djelovanjem drugih optuženih koji su pucali na zarobljenike, te se ova okolnost u konkretnom slučaju u odnosu na optuženog Jakovljevića, ima cijeliti kao olakšavajuća.

532. Na strani optuženog Medana, Vijeće je prihvatilo žalbene navode u pogledu olakšavajućih okolnosti, odnosno činjenice da optuženi nije ranije osuđivan, da se protivio odlasku u Srebrenicu, da je stajao sa stražnje strane skladišta i da nije koristio vatreno oružje, odnosno pucao, te njegov odnos prema Bošnjacima prije i poslije rata.

533. Nadalje, optuženi su sada oglašeni krivim kao pomagači u genocidu, te su pri odlučivanju o kažnjavanju optuženog relevantne i odredbe člana 24. stav 1. Preuzetog KZ SFRJ, te člana 25. stav 1. Preuzetog KZ SFRJ³¹. Iz navedenih odredaba proizilazi da zakon zahtijeva da sud sa punom pažnjom cijeni granice umišljaja optuženog kao pomagača u vezi sa preduzetim radnjama, te da je na sudu dispozicija o načinu kažnjavanja, „*kao da ga je sam počinio*“ ili „*a može se i blaže kazniti*“. Ovo znači da i sam zakon polazi od stava da je pomaganje najlakši oblik saučesništva, što je opet rezultat stava da pomagači najčešće podupiru djelo izvršioca.

534. Međutim, u konkretnom, optuženi su svojim radnjama počinjenja ostali pomagači samo zato što iz izvedenih dokaza proizilazi da se, isključujući svaku razumnu sumnju, ne može izvesti zaključak da su optuženi, preduzimajući radnje za koje su oglašeni krivim, postupali sa genocidnom namjerom, ali istovremeno, konkretne radnje pomaganja su saizvršilačke radnje u ubijanju, što daleko premašuje uobičajene radnje pomaganja pri izvršenju krivičnih djela za koja se ne traži „specijalna namjera“, zbog čega nije bilo mjesta blažem kažnjavanju.

³¹Član 24. stav 1. KZ SFRJ: Ko drugome sa umišljajem pomogne u izvršenju krivičnog djela, kazniće se kao da ga je sam učinio, a može se i blaže kazniti. Član 25. stav 1. KZ SFRJ: Saizvršilac je krivično odgovoran u granicama svog umišljaja ili nehata, a podstrekač i pomagač – u granicama njihovog.

535. Polazeći od svega gore navedenog, Apelaciono vijeće je prilikom odmjeravanja visine kazne optuženima, cijenilo sve okolnosti koje su od uticaja da kazna bude veća ili manja, te našao da okolnosti vezane za način izvršenja konkretnog krivičnog djela i nastale posljedice njegovog izvršenja, ukazuju da je djelo izvršeno na posebno okrutan način, sa veoma teškim posljedicama, što i ovo Vijeće cijeni kao otežavajuću okolnost, jer prevazilazi okolnosti koje nužno čine bitno obilježje krivičnog djela, dok okolnost da se optuženi sada oglašavaju krivim za pomaganje, kao oblik učešća u izvršenju krivičnog djela, ne opravdava primjenu zakonske mogućnosti blažeg kažnjavanja. Vijeće je cijenilo i činjenice da optuženi nisu osuđivani, niti se protiv njih vodi drugi krivični postupak. Imajući u vidu sve naprijed navedeno, u skladu sa odlukom Ustavnog suda, za najteže oblike krivičnog djela genocid, umjesto ranije predviđene smrtne kazne, moguće je izreći kaznu zatvora u trajanju od 20 godina. S druge strane, kazna zatvora od 5 do 15 godina predviđena je za blaže oblike izvršenja predmetnog krivičnog djela.

536. Na temelju naprijed iznesenih utvrđenja, ovo Vijeće zaključuje da predmetno krivično djelo spada među najteže oblike izvršenja krivičnog djela genocida, bez obzira što je djelovanje optuženih kvalifikovano kao pomaganje. Radnjama optuženih nastupila je smrt velikog broja ljudi, što nesumnjivo ukazuje na potrebu da se optuženima odmjeri najteža kazna.

537. Budući da je za krivična djela koja se kreću ka maksimumu i za koja je ranije bila zapriječena smrtna kazna, prema zaključcima Ustavnog suda, substitut kazna zatvora u trajanju od 20 godina, ovo Vijeće je imajući u vidu sve okolnosti ovog slučaja optuženim izreklo upravo tu kaznu. Apelaciono vijeće smatra da je kazna zatvora u trajanju od 20 godina jedina moguća kazna obzirom na težinu učinjenog djela, obzirom na okolnosti pod kojima je učinjeno, posljedice, način izvršenja i konkretne radnje optuženog, tako i ličnosti optuženog.

538. U skladu sa članom 50. KZ SFRJ optuženim se u izrečenu kaznu uračunava i vrijeme koje su proveli u pritvoru po rješenjima ovog suda, kao i vrijeme provedeno na izdržavanju kazne po Presudi Suda Bosne i Hercegovine, broj X-KRŽ-05/24 od 09.09.2009. godine i to optuženom Trifunović Milenku od 22.06.2005. godine do upućivanja na izdržavanje kazne, a na izdržavanju kazne od 28.10.2009. godine do 18.11.2013. godine; Radovanović Aleksandru od 22.06.2005. godine do upućivanja na izdržavanje kazne, a na izdržavanju kazne od 28.10.2009. godine do 18.11.2013. godine; Džinić Brani od 22.06.2005. godine do upućivanja na izdržavanju kazne, a na izdržavanju

kazne od 28.10.2009. godine do 18.11.2013. godine; Jakovljević Slobodanu od 21.06.2005. godine do upućivanja na izdržavanje kazne, a na izdržavanju kazne od 28.10.2009. godine do 18.11.2013. godine; Medan Branislavu od 23.08.2005. godine do upućivanje na izdržavanje kazne, a na izdržavanju kazne od 28.10.2009. godine do 18.11.2013. godine.

539. Imajući u vidu sve navedeno, a na osnovu člana 314. ZKP BiH, valjalo je pobijanu presudu prinačiti u pravnoj ocjeni djela i odluci o kazni, kao u izreci ove presude.

ZAPISNIČAR

Pravni savjetnik

Čano - Sejfović Belma

PREDSJEDNIK VIJEĆA

S U D I J A

Lukes Tihomir

POUKA O PRAVNOM LIJEKU: Protiv ove presude žalba nije dozvoljena.